

Personeelspensioenfonds

Implementatieplan
Wet Toekomst Pensioenen

Stichting Personeelspensioenfonds APG (PPF APG)
Versie 30 september 2024 (1.5)

Inhoudsopgave

Inleiding	4
1. Inrichting projectorganisatie en besluitvorming	5
1.a Inrichting projectstructuur ten behoeve van transitieperiode	5
1.b Besluitvormingsproces vaststelling implementatieplan	9
2. Risicoanalyses en beheersingsmaatregelen	10
2.a Risico's en beheersingsmaatregelen	10
2.a.0 Inleiding	10
2.a.1. Operationele- en IT-risico's (is onderdeel van operationeel risico PPF)	17
2.a.2. Wijzigingen in relatie pensioenuitvoerder en de vermogensbeheerketen.....	19
2.a.3. Wijzigingen in de belangrijkste bedrijfsprocessen van de pensioenuitvoerder (Uitvoeringsrisico PPF).....	20
2.a.4. Wijzigingen in de governance.....	22
2.a.5. Wijzigingen in de kostenstructuur.....	23
2.b.1. Haalbaarheidsanalyse.....	27
2.b.2 Stappen en tijdslijn voor gereedmaken IT systemen & Haalbaarheidsrisico's en beheersingsmaatregelen	29
2.c. Uitbestedingsrisico	32
2.c.1. Wijze van Betrokkenheid transitiepartners.....	32
2.c.2. Belangrijkste afspraken uitbestedingspartijen.....	32
2.c.3. Overzicht uitbestedingen- en onder uitbestedingen (inclusief strategische partnerships) 33	
2.d. Financiële risico's.....	34
2.d.1. Inleiding	34
2.d.2. Financiële risico's transitie	35
2.d.3. Scenario analyses bij schokken tijdens transitieperiode.....	36
2.d.4. Aanpassingen beleggingsbeleid.....	36
2.e. Juridische en privacy risico's	39
2.e.1. Belangrijkste juridische en privacy risico's t.a.v. de transitie en beheersingsmaatregelen 39	
2.f. Aanvullende risicoanalyse PPF APG	43
2.g. Concluderend oordeel bestuur	44
3 Data en datakwaliteit	45
3.0 Algemeen.....	45
3.a. Beschikbaarheid van data, voor, tijdens en na transitie	46
3.b. Risicoanalyse van de datakwaliteit van data, voor, tijdens en na transitie	48

3.c.	Complexe dossiers datakwaliteit en beheersingsmaatregelen.....	50
3.d.	Risicobereidheid en toegestane afwijkingen in datakwaliteit	51
3.e.	Werkzaamheden ter vaststelling datakwaliteit voor invaren	53
3.f.	Bevindingen uit vaststelling datakwaliteit en wijze van oplossing	55
3.g.	Stappen ter borging datakwaliteit voor het nemen van een invaarbeesluit	56
3.h.	Werkzaamheden door accountant IT-auditor voorafgaand aan invaarbeesluit.....	57
3.h.1.	Opdracht werkzaamheden fonds accountant.....	57
3.h.2.	Wijze van omgaan met bevindingen fonds accountant / IT auditor	57
3.h.3.	Beoordeling uitkomsten accountant door bestuur en conclusies	57
3.i.	Onderzoek datakwaliteit na invaarmoment	57
3.i.1.	Opdracht/werkzaamheden externe accountant/IT-auditor	57
3.i.2.	Wijze van omgaan met bevindingen externe accountant / IT auditor	57
3.j.	Omgang met datakwaliteit na invaren en met TWK's	58
3.k.	Omgang met terugwerkende kracht pensioenmutaties	58
4.a.	Het verzoek van sociale partners om in te varen.....	59
4.a.	Invulling besluit inzake omrekenmethoden en aanwenden vermogen.....	62
4.b.	Omgang met opgebouwde rechten	63
4.b.1.	Minimaal Vereist Eigen vermogen, collectieve voorzieningen en operationele reserve..	65
4.b.2.	Gehanteerde methode voor waardering aanspraken en pensioenrechten	68
4.b.3.	Gebruikte bestuurlijke ruimte binnen de gekozen methodes	68
4.b.4.	Initiële vulling compensatiedepot	71
4.b.5.	Initiële vulling en regels t.a.v. solidariteitsreserve.....	73
4.b.5.	Verlenen van compensatie voor gemiste indexatie ("inhaalindexatie" in oude ftk termen)	74
4.b.7.	Gevolgen van eventuele toeslagverlening in 2022 / 2023 / 2024 (indexatie-AMvB)	75
4.b.8.	Arbeidsongeschiktheidspensioen, premievrije voortzetting en nabestaanden.....	81
4.b.9.	Wijze van uitvoering pensioenovereenkomst.....	84
4.b.10.	Onderbouwing transitie effecten en compensatie	89
4.b.11.	Onderbouwing evenwichtige belangenbehartiging	107
4.b.12.	Beschrijving en onderbouwing evenwichtigheid invaardeckingsgraad	110
5.	Transitieplan	111
5.a.	Besluitvormingsproces transitieplan.....	111
5.b.	Wijze van vaststelling evenwichtigheid transitieplan	112
5.b.1.	Algemene principes.....	113
5.b.2.	Guiding principles.....	114
5.b.3.	Missie, visie, kernwaarden en strategische doelen	115

5.c.	Wijze van vaststelling uitvoerbaarheid transitieplan	116
5.d.	Toets op conformiteit transitieplan	116
5.e.	Toelichting op afwijking transitieplan	116
5.f.	Financiële grenzen voorwaardelijk aan transitieplan.....	116
5.g.	Afspraken bij overschrijding financiële grenzen transitieplan	117
Bijlage 1.	Beschrijving programma organisatie APG Pensioen van Straks	120
Bijlage 2.	Lijst onder uitbestedingen PPF APG	122
Bijlage 3.	Kwantitatieve bandbreedtes transitieplan	125

Inleiding

Stichting Personeelspensioenfonds APG APG (hierna PPF APG) is het ondernemingspensioenfonds voor de groepsmaatschappijen van APG Groep N.V., Stichting Technisch Bureau Bouwnijverheid, Bouwinvest B.V., Stichting Economisch Instituut voor de Bouw, Inadmin N.V. en Hyfen. Werknemers bij een van deze bedrijven bouwen pensioen op bij PPF APG.

Sociale partners hebben naar aanleiding van de Wet toekomst pensioenen afspraken gemaakt over een nieuwe pensioenregeling en de transitie ernaartoe. Deze afspraken zijn vastgelegd in een transitieplan. Voor de **implementatie** van de nieuwe pensioenregeling door de invoering van de Wet Toekomst Pensioenen heeft PPF APG ook een eigen plan opgesteld: een implementatieplan. In dit implementatieplan is vastgelegd hoe de voorbereidingen door PPF APG zijn en worden getroffen en hoe invulling zal worden gegeven aan de uitvoering van de gewijzigde pensioenovereenkomst en de transitie ernaartoe. Daarbij beschrijven we wijzigingen in de IT, toetsing van de datakwaliteit, maar ook hoe we met opgebouwde pensioenaanspraken en pensioenrechten van (gewezen) deelnemers en uitkeringsgerechtigden omgaan.

We zijn ons ervan bewust dat de gewijzigde pensioenregeling en de besluiten zoals vastgelegd in het transitieplan grote impact kunnen hebben op groepen (gewezen) deelnemers en uitkeringsgerechtigden. Met duidelijke en tijdige communicatie willen we onze deelnemers maximale grip en houvast bieden, vóór, tijdens én na transitie. Hoe we dit aanpakken staat in het communicatieplan uitgebreid beschreven.

Dit implementatieplan sluit aan op het transitieplan, zoals dat door onze sociale partners is opgesteld. In het laatste hoofdstuk lichten we de aansluiting op het transitieplan toe.

1. Inrichting projectorganisatie en besluitvorming

1.a Inrichting projectstructuur ten behoeve van transitieperiode

Het bestuur van PPF APG en de sociale partners zijn begin 2021 tot de conclusie gekomen dat een intensieve samenwerking noodzakelijk is voor een zorgvuldige implementatie van de stelselwijziging. Belangrijk element daarbij is de interactie tussen de besluitvorming van sociale partners en het bestuur. Bij de start van het besluitvormingsproces door sociale partners en het bestuur zijn hiertoe enkele belangrijke besluiten genomen:

1. Een projectleider voor Fonds, sociale partners en APG

PPF APG heeft voor de transitie naar de Wet toekomst pensioenen een projectleider aangesteld voor het fonds (inclusief afstemming VO en RvT), sociale partners en APG. De projectleider Wtp voert regie op de transitie naar de Wet toekomst pensioenen en is voorzitter van de regiegroep Wtp en de werkgroep Wtp. De projectleider neemt namens PPF APG deel aan overleggen van het programma Pensioen van Straks van de uitvoerder APG en laat hierin de stem en wens van PPF APG horen. De projectleider is daarmee op het vlak van de Wet toekomst pensioenen het gezicht van het fonds, het eerste aanspreekpunt en escaleert wanneer de voortgang voor het fonds dreigt te stokken. De projectleider legt middels een maandelijkse voortgangsrapportage verantwoording af aan het bestuur. Tevens heeft de projectleider een tweewekelijks overleg met de voorzitters van het fonds.

2. Gezamenlijke guiding principles PPF APG en sociale partners

Sociale partners en het bestuur hebben aan de start van het traject gezamenlijke guiding principles vastgesteld waaraan alle besluiten gedurende het gehele proces zijn getoetst. Hierdoor is een gemeenschappelijk kader ontstaan van principes die beide partijen belangrijk vinden.

3. Gezamenlijke planning

Al in 2021 is een gezamenlijke planning opgesteld van sociale partners, het fonds en APG. Deze is meerdere keren bijgesteld vanwege verandering in wet- en regelgeving. PPF APG en sociale partners gaan hierbij beiden uit van dezelfde pragmatische werkwijze. Bij de besluitvorming is gebruik gemaakt van werkhypotheses om al vanaf 2021 voortgang te kunnen realiseren in de besluitvorming, ondanks de vele, waaronder politieke, onzekerheden. Hierdoor zijn belangrijke keuzes op hoofdlijnen vroeg in het proces gemaakt en is steeds weer bijgestuurd om te toetsen aan nieuwe inzichten en te voldoen aan nieuwe wet- en regelgeving. De definitieve en integrale besluitvorming heeft pas in het laatste half jaar van 2023 plaatsgevonden.

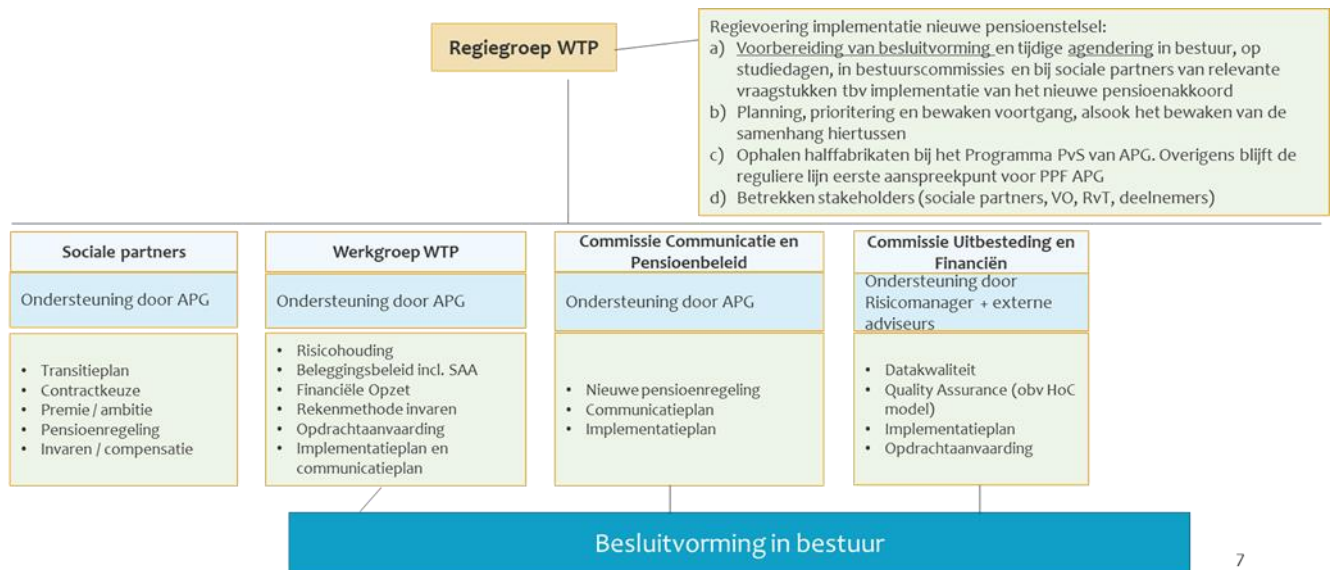
Gedurende het besluitvormingsproces hebben sociale partners en het bestuur hun stakeholders regelmatig meegenomen in de stand van zaken om zodoende signalen en zorgen ook vroegtijdig zoveel mogelijk te kunnen wegnemen.

Bij de uiteindelijke besluitvorming heeft ook een formele achterbanraadpleging door sociale partners plaatsgevonden op het onderhandelingsresultaat van de nieuwe pensioenregeling en de vermogensverdeling bij invaren, heeft het verantwoordingsorgaan een advies uitgebracht over - en de Raad van toezicht goedkeuring verleend aan - het invaarbesluit.

PPF APG heeft geen vereniging van gepensioneerden of van slapers. Sociale partners en het bestuur van PPF APG hebben wel geconstateerd dat het belangrijk is om deelnemers zoveel mogelijk te betrekken bij de besluitvorming en argumentatie daarvan. Daarom zijn er de afgelopen jaren meerdere, zowel digitale als fysieke bijeenkomsten georganiseerd om het gesprek aan te gaan, de zorgen van de deelnemers zoveel mogelijk te horen, om de geluiden mee te nemen bij de keuzes ten aanzien van de vormgeving van de regeling en om daar een reactie op te geven.

4. Governance structuur

Er is een governance structuur vastgesteld om de samenwerking vorm te geven tussen fonds, sociale partners en APG. De governance structuur is opgenomen in onderstaand figuur:

Figuur Governance structuur PPF APG inzake Wtp

De volgende organen spelen een rol in het besluitvormingsproces omtrent de implementatie van en de transitie naar de Wet toekomst pensioenen:

Regiegroep -De regiegroep komt twee wekelijks samen. In deze regiegroep vindt afstemming plaats over het proces tussen een afvaardiging van sociale partners, het bestuur en een kernteam vanuit APG die de besluitvorming over de stelselwijziging faciliteert. De regiegroep neemt geen besluiten, maar geeft sturing aan het proces om tot tijdige en zorgvuldige besluitvorming te komen aan de kant van sociale partners en bestuur. De werkgeversvoorzitter van het bestuur participeert in de regiegroep.

Sociale Partners – De sociale partners (bestaande uit de vakbonden DOOR, FNV, VCPS en De Unie, en de werkgever APG) zijn besluitvormend over de nieuwe pensioenregeling en de transitie daarnaartoe. Om sociale partners te ondersteunen in het proces van besluitvorming, worden voorafgaand aan de besluitvorming, in afstemming met de regiegroep kennissessies georganiseerd door APG als uitvoerder van PPF APG.

Werkgroep Wtp – De werkgroep Wtp komt wekelijks samen. In de werkgroep vindt de inhoudelijke voorbereiding van stukken plaats. De werkgroep heeft een voorbereidende rol in de besluitvorming door het bestuur. Speciale aandacht is besteed aan de financiële opzet van de nieuwe pensioenregeling inclusief de strategische asset allocatie en aan de transitie-effecten en de compensatie.

Commissie Communicatie en Pensioenbeleid – Deze eerste lijnscommissie adviseert het bestuur over het (meerjaren)pensioenbeleid en de (periodieke) aanpassingen aan de statuten, het pensioenreglement en de uitvoeringsovereenkomst. Daarnaast adviseert en informeert de commissie over de uitvoering van het pensioenreglement, het (lange termijn) communicatiebeleid en adviseert hierover gevraagd en ongevraagd. De commissie heeft het mandaat om namens het bestuur bepaalde besluiten te nemen over klachten en communicatie. De commissie laat zich adviseren door onder andere de adviserend actuaris, een juridisch adviseur en een communicatie-adviseur. Bij de implementatie van de Wet toekomst pensioenen speelt deze commissie een belangrijke rol bij de toets op de uitvoerbaarheid van de nieuwe pensioenregeling en bij de communicatie over de transitie en de klachtenafhandeling.

Commissie Uitbesteding & Financiën – Deze eerste lijnscommissie adviseert het bestuur over het uitbestedingsbeleid, het IT- en databeleid, de uitbestedingsovereenkomsten en de financiële huishouding van het fonds. De commissie is verantwoordelijk voor de monitoring en evaluatie van de uitbestedingsrelaties. De commissie heeft het mandaat om namens het bestuur tactische en operationele besluiten te nemen. De commissie laat zich onafhankelijk van APG ondersteunen door Sprenkels (extern adviseur uitbesteding). Bij de implementatie van de Wet toekomst pensioenen speelt deze commissie een belangrijke rol bij de toets op de datakwaliteit, bij de monitoring van de IT implementatie en bij de afspraken over de uitbesteding gedurende en na de transitie. De gepensioneerdenvoorzitter van het bestuur is voorzitter van deze commissie.

Bestuur – PPF APG heeft een paritair bestuur, dat belast is met het besturen van het pensioenfonds. De primaire taak van het fondsbestuur is om binnen de kaders van wet- en regelgeving de pensioenovereenkomst die CAO-partijen sluiten verantwoord uit te voeren.

Het fondsbestuur bepaalt met name het beleid ten aanzien van de beleggingen, de uitvoering, de financiering en de communicatie en beoordeelt de uit te voeren regeling ook op die aspecten. Het bestuur laat zich in zijn taakuitoefening leiden door een evenwichtige afweging van de belangen van alle bij het fonds betrokkenen (werkgevers, actieve deelnemers, slapers en pensioengerechtigden). Tegen die achtergrond organiseert het bestuur actief medezeggenschap, legt het verantwoording af over het gevoerde beleid en zorgt het voor transparantie door heldere communicatie richting achterban. De taken en verantwoordelijkheden van het bestuur zijn adequaat vastgelegd in statuten en het huishoudelijk reglement.

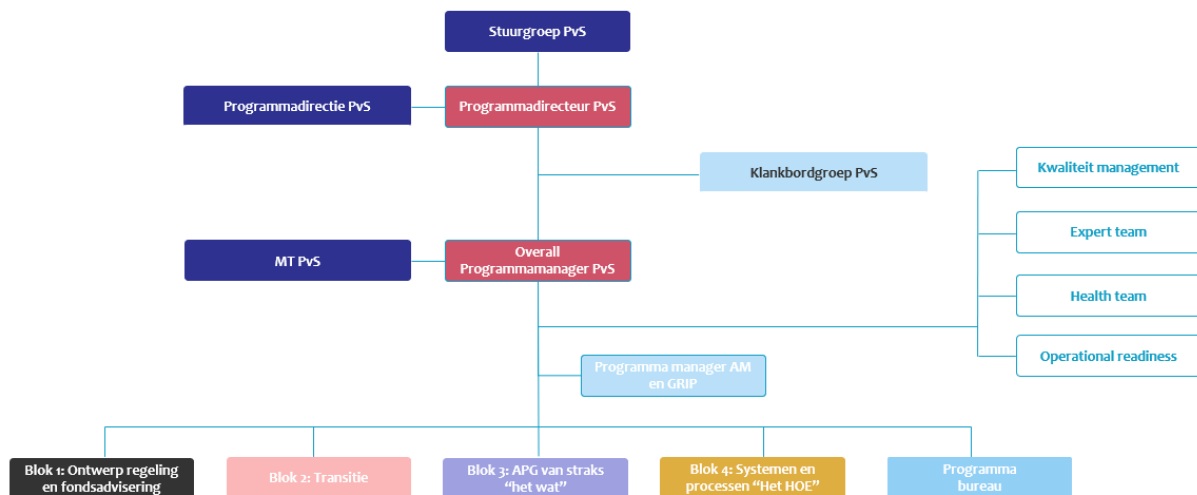
Bij de besluitvorming over de implementatie van de Wet toekomst pensioenen heeft het bestuur een zorgvuldig proces gevolgd, met separate sessies over beeldvorming, oordeelsvorming en besluitvorming. Normaal gesproken vindt beeldvorming en besluitvorming plaats in het bestuur en oordeelsvorming in de werkgroep WTP of in een van de voorbereidende commissies. Bij complexe onderwerpen heeft het bestuur een of meer extra sessies georganiseerd om alle bestuursleden afdoende mee te nemen bij de oordeelsvorming en besluitvorming. Ten slotte heeft de 2e lijn risico-opinies ingebracht bij de oordeelsvorming. De schriftelijke reactie op de risico-opinies is expliciet meegewogen bij de besluitvorming in het bestuur.

5. Ondersteuning vanuit pensioenuitvoerder APG

Onze uitvoeringsorganisatie APG speelt een belangrijke rol in de voorbereiding en uitvoering van een beheerste implementatie van de Wet toekomst pensioenen (WTP). Dit gebeurt zowel via de directe ondersteuning vanuit de lijn als via een programmaorganisatie specifiek ingericht op de implementatie van de WTP. Dit programma, genaamd 'Pensioen van Straks', werkt met vier 'change'-blokken. Elk blok organiseert een cluster van activiteiten, waarbij de blokken gezamenlijk de voorbereiding op de gehele implementatie van de WTP bestrijken. APG voorziet tevens via house of comfort in checks and balances ten aanzien van dit proces. APG legt verantwoording af over deze dienstverlening in periodieke voortgangsrapportages. Verder organiseert APG bijpraatsessies voor fondsbesturen over de ontwikkelingen en legt de programmamanager verantwoording af in de Commissie uitbesteding en financiën. Ten slotte komen eventuele issues aan de orde in de performancedialogen tussen het fonds en APG.

In bijlage 1 is een beschrijving van de programma organisatie van APG Pensioen van Straks opgenomen. Visueel zit de programmastructuur zoals die binnen APG georganiseerd is als volgt uit:

1.b Besluitvormingsproces vaststelling implementatieplan

De voorbereidingen die nodig zijn om te komen tot een implementatieplan zijn uitgevoerd door de Werkgroep WTP en de bestuurlijke commissies van PPF APG. Besluitvorming ten aanzien van het implementatieplan is de verantwoordelijkheid van het bestuur van PPF APG. Het bestuur maakt hiervoor gebruik van het BOB-model: eerst wordt beeldvormend over het implementatieplan gesproken. In voorbereiding op de oordeelsvorming, hebben de bestuurlijke commissies input en feedback geleverd op het concept implementatieplan. In het implementatieplan is ook een risicobeoordeling opgenomen die zal worden meegenomen in de ERB.

In de praktijk is het implementatieplan ook een vastlegging van diverse eerdere trajecten die separaat ter besluitvorming zijn voorgelegd en waarvoor een eigen bestuurlijk traject is gevolgd op basis van het BOB-model met eigen risicobeoordelingen van de sleutelfunctiehouders (denk aan datakwaliteit, financiële opzet, SAA, etc). Dit komt op verschillende onderdelen terug in het implementatieplan en is los daarvan uitgebreid vastgelegd. De sleutelfunctiehouders hebben op de verschillende elementen die onderdeel vormen van het implementatieplan risico-opinies geschreven en het bestuur heeft deze opinies expliciet meegewogen in de besluitvorming over deze deelaspecten.

Het bestuur van PPF APG baseert het besluit over het implementatieplan inclusief het communicatieplan dus op een uitgebreid bestuurlijk traject dat de afgelopen jaren heeft plaatsgevonden. De Raad van Toezicht van PPF APG heeft geen goedkeuringsrecht op het implementatieplan. Vanuit het reguliere toezicht, wordt het implementatieplan wel besproken met de RvT. Zowel de RvT als het VO zijn intensief meegenomen bij de genoemde eerdere trajecten die hun weerslag hebben gekregen in het implementatieplan inclusief het communicatieplan.

2. Risicoanalyses en beheersingsmaatregelen

2.a Risico's en beheersingsmaatregelen

2.a.0 Inleiding

Risico's zijn onlosmakelijk verbonden met het uitvoeren van een pensioenregeling. Dit kan betrekking hebben op bijvoorbeeld operationele risico's of op het beleggen van het pensioenvermogen. Beheersing van deze risico's is van wezenlijk belang. PPF APG hanteert een systematische aanpak om deze risico's op een integrale wijze te beheersen. Dat betekent dat risicobeheersing voor het bestuur, de eventueel door het bestuur ingestelde commissies en de door het bestuur benoemde sleutelfunctiehouders en de compliance officer integraal onderdeel is van de werkzaamheden. Uiteindelijk is risicobeheersing daarmee een dagelijks onderdeel van de werkzaamheden van PPF APG.

Voor de invulling van risicomanagement is het bestuur eindverantwoordelijk. Conform artikel 18 lid 1 van het Besluit FTK dient een pensioenfonds te beschikken over goede administratieve en boekhoudkundige procedures en adequate interne controlemechanismen, stelt het fonds beleid op ten aanzien van de beheersing van te lopen risico's en draagt het zorg voor de uitvoering van dat beleid. Conform artikel 21 van het Besluit FTK voert een fonds een beleid gericht op het duurzaam beheersen van te lopen financiële risico's en niet-financiële risico's.

PPF APG hanteert voor de invulling van haar risicomanagement de principes van het zogenaamde COSO-ERM framework uit 2017¹. Het COSO ERM 2017 gaat over strategie, effectiviteit en efficiëntie van de bedrijfsprocessen en de naleving van wet- en regelgeving; en dat risicogestuurd. Het geeft een kapstok voor het in kaart brengen, implementeren en verbeteren van de processen inzake governance, risicomanagement en compliance. Het nieuwe COSO-raamwerk koppelt risicomanagement aan de strategie en de performance van het pensioenfonds en bestaat uit een vijftal componenten:

1. Governance en cultuur

Dit element vormt de basis voor risicomanagement. Het bepaalt de 'tone at the top' en het creëert de mogelijkheden om risicomanagement binnen een organisatie werkend te krijgen. De cultuur van een organisatie komt terug in besluitvorming, en kan ook worden herkend in de kernwaarden. Dit betreft het handelen binnen PPF APG, maar ook in de contacten met externe partijen zoals bijvoorbeeld APG.

2. Strategie en doelstellingen

Risicomanagement is verbonden met het formuleren van strategisch beleid. In het strategisch beleid komt de strategie van het fonds aan bod, en de daaraan gekoppelde doelstellingen. Het is van belang dat de (interne en externe) omgeving, waarin het pensioenfonds opereert, helder is. Zonder een goed begrip van deze context zullen doelstellingen moeilijker verwezenlijkt kunnen worden. De geformuleerde doelstellingen zijn gekoppeld aan de risicobereidheid per risicogebied.

---

¹ Enterprise Risk Management (ERM) model van The Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO), 2017.

3. Werking

Bij de werking van risicomanagement gaat het om het identificeren en beoordelen van risico's die invloed hebben op het bereiken van de doelstellingen. Risico's dienen gerangschikt te worden, bijvoorbeeld van hoog naar laag. Gecombineerd met de risicobereidheid per risicogebied, ontstaat een beeld van aandachtspunten die de hoogste prioriteit moeten krijgen. Van belang hierbij is het blijven beschouwen van risico's vanuit een pensioenfonds brede context. Hiermee wordt bedoeld dat het op integrale wijze beschouwen van risico's de voorkeur verdient boven het per deelgebied analyseren (en oplossen) van mogelijke risico's.

4. Controleren en herzien

Dit onderdeel helpt bij de beoordeling van de werking van risicomanagement. Niet alleen wordt inzichtelijk of de geformuleerde doelstellingen gehaald (kunnen) worden, ook kan het signaal ontstaan dat herziening van processen en/of doelstellingen nodig is. Ook wordt inzichtelijk of het risicomanagement zich richt op de juiste aspecten (risico's). Immers, risico's zijn niet statisch en dit betekent dat ook risicomanagement mee moet gaan in deze dynamiek. Dit kan aanpassingen vragen van het fonds; ook ten aanzien van het omgaan met risico's.

5. Informeren, communiceren en rapporteren

Door te communiceren wordt het pensioenfonds continu geïnformeerd over hoe het fonds staat ten opzichte van haar doelstellingen. Het is van belang dat de informatie een zo goed mogelijk beeld geeft over de prestaties van het fonds. Dus, relateer deze informatie aan de doelstellingen. Besteedt daarnaast ook aandacht aan niet-financiële elementen, zoals de omgeving waarin het fonds opereert en de cultuur binnen het fonds.

Component 1 en 5 zijn ondersteunend aan de kerntaken van het risicomanagement, zijnde de onderdelen 2 t/m 4. In de valuestream van een pensioenfonds zien de 5 componenten er als volgt uit:

Binnen bovengenoemde componenten is een aantal principes per component van toepassing. Zo wordt bijvoorbeeld een aantal activiteiten benoemd die horen bij het formuleren van doelstellingen.

Deze activiteiten zijn vervat in principes. Ze worden voor de volledigheid hieronder kort genoemd:

 Governance & Culture	 Strategy & Objective-Setting	 Performance	 Review & Revision	 Information, Communication, & Reporting
<ol style="list-style-type: none"> 1. Exercises Board Risk Oversight 2. Establishes Operating Structures 3. Defines Desired Culture 4. Demonstrates Commitment to Core Values 5. Attracts, Develops, and Retains Capable Individuals 	<ol style="list-style-type: none"> 6. Analyzes Business Context 7. Defines Risk Appetite 8. Evaluates Alternative Strategies 9. Formulates Business Objectives 	<ol style="list-style-type: none"> 10. Identifies Risk 11. Assesses Severity of Risk 12. Prioritizes Risks 13. Implements Risk Responses 14. Develops Portfolio View 	<ol style="list-style-type: none"> 15. Assesses Substantial Change 16. Reviews Risk and Performance 17. Pursues improvement in Enterprise Risk Management 	<ol style="list-style-type: none"> 18. Leverages Information and Technology 19. Communicates Risk Information 20. Reports on Risk, Culture, and Performance

In het kort bestaat de risicomanagementcyclus uit de volgende stappen:

1. Het, op basis van de doelstellingen van het fonds en risicohouding, opstellen van de strategie,
2. Het identificeren van risico's,
3. Het analyseren van risico's
4. Het opstellen van beheersmaatregelen,
5. De uitvoering, monitoring en rapportage over risico's en beheersmaatregelen,
6. Het evalueren van het risicobeleid.

De risicogovernance van PPF APG is gebaseerd op het drie lijnen principe. De tweede en derde lijn zijn toevoerder bij de eerste lijnscommissies, waarmee de interactie tussen de verschillende lijnen zo open en optimaal mogelijk wordt gehouden.

Iedere drie jaar wordt de risico-strategie en het risicobeleid geëvalueerd en geüpdatet. Jaarlijks wordt het risicohandboek waar nodig geüpdatet. Een belangrijk uitgangspunt hierbij is dat het beleid proportioneel is voor de grootte van het fonds. Het oordeel van de Raad van Toezicht (verslag over 2021) was dat de inrichting van het risicomanagement zorgvuldig is. Opzet en bestaan zijn goed belegd en de benoemde personen nemen de uitvoering van hun functie serieus. De werking is in 2021 ook aangetoond.

Driejaarlijks wordt de volledige risicomanagementcyclus doorlopen en jaarlijks vindt een risico-inschatting plaats van de netto risico's. Ieder kwartaal wordt door de risicobeheerfunctie gerapporteerd over de werking van de beheersing. Deze rapportage wordt door het bestuur besproken.

Risk Self Assessment WTP 2021-2023

Bij de start (tweede helft 2021) van het transitie traject naar de Wtp heeft het bestuur van PPF APG onder leiding van de risico manager een Risk Self Assessment uitgevoerd. Vanuit deze RSA zijn een 8-tal key risico's gedefinieerd:

Risicocategorie	Omschrijving risico
Governance	Het bestuur en/of sociale partners hebben onvoldoende tijd en aandacht voor en kennis van de WTP om weloverwogen besluiten te kunnen nemen.
Uitbesteding	APG haalt tijdlijnen van PPF m.b.t. project WTP niet (hieronder: uitvoering en ondersteuning).
Uitbesteding	De datakwaliteit is niet voldoende op orde (mede met het oog op invaren).
Regeling	Er wordt niet tijdig een akkoord bereikt over de nieuwe regeling inclusief het invaren (waaronder: evenwichtigheid en compensatie).
Communicatie	De transitie naar de nieuwe regeling is niet goed uitlegbaar (bijv. als gevolg van gemaakte keuzes), waardoor het vertrouwen in en het draagvlak voor het fonds dalen.
Communicatie	Verwachtingen, zoals indexatieverwachtingen, met betrekking tot de nieuwe regeling kunnen niet worden waargemaakt.
Beleggingsbeleid	Het bestuur heeft geen tijdig, adequaat en volledig inzicht in de gevolgen van de WTP voor het beleggingsbeleid.
Wetgeving	PPF maakt onnodige kosten of besluitvorming is onvoldoende onderbouwd doordat wetgeving niet tijdig gereed is om per de door sociale partners en bestuur gewenste datum over te gaan.

Deze risico's zijn voorzien van een (bruto en netto) risico-inschatting en er zijn beheersmaatregelen aan gekoppeld. Deze beheersmaatregelen zijn geïmplementeerd en over de werking van de beheersmaatregelen vindt maandelijks monitoring en rapportage door de projectleider Wtp plaats. De projectleider Wtp bespreekt de risicoparagraaf maandelijks met de risicomanager van het fonds, daarna wordt de rapportage besproken in de CU&F en vervolgens in het bestuur van PPF APG.

Halfjaarlijks worden opzet, bestaan en werking getoetst door de projectleider met een challenge door de risicomanager. De resultaten hiervan worden besproken met het fondsbestuur.

Risk Self Assessment WTP 2024

In de tweede helft van 2023 heeft een herijking van de initiële RSA plaatsgevonden. De Transitie naar de Wtp komt in een andere fase terecht, waarbij ook sprake is van andere risico's die gemanaged moeten worden. Uit deze bijgestelde RSA zijn de volgende risico's naar voren gekomen:

Risicocategorie	Omschrijving risico
Uitbesteding	Het risico dat de IT (Festina administratiesysteem), de verbindingfunctie en de processen bij APG niet tijdig en volledig gereed is.
Uitbesteding	Het risico dat APG niet tijdig en volledig de data op orde heeft doordat APG het proces rondom datakwaliteit niet tijdig, juist en volledig heeft afgerond.
Reputatierisico	Het risico dat we onze deelnemers onvoldoende passend informeren of onvoldoende gerust stellen, doordat we onvolledig, niet tijdig of onjuist communiceren met onze deelnemers.
Reputatierisico	Het risico dat als gevolg van de transitie naar de nieuwe regeling het vertrouwen in en het draagvlak voor het fonds dalen.
Reputatierisico	Het risico dat het beleid met betrekking tot SPR als niet-evenwichtig wordt ervaren door stakeholders.
Kostenrisico	Het risico dat de kosten in het nieuwe stelsel hoger zijn dan de huidige kosten of hoger zijn in vergelijking met peers.
Effectief besturingsrisico	Het risico dat de run in 2024 in gevaar komt of dingen over het hoofd worden gezien qua transitie door een te grote (tijds)druk van het bestuur of door een gewijzigde bezetting.
Compliancerisico	Het risico dat bij besluitvorming in het project de schijn van belangenverstremgeling optreedt tussen PPF APG en APG vanwege de grote verwevenheid tussen PPF APG en APG.
Omgevingsrisico	Het risico dat de transitiedatum 1-1-2025 niet wordt gehaald vanwege opmerkingen van DNB op de aan te leveren stukken.
Omgevingsrisico	Veranderingen in het politieke landschap na de verkiezen die maken dat er partijen zijn die die Wtp willen aanpassen
Financieel risico	Het risico dat het invaren per 1-1-2025 in gevaar komt door een te lage dekkingsgraad (< 105%).

Naar aanleiding van de gewijzigde risico-identificatie zijn ook deze risico's voorzien van een (bruto en netto) risico-inschatting en er zijn beheersmaatregelen aan gekoppeld. Deze beheersmaatregelen worden – voor zover nog niet aanwezig - geïmplementeerd met het oog op 2024 en over de werking van de beheersmaatregelen gaat vanaf dan ook maandelijks gerapporteerd worden door de projectleider Wtp.

De projectleider Wtp bespreekt hiertoe de risicoparagraaf maandelijks met de risicomanager van het fonds, daarna wordt de rapportage besproken in de CU&F en vervolgens in het bestuur van PPF APG. Halfjaarlijks worden opzet, bestaan en werking getoetst door de projectleider met een challenge door de risicomanager. De resultaten hiervan worden besproken met het bestuur van het fonds.

Risicomanagement bij pensioenuitvoerder

Buiten de hierboven genoemde risico's die te relateren zijn aan het project/de transitie naar de Wtp, is PPF APG tevens verantwoordelijk voor een beheerste en integere bedrijfsvoering van de uitbestede activiteiten. Hiertoe maakt PPF APG afspraken met de uitbestedingspartners en monitort deze afspraken.

PPF APG heeft de pensioenuitvoering en het vermogensbeheer uitbesteed aan APG Groep NV en haar dochterondernemingen (hierna: APG). De ambitie van APG is om bij alle medewerkers het risicobewustzijn in zijn/haar DNA te verankeren waardoor dit voor eenieder een vaste manier van werken is. De beheersing van risico's is op deze wijze een integraal onderdeel van de dagelijkse werkzaamheden. Hiermee is ook bij APG sprake van integraal risicomanagement. Middels het risicomanagement proces bewaakt APG de ontwikkeling van haar risicoprofiel ten opzichte van de risicobereidheid en worden risico's waar nodig vermeden, gemitigeerd of geaccepteerd.

Om tot een hoger niveau van een beheerste en integere bedrijfsvoering te komen, is het APG Integraal Risicomanagement Raamwerk opgezet (hierna: AIR). Het AIR bestaat uit de risicogovernance, de risicocultuur, het risicobeleid, de risicobereidheid, het risicomanagementproces en de risicorapportage. Het risico- en controle raamwerk is een belangrijk onderdeel van het risicomanagementproces.

De risicogovernance van APG is gebaseerd op het 'three lines of defense' - model. De eerste lijn wordt gevormd door de verschillende bedrijfsonderdelen en staven, die primair verantwoordelijk zijn voor het risicomanagement. Zij nemen risico's en zijn verantwoordelijk voor het beheersen van die risico's en het aantoonbaar in control te zijn over de processen. Daarnaast is er sprake van een tweedelijns rol in de vorm van een onafhankelijk gepositioneerde risicomanagement en compliance functie. De Interne Audit functie vervult de derdelijns rol.

Bij de inrichting van het programma om te komen tot de implementatie van de WTP is het model van 'three lines of defense' toegepast, zowel bij het fonds als bij de pensioenuitvoeringsorganisatie. De verwachting is dat de impact op het vermogensbeheer proces beperkt zal zijn. Dit blijkt uit de impactanalyse die daarvoor gemaakt is. Hoewel de impact naar verwachting beperkt zal zijn, is dit een integraal onderdeel van het programma geweest en is ook hier dit model doorgevoerd.

Daarnaast heeft APG binnen het programma Pensioen van Straks eerstelijns risicomanagement ingeregeld via de afdeling Kwaliteitsmanagement. De tweede en derde lijn zijn vanuit hun onafhankelijke positie binnen APG betrokken bij de risicobeheersing binnen het programma Pensioen van Straks (verder aangeduid als PvS).

Binnen het programma Pensioen van Straks wordt het reguliere risicomanagementproces van APG gevolgd. De risico's over het programma zijn in kaart gebracht middels risicologs. Dit betreft zowel de projectmatige risico's die de doelstelling van het programma in de weg staan, als de risico's ten aanzien van inhoudelijke programmadeliverables.

Per kwartaal wordt het actuele risicoprofiel bewaakt door het bijwerken van deze risicologs. Daarbij wordt het actuele risicoprofiel uitgedrukt, waarbij rekening wordt gehouden met de status van de huidige beheersing. Dit is een continue proces van identificeren, evalueren, beheersen en bewaken van de risico's van het programma. Over de toprisico's die buiten de risicobereidheid vallen wordt gerapporteerd, zowel binnen APG als naar ons als fonds via de kwartaal- voortgangsrapportage. Bespreking van deze rapportages tussen PPF en APG vindt plaats via Risk-to-Risk overleggen.

Om de risico's uit de risicologs te beheersen heeft APG drie categorieën van beheersing onderkend:

- 1) periodieke procesbeheersing, waarbij gesteund wordt op het structurele risico- en controleraamwerk vanuit het programma Pensioen van Straks. Hierbij wordt, waar mogelijk, gebruik gemaakt van de risico- en controleraamwerken binnen APG;
- 2) eenmalige procesbeheersing, waarbij gesteund wordt op een specifiek ingericht controleraamwerk, zoals ten behoeve van de Agreed Upon Procedures met betrekking tot datakwaliteit;
- 3) mitigerende acties die tussentijds worden bepaald om risico's tijdig bij te sturen.

Om specifieke risico's ten aanzien van programma deliverables te beheersen worden bij APG daarnaast aanvullende werkzaamheden uitgevoerd door 1ste, 2de, 3de lijn en eventueel 4de lijn, in de vorm van review, challenges, risico-opinies en/of audits. Om deze werkzaamheden te clusteren en inzichtelijk te maken is door APG het House of Comfort opgezet. De uitkomsten van deze werkzaamheden worden middels de kwartaalrapportage met ons gedeeld en geven aanvullend comfort over de wijze waarop de risico's in het kader van het programma Pensioen van Straks worden beheerst.

In de hierna volgende paragrafen wordt voor een aantal onderwerpen een verdieping opgenomen in de vorm van een beschrijving, aangevuld met de gesignaleerde risico's en de wijze waarop deze beheerst worden.

2.a.1. Operationele- en IT-risico's (is onderdeel van operationeel risico PPF)

In deze paragraaf wordt een beschrijving gegeven van de impact van WTP op de processen en IT en daar daaruit voortvloeiende risico's voor continuïteit en betrouwbaarheid. PPF APG heeft haar pensioenuitvoering (processen en IT) uitbesteed aan APG. De dienstverlening, met daaraan gekoppeld de daarvoor benodigde processen en systemen, wordt daarmee voor een belangrijk deel door APG uitgevoerd. De operationele en IT-risico's in de bestaande processen (lees: vóór transitie) worden afgedekt door het reguliere beheersingsmechanisme, zoals dat eerder in dit hoofdstuk beschreven is.

Als gevolg van de invoering van de WTP worden wijzigingen voorzien in processen, systemen, deelnemerscommunicatie en organisatie. De betreffende wijzigingen en de daaruit voortvloeiende risico's worden onderstaand beschreven.

PPF APG monitort of alle benodigde wijzigingen beheerst en integer plaatsvinden via voortgangsrapportages en SLA-rapportages.

Om de impact te bepalen van de invoering van de WTP heeft APG een impactanalyse uitgevoerd op basis van een indeling in bedrijfsfuncties. Daaruit blijkt dat de belangrijkste wijzigingen voortvloeiend uit de implementatie van de WTP betrekking hebben op onderstaande terreinen:

Bedrijfsfunctie		Impact als gevolg van
Deelnemer management	relatie	<ul style="list-style-type: none"> • Uitbreiding zorgplicht • Extra keuzemogelijkheden (waaronder tzt opname ineens) • Ander stelsel (kapitalen) • Variabiliteit in uitkeringen
Premie en data collectie		<ul style="list-style-type: none"> • Toewijzing van premies aan premie-onderdelen
Pensioen administratie		<ul style="list-style-type: none"> • Be- en toerekenen individuele- en collectieve kapitalen • Toerekenen rendementen • Andere wijze van berekenen IP, OP en NP uitkeringen • Werkgeverportaal
Kapitaal-overdracht		<ul style="list-style-type: none"> • Directe relatie tussen (som van) individuele en collectieve vermogens in de pensioenadministratie en de vermogensbeheerder(s) • Toerekenen van rendementen naar collectieve vermogens en cohorten.
Financiële accounting		<ul style="list-style-type: none"> • Andere wijze van toerekenen van gelden
Asset management	Liability	<ul style="list-style-type: none"> • Directere relatie tussen verplichtingen en het belegde vermogen

Naast de wijzigingen die plaatsvinden in bedrijfsfuncties en -processen, zal APG voor de uitvoering van de WTP een aantal administraties (en bijbehorende systemen) vervangen. Het betreft in het bijzonder de deelnemersadministratie, de polis- en kapitaaladministratie en de "Mijnomgeving". Nieuw te realiseren functies en systemen hebben betrekking op de kapitaaloverdracht en het invaren en ten behoeve van TWK mutaties specifieke invaarfunctionaliteit.

Door de vervanging van een aantal administraties tegelijk met de implementatie van de WTP heeft de invoering van de WTP slechts beperkt invloed op de bestaande IT-systemen of de daaraan gekoppelde bestaande dienstverlening vanuit APG in het oude stelsel. Deze zullen ten behoeve van de implementatie van de WTP dan ook slechts zeer beperkt worden aangepast.

Aanpassingen worden doorgevoerd ten behoeve van de transitiecommunicatie en daarnaast zullen alle aanspraken geautomatiseerd berekend moeten worden. Dat maakt dat de risico's in de bestaande dienstverlening door de implementatie van WTP verder niet substantieel wijzigen ten opzichte van de huidige situatie. De bestaande risicobepalende maatregelen en controls blijven gehandhaafd in de bestaande dienstverlening/processen, daar waar relevant worden deze bijgesteld om aan te sluiten op actuele ontwikkelingen.

Belangrijk risico van de implementatie van de WTP voor de operatie en de IT is gelegen in het parallel operationeel houden van de bestaande dienstverlening/processen naast het inrichten en operationeel houden van de nieuwe dienstverlening/processen tijdens de transitieperiode (lees: tijdens transitie). Voor de borging van de continuïteit van de **bestaande** dienstverlening/processen tijdens de inrichting van de WTP en de transitieperiode zijn door APG de onderstaande maatregelen genomen:

- Separate WTP programma-organisatie, los van de reguliere dienstverlening.
- Vroegtijdige uitbreiding van personeel bij de pensioenuitvoeringsorganisatie.
- Strakke prioritering van niet noodzakelijk functioneel onderhoud.
- Fasering van de implementatie voor de door APG bediende pensioenfondsen met een 'logische' opbouw in volume en complexiteit ('transitieschema').
- Gewijzigde en nieuwe processen worden allemaal in de nieuwe 'WTP-omgeving' geïmplementeerd. Bestaande processen in het 'oude' stelsel en in de thans gebruikte systemen van APG worden niet aangepast. Oude en nieuwe systemen en processen zijn daarmee gescheiden en de WTP heeft dus geen effect op de bestaande uitvoering (systemen, processen, organisatie).
- Het vervangen van een aantal systemen tegelijk, brengt bij de invoering van de WTP extra risico's met zich mee in benodigde specifieke kennis van deze systemen en veroorzaakt extra druk op de organisatie. Om deze risico's te mitigeren is door APG een aantal beheersingsmaatregelen genomen:
  - Strakke kwalitatieve en kwantitatieve resourceplanning die onderdeel uitmaakt van de reguliere businessplanning.
  - Het tijdig bij- en omscholen van personeel middels kennissessies en e-learning faciliteiten.
  - Een overall planning die continu gemonitord wordt (zie ook onderdeel technische uitvoerbaarheid).
  - Duidelijke prioritering voor de realisatie van WTP.
  - Overall planning en bewaking van de realisatie van de veranderkundige kant van de gehele transitie voor het huidige personeel van de uitvoeringsorganisatie (operational readiness).

APG heeft aan PPF APG toegezegd dat APG voor de nieuwe processen en systemen een aangepast beheersingsraamwerk zal inrichten, toegespitst op de nieuwe situatie. Op vergelijkbare wijze zoals in de huidige situatie zal een beheersingsraamwerk worden opgezet dat leidt tot een integere en beheerste bedrijfsvoering, wat aantoonbaar zijn weerslag zal krijgen in een nieuwe ISAE 3402 beschrijving en -rapportage, passend bij deze nieuwe opzet.

2.a.2. Wijzigingen in relatie pensioenuitvoerder en de vermogensbeheerketen

De bestaande taken en verantwoordelijkheden van PPF APG, APG en de partijen in de vermogensbeheerketen veranderen door de invoering van de WTP in grote lijnen niet. Er is wel sprake van - voor nieuwe dienstverlening - noodzakelijke processen, waarbij bijbehorende communicatieproducten (b.v. 'brieven') en diensten (inhoudelijk) kunnen veranderen. Deze verandering kan voortvloeien uit wettelijke verplichtingen.

De *inhoud* van de pensioenadministratie verandert vanwege de overgang naar een ander pensioenstelsel, waarin persoonlijke pensioenvermogens in plaats van aanspraken worden geadmistreerd. Dat heeft gevolgen voor de inhoud, vorm en intensiteit van de dienstverlening aan onze deelnemers. Goede communicatie daarbij is een voorwaarde om het vertrouwen van de deelnemers te behouden. Op voor de deelnemer relevante momenten willen wij inzicht en duidelijkheid verschaffen over de transitie naar het nieuwe stelsel. Naast een soepele transitie streven we ernaar dat alle deelnemers begrijpen wat er voor hen verandert en waar nodig willen we handelingsperspectief bieden voor het maken van goede keuzes met betrekking tot hun pensioen.

Onze dienstverlening en communicatie is gebaseerd op de status die een deelnemer kan hebben en de daarvan afgeleide deelnemerskenmerken. Op basis van deze inzichten is en wordt de (transitie)klantreis (verder) vormgegeven.

Wij verwachten dat de informatiebehoefte van onze deelnemers zal wijzigen vanwege het ontstaan van persoonlijke pensioenvermogens en de koppeling met de beleggingen. Dat vergt ook andere expertise en kennis bij het directe klantcontact, dat verzorgd wordt door APG. De mensen bij APG die deze taken uitvoeren worden nader opgeleid en ondersteund door onze vermogensbeheerder APG AM.

In de vermogensbeheerketen zullen er aanpassingen komen ten aanzien van ALM studies, risicobereidheidsonderzoeken, cohortbepaling en Strategische Asset Allocatie.

Een nieuwe dimensie in de relatie tussen pensioenuitvoering en de vermogensbeheerketen is de bepaling van cohorten en doelgroepen en de periodieke uitlevering van data en informatie hieromtrent tussen deze partijen, via een nieuwe "middenfunctie" of "verbindingsfunctie". Hiertoe wordt een aantal, deels nieuwe, diensten en processen functioneel ingericht. APG is verantwoordelijk voor de realisatie van deze functionaliteit, rekening houdend met de specifieke eisen van PPF APG.

Van groot belang is hier de maandelijkse uitwisseling van gegevens omtrent (persoonlijke en collectieve) pensioenvermogens, cohorten, geprojecteerde uitkeringen, liquiditeitsstromen en rendementen en resultaten tussen de pensioenuitvoering en de vermogensbeheer partijen. De uitwisseling van gegevens tussen vermogensbeheer en pensioenuitvoering zorgt voor een nieuwe, grotere 'waardeketen' en de controlemaatregelen dienen hierop te worden aangepast.

Dit betreft de zogeheten "nieuwe koppelvlakken". PPF APG en APG zijn voornemens ons te conformeren aan de, door het SIVI, in opdracht van de Pensioenfederatie, datastandaard hieromtrent. De functionaliteit en inhoud van de data-uitwisseling is onafhankelijk van de betrokken (in of externe) vermogensbeheerpartij.

APG heeft ervoor gekozen de nieuwe functionaliteiten hiervoor in eigen beheer te ontwikkelen. Deze overwegingen zijn met PPF APG gedeeld. Het proces wat tot dit besluit heeft geleid is beoordeeld door zowel intern toezicht binnen APG als een externe partij (EY). Deze nieuwe en aangepaste dienstverlening vanuit APG en de transitie naar deze nieuwe situatie brengt een aantal risico's met zich mee. Deze risico's en de getroffen mitigerende maatregelen staan beschreven in de risico assessments

van het programma Pensioen van Straks van APG. APG legt hier verantwoording over af aan PPF APG en PPF APG monitort de implementatie van deze nieuwe functionaliteiten.

Hieronder een aantal van de belangrijkste maatregelen, die zijn genomen bij APG:

- De nieuw te ontwikkelen dienstverlening, processen en functionaliteit vallen onder het algemene beleid van APG inzake Risicobeheersing, toezichtkaders, cyber security, etc. Het besluitvormingsproces hieromtrent is getoetst door intern toezicht en een externe partij (EY).
- Beschrijving en vastlegging nieuwe en aangepaste diensten in de PDC heeft plaatsgevonden, met vastlegging van verantwoordelijkheden in een RACI. De bestaande SLA overeenkomsten zullen hierop worden aangepast.
- APG neemt alle nieuwe functionele onderdelen mee in een volledige ketentest.
- Er is een impactanalyse opgesteld t.a.v. de processen binnen APG-AM.
- Er is een impactanalyse opgesteld t.a.v. de te ontwikkelen processen binnen pensioenuitvoering
- APG heeft de intentie om de marktstandaard van SIVI/de Pensioenfederatie te volgen. PPF APG is akkoord gegaan met deze intentie.

2.a.3. Wijzigingen in de belangrijkste bedrijfsprocessen van de pensioenuitvoerder (Uitvoeringsrisico PPF)

Door de invoering van de WTP vinden er aanpassingen plaats aan de bedrijfsprocessen van PPF APG. Onze uitbestedingspartner APG is belast met de uitvoering van de belangrijkste aanpassingen in de bedrijfsprocessen.

Niet alleen om uiteindelijk invulling te geven aan de eisen vanuit de wetgeving. Maar ook om de deelnemer optimaal te kunnen (blijven) bedienen en een beheerste pensioenuitvoering te kunnen waarborgen.

De scope van de (noodzakelijke) proceswijzigingen komt niet alleen door de veranderingen vanuit de WTP, maar ook doordat APG een aantal (kritische) bedrijfsapplicaties zal vervangen ten behoeve van een toekomstbestendige en deelnemegerichte pensioenuitvoering (zie hiervoor hoofdstuk 2.a.1). Doordat bepaalde key applicaties in zijn geheel worden vervangen, is APG genoodzaakt de processen die ze ondersteunen ook opnieuw in te richten.

Deze wijzigingen worden gecoördineerd en uitgevoerd binnen het Programma PvS van APG. Vanuit dit programma wordt een ontwerpprincipes gevolgd dat waarborgen biedt voor de volledigheid en de juistheid van de door te voeren wijzigingen.

Het proceslandschap ten behoeve van de pensioenuitvoering is onderverdeeld in een aantal deelgebieden met daarin een indicatie van de impact als gevolg van de implementatie WTP:

Categorie	Toelichting
Deelnemer processen Procesimpact WTP: Hoog	<p>De deelnemer gerelateerde processen hebben betrekking op processen voor deelnemers die zich bevinden in zowel de opbouw als de uitkeringsfase. Deze processen richten zich met name op:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De aanmelding en registratie van nieuwe deelnemers vanuit de werkgevers. • Het kunnen aanvragen, toekennen en herzien van het Ouderdomspensioen, het Nabestaandenpensioen en het Arbeidsongeschiktheidspensioen. • De registratie en het beheer op rechtsbepalingen dan wel life-events (zoals bijvoorbeeld scheiden of samenwonen). • Het uitbetalen van lopende en nieuwe pensioenen en het beheer op de daarbij behorende betaalgegevens. • Het registreren en administreren van het individuele pensioenkapitaal (op basis van premiebetalingen en behaalde rendementen). • Het uitvoeren van individuele waardeoverdrachten. • Het informeren en communiceren naar deelnemers conform wettelijke eisen (zoals Zorgplicht). <p>De impact van de WTP op de Deelnemerprocessen is hoog, dit komt mede door wijzigingen ten aanzien van het kapitaalbeheer maar ook door de aanpassingen die moeten plaatsvinden in de benodigde deelnemer communicatie na transitie. Daarnaast zorgt de keuze voor een compleet nieuwe polis- en kapitaaladministratie er voor dat alle uitvoeringsprocessen zoals hierboven beschreven opnieuw moeten worden ingericht binnen het proceslandschap.</p>
Werkgever processen Procesimpact WTP: Laag	<p>De werkgever gerelateerde processen richten zich op de werkgevers die aangesloten zijn bij het desbetreffende fonds/sector. De processen richten zich met name op:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het uitvoeren van een werkgeveradministratie inclusief het informeren en communiceren naar werkgevers. • Het ontvangen en verwerken van de maandelijkse pensioenpremies vanuit de werkgever. • Debiteurenbeheer en administratieve afhandeling hiervan. <p>De impact van de invoering WTP op de werkgever gerelateerde processen is beperkt. Er vinden bijvoorbeeld wijzigingen plaats in de manier waarop de premie wordt geadmistreerd, echter zijn dit beperkte aanpassingen in de onderliggende premie-administratie met een minimale impact op de pensioenuitvoeringsprocessen. Derhalve wordt dit als "laag" geclassificeerd.</p>
Verbindingsfunctie Procesimpact WTP: Hoog	<p>Zoals toegelicht in hoofdstuk 2.a.2. zal APG ook uitvoeringsprocessen inrichten om de verschillende allocaties naar de vermogensbeheerder(s) te faciliteren, maar ook de toerekening van de behaalde rendementen over de individuele en collectieve kapitalen te kunnen uitvoeren. Dit zijn nieuwe processen voor APG en derhalve is de impact als "hoog" geclassificeerd.</p>
Vermogensbeheer processen Procesimpact WTP: Laag	<p>Ten behoeve van de vermogensbeheerprocessen is er een analyse uitgevoerd op de impact van WTP op de uitvoering hiervan. De uitkomsten hiervan tonen aan dat de impact nihil tot laag is. Door de beperkte procesaanpassingen ten aanzien van vermogensbeheer is de impact hier als "laag" geclassificeerd</p>
Actuariële processen Procesimpact WTP: Midden	<p>De actuariële processen en bijbehorende systeem-ondersteuning zullen qua inhoud wijzigen – een deel zal komen te vervallen en er komen andere processen met andere informatie-'output' voor in de plaats. De complexiteit van de aanpassingen is beperkt, maar het aantal wijzigingen en de impact op organisatie (werkwijze, interne beheersing) is aanleiding om de impact als "midden" te classificeren.</p>
Client Reporting Procesimpact WTP: Midden	<p>Er is impact op de gecombineerde client reporting processen – met input van de financiële administratie, het vermogensbeheer (via verbindingsfunctie), de polis/kapitaal administratie en de actuariële informatie (zie hierboven). De cadans (maand/kwartaal/jaar cycli) zal niet wijzigen, maar inhoud en structuur van de PPF APG reporting en de informatie ten behoeve van verantwoording en het toezicht zullen veranderen.</p>

2.a.4. Wijzigingen in de governance

Er zijn nog geen wijzigingen voorzien in de governance van PPF APG als gevolg van de implementatie van de WTP. PPF APG zal begin 2024 een bestuursevaluatie uitvoeren en zal daarbij ook de organisatie, taak en bemensing van werkgroepen en commissies meenemen bij PPF APG.

Ook in de relatie met onze uitbestedingspartner APG voorzien wij geen wijzigingen bijvoorbeeld voor de inrichting/wijziging/beheer van systemen, processen en/of communicatieproducten. Derhalve zien wij geen aanvullende of nieuwe risico's in dit kader en zijn evenmin nieuwe beheersmaatregelen nodig.

2.a.5. Wijzigingen in de kostenstructuur

Vooraf

PPF APG had graag in het implementatieplan al meer inzicht gehad in de exacte gevolgen van de stelselwijziging voor de kosten. Voor onszelf en om dit inzicht te kunnen bieden aan fondsorganen en deelnemers. Voor PPF APG zijn de kosten van groot belang voor het bestaansrecht van het fonds. PPF APG heeft hier meermaals aandacht voor gevraagd bij APG en ook de Raad van Toezicht vraagt hier nadrukkelijk aandacht voor. Vooral nog heeft PPF APG hier echter nog geen afspraken over kunnen maken met APG. Het bestuur is voornemens om hier op korte termijn nadere stappen op te zetten. APG heeft wel guidance gegeven bij de te maken keuzes bij de vormgeving van de nieuwe pensioenregeling door sociale partners en PPF APG over de mate van complexiteit en of keuzes hierdoor in kwalitatieve zin al dan niet duurder zijn. PPF APG beschrijft daarom in deze paragraaf welke elementen er veranderen die mogelijk impact zullen hebben op de kosten.

BTW vervalt

In het nieuwe stelsel hoeft geen btw meer te worden betaald over de dienstverlening van APG. Hierdoor vervalt de btw over het fiduciaire advies, over de overlay en over de uitvoeringskosten. Dit gaat om circa € 600.000 per jaar.

Vermogensbeheerkosten

In de performancedialoog is aan de orde gekomen dat de kosten voor het vermogensbeheer in beginsel niet veranderen, tenzij PPF APG wijzigingen aanbrengt in de strategische asset portefeuille.

PPF APG heeft eind november 2023 de strategische asset allocatie vanaf 2025 vastgesteld, zie ook paragraaf 2d.4. De vermogensbeheerkosten wijzigen niet ten opzichte van de normportefeuille uit het beleggingsplan in 2023. De vermogensbeheerkosten nemen wel toe ten opzichte van de begrote kosten na de voorgenomen totale afbouw van private equity².

Uitvoeringskosten

Nu alle fondsen hun pensioenregelingen moeten aanpassen vanwege de stelselwijziging, ontstaan er nieuwe kansen voor APG om de dienstverlening voor de 8 fondsen waarvoor APG de uitvoering verzorgt meer te standaardiseren en daarmee schaalvoordelen te realiseren. APG maakt daartoe onderscheid tussen basisdienstverlening, aanvullende dienstverlening en maatwerk in een modulaire regeling.

Bij deze regeling is o.a. rekening gehouden met de (verwachte) wensen en eisen vanuit de bij APG aangesloten pensioenfondsen, waaronder dus ook PPF APG. Uitgangspunt is dat in deze regeling voldoende mogelijkheden beschikbaar zijn om deze te laten aansluiten bij de voor ons fondsspecifiek relevante en gewenste uitgangspunten en doelstellingen.

Bij basis en aanvullende dienstverlening betreft het gestandaardiseerde dienstverlening die aan de verschillende klanten van APG wordt aangeboden. Hierbij hebben we als fonds de mogelijkheid om fonds specifieke keuzes te maken. De BASIS is een pakket van producten en diensten waarmee de

---

² Dit komt door een verschuiving naar wat duurdere categorieën als real estate en alternative credit. Voor deze verschuiving is gekozen om de risico's zoveel mogelijk te beperken bij een zelfde netto rendement. Naast vermogensbeheerkosten zijn ook performance fees belangrijke kostendrijvers. De totale te verwachten kosten nemen hierdoor nog steeds af ten opzichte van de situatie dat private equity niet zou zijn afgebouwd.

uitvoering van de regeling mogelijk is. Het BASIS-pakket zal tegen een marktconform tarief in rekening worden gebracht.

In AANVULLEND zijn keuzes opgenomen voor extra dienstverlening en mogelijkheden om de kwaliteit van de dienstverlening verder te verhogen. Aanvullende keuzes worden tegen een meerprijs in rekening gebracht. Er kunnen zich situaties voordoen waarin maatwerk voor het fonds noodzakelijk is vanwege het unieke karakter van het fonds en/of haar regeling. Alsdan zullen de werkzaamheden apart in rekening worden gebracht.

APG heeft bij de advisering aan de sociale partners en aan het fonds informatie verschaft over deze onderverdeling van de dienstverlening, zodat sociale partners en het fonds deze informatie konden meewegen bij de keuzes voor de toekomstige pensioenregeling. Voorkomen van complexiteit is een van de gezamenlijke guiding principles van sociale partners en het fonds, mede vanwege het belang dat er door beide partijen wordt gehecht aan lagere kosten.

BASIS

Sociale partners en het fonds hebben daarom op een groot aantal punten gekozen voor aanpassingen in de huidige regeling, zodat kan worden aangesloten bij de basisdienstverlening en zodat onnodige complexiteit wordt voorkomen. Enkele voorbeelden:

- We stoppen met nettopensioen en in beginsel ook met vrijwillig bruto bijsparen.³
- We conformeren ons aan diverse details van de regeling, zoals de ingangsdatum van het ouderdomspensioen en de regels rondom vervroegen en uitstellen
- We sluiten ook voor de nieuwe financiële opzet aan bij de basis van de modulaire regeling.

AANVULLEND

Een belangrijke uitzondering geldt voor het arbeidsongeschiktheidspensioen dat geen onderdeel uitmaakt van de standaard van de modulaire regeling, maar wat nu en straks een essentiële arbeidsvoorwaarde is.

WET

Daarnaast leiden de veranderingen in de wet tot diverse vereenvoudigingen in de dienstverlening. Zo zal het jaarlijkse advies over premie en toeslagen vervallen. Ook vervallen herstelplannen, toetsing van fiscale begrenzings, individueel bijhouden van indexatieachterstanden, studieverklaringen, intentieverklaringen, et cetera. Ook wordt het partner en wezen begrip geüniformeerd. Nieuw zijn de vijfjaarlijkse toetsing van de financiële opzet inclusief risicopreferentieonderzoek onder de deelnemers en striktere eisen ten aanzien van de klachtenadministratie en keuzebegeleiding. Ook de verbindingfunctie is nieuw.

Nog te nemen stappen

PPF APG en APG hebben afgesproken in 2024 nadere afspraken te maken over een aangepaste service level agreement inclusief de door APG in rekening te brengen kosten. We koersen daarbij op het tweede kwartaal 2024.

---

³ Een uitzondering geldt als de dekkingsgraad bij invaren tussen 105% en 110% zal zijn. Dan zal de werkgever een extra compensatie verzorgen voor afschaffen van de doorsneesystematiek buiten de pensioensfeer. We vinden het van belang dat deelnemers er dan voor kunnen kiezen deze compensatie aan te wenden voor hun pensioen als zij dat wensen.

Transitiekosten

Het betreft hier de kosten die gemaakt worden door APG in de voorbereiding naar de transitie en voor de nazorg van deze transitie. Hierbij wordt door APG onderscheid gemaakt tussen drie soorten transitiekosten. 1) De extra kosten voor de advisering rondom de WTP, 2) eenmalige fonds specifieke kosten die moeten worden gemaakt voor bijvoorbeeld dataschoning, het invaren en de communicatie rondom de transitie naar werkgevers en deelnemers, 3) de programmakosten van het Pensioen van Straks programma. De kosten als bedoeld onder 3) worden door APG zelf genomen.

De kosten als bedoeld onder 1) en 2) zijn cq. worden door APG in rekening gebracht bij het fonds. Over 2022 en 2023 zijn dit de volgende bedragen:

Activiteit	Kosten
Advisering	€ 136.125
Kosten invaarstraat	€ 36.300
Data voorbereiding	€ 84.700
Change activiteiten	€ 73.356
Ondersteuning project	€ 217.800

De verwachte kosten die door APG in rekening gebracht worden bij het fonds over 2024 zijn:

Activiteit	Kosten
PvS - Advisering	€ 112.500
PvS - Invaarstraat	€ 20.000
PvS – Data preparation	-
PvS – Data onder regie	€ 100.000
PvS – Programmamanager	€ 100.000
PvS - Invaren	€ 33.000
PvS – WTP Communicatie	€ 3.000
PvS – Inrichten TWK	€ 8.000

Fondskosten

De Commissie Uitbesteding & Financiën maakt gebruik van externe expertise om naast reguliere onderwerpen ook te ondersteunen bij Wtp aangelegenheden. Hiervoor is een inhuur fee van toepassing, zijnde - €121.000. Het fonds zal ook een bijdrage worden gevraagd in de nieuw op te richten externe geschillencommissie.

Na het moment van invaren

Na het moment van invaren zullen de kosten van APG voor het fonds een optelsom zijn van de volgende componenten:

- I. Uitvoering van de regeling:
  - a. BASIS > kosten voor de uitvoering van de regeling
  - b. Aanvullende keuzes > kosten voor de gemaakte aanvullende keuzes op het gebied van extra dienstverlening dan wel andere invulling van kwaliteit. Bij deze aanvullende keuzes is ook de zogenaamde verbindingfunctie opgenomen. Deze zorgt voor de informatie-uitwisseling tussen vermogensbeheerder en uitvoerder.
  - c. Maatwerk (indien van toepassing)
- II. Transitiekosten > dit zijn de kosten voor de nazorg van de transitie die specifiek voor het fonds moeten worden gemaakt, specifieke communicatie maakt hier onderdeel van uit
- III. Tijdelijke dienstverlening > dit zijn kosten voor werkzaamheden die naar verwachting tijdelijk zijn en worden veroorzaakt door de overgang naar de WTP. Te denken valt aan mutaties met terugwerkende kracht en eventuele klachten en claims vanwege de transitie naar het nieuwe stelsel.

2.b. Oordeel op technische uitvoerbaarheid

2.b.1. Haalbaarheidsanalyse

Onze sociale partners hebben een nieuwe pensioenregeling afgesproken, binnen de kaders van de Wtp. Als fonds hebben wij de haalbaarheid hiervan beoordeeld, alvorens tot besluitvorming over te gaan. De uitvoeringsorganisatie APG heeft voor dit doel een zogeheten uitvoeringstoets gedaan. Waarbij de pensioenregeling en financiële opzet beoordeeld is op 'maakbaarheid en haalbaarheid' van de voorgenomen besluiten. Daarbij heeft APG ook de begrijpelijkheid en uitlegbaarheid van de pensioenregeling voor onze deelnemers beoordeeld.

Deze bevindingen zijn voorafgaand aan het definitieve besluitvormingsmoment met de commissie communicatie en pensioenen en het bestuur van PPF APG besproken. Vanuit de beoordeling door APG en na interne consultatie door de commissie communicatie en pensioenen zijn er geen belemmeringen vastgesteld die om in te varen per 1-1-2025.

APG is nadrukkelijk betrokken geweest bij de beoordeling van de haalbaarheid. Daarbij heeft APG gekeken naar mogelijke afwijkingen ten opzichte van de eerdergenoemde modulaire regeling. De modulaire regeling zelf is bij de totstandkoming reeds beoordeeld op maakbaarheid en haalbaarheid. Vanuit die regeling is APG namelijk alvast – ruim voor de finale besluitvorming vanuit wetgeving als ook die van onze sociale partners en de opdracht aanvaarding door ons als fonds - gestart met de ontwikkeling van een 'raamwerk' voor pensioenregelingen. Dit heeft als basis gediend voor de nieuwe producten, diensten, processen en de automatisering daarvan.

De ontwikkeling van deze modulaire regeling met een aantal voor ons belangrijke PPF APG-specifieke kenmerken en de (voorlopige) implementatie daarvan in processen en systemen is gedaan op basis van de beschikbare informatie en toelichting zoals beschreven in de wetgeving en steeds bijgesteld bij nieuwe informatie over bijvoorbeeld (lagere) wetgeving en de interpretatie daarvan.

Op basis van de conclusies uit de uitvoeringstoetsen zijn wij met APG in overleg gegaan en hebben waar nodig bijgestuurd. Inzet is en blijft onverkort een kosten efficiënte, zorgvuldige en correcte uitvoering van het afgesproken pensioenreglement, die een voorwaarde is voor het noodzakelijke vertrouwen van de deelnemers in de nieuwe wet en in ons als fonds.

Teneinde de transitie naar de Wtp te monitoren heeft PPF APG in 2024 een 3 tal Go/No-Go momenten gedefinieerd te weten in augustus, oktober en december '24. De Eigen Risico Beoordeling (zie 2c t/m 2g van dit plan) is het vertrekpunt voor de belangrijkste risico's die door het fonds zijn onderkend voor het transitiejaar.

Aan de hand van de ERB heeft PPF APG in afstemming met APG mijlpalen en kritieke checkpoints (Go/No-Go momenten) gedurende het implementatie jaar vastgesteld. Van belang is dat het fonds tijdig de goede monitoringsinformatie ontvangt voor deze Go/No-Go momenten. Hiertoe heeft het fonds sign-off criteria opgesteld ten aanzien van de 'readiness' van APG.

Tijdens de 3 momenten vormt het bestuur een beeld van de haalbaarheid van een beheerste en integere transitie naar de Wtp per de voorkeursdatum van 1-1-2025. Als onderdeel van deze Go/No-Go momenten zijn tevens fallbackscenario's uitgewerkt voor een mogelijke No-Go per 1-1-2025. Het resultaat van een no-go besluit is dat de transitie van PPF APG uitgesteld zal worden, mogelijk tot aan 1-1-2028. De impact van een No-Go hebben we in kaart gebracht voor zowel Asset Management als Pensioenuitvoering:

Asset Management: de impact van een no-go voor de beleggingen is relatief beperkt. We hebben nog geen wijzigingen in het beleggingsbeleid aangebracht die we bij een no-go moeten terugdraaien. Wel moeten we de dekkingsgraadbescherming heroverwegen, waarbij het waarschijnlijk is dat we de aandelenweging weer op strategisch niveau zetten. Ook het niveau van de renteafdekking moeten we beoordelen. Daarnaast moeten we in de eerste helft van 2025 een nieuwe ALM-studie uitvoeren om o.a. het beleggingsbeleid opnieuw vast te stellen voor de periode 2025-2027.

Pensioenuitvoering: wanneer een no-go volgt, is pensioenuitvoering veelal business as usual. De reguliere systemen worden zo lang mogelijk 'in de lucht' gehouden, zoals bijvoorbeeld Lifetime voor PPF APG. Wanneer deze situatie zich voordoet, heeft APG de aansturing die nodig is om dit te realiseren voorzien vanuit de de Transitie Control Room (TCR). De TCR is het centrale punt binnen APG om de gevolgen van een No-Go te organiseren en betreft de Change organisatie (incl. de Value streams). De impact van een No-Go zit op de volgende onderdelen waarbij – afhankelijk van de timing van het no-go besluit – een fallback nodig is:

- o Pensioen processen
- o Deelnemer en werkgever communicatie
- o Communicatie: klantcontactcentrum, social media
- o Afspraken Fondsen transitie

In onderstaande tabel zijn de readiness onderdelen opgenomen.

#	Onderdeel	Readiness bepalen
1	Organisatie	Operational Readiness en fall back
2	Processen	Uitvoering conform SLA en check AO/IB t.a.v. processen en organisatie en fall back
3	Systemen	Ketentest en aftekenen compliance, performance en betrouwbaarheid, defecten en probleemoplossing, naleving van acceptatiecriteria, compliance & regelgeving, fall back
4	Data & Invaren	Proefmigraties, data integriteit, juistheid invaarberekening, fall back
5	Communicatie	Deelnemercommunicatie, klachten en claims, fall back
6	Dienstverlening	SLA nieuwe dienstverlening, PDC en Pensioenreglement obv Modulaire regeling, TDVO / TSLA, afspraken externe partijen, fall back

De detailinformatie over de Mijlpalenplanning met Sign-Off momenten van PPF APG is in een separaat documenten opgenomen.

2.b.2 Stappen en tijdslijn voor gereedmaken IT systemen & Haalbaarheidsrisico's en beheersingsmaatregelen

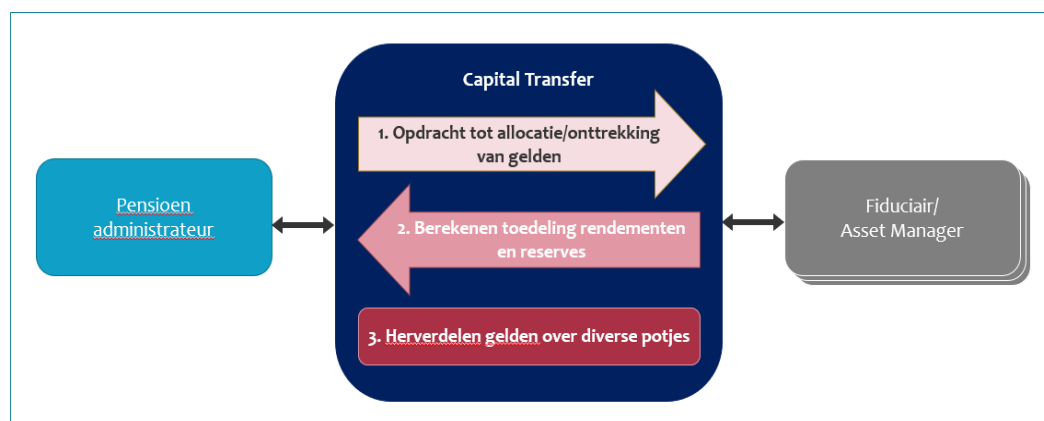
Zoals eerder vermeld heeft/zal APG een aantal IT-systemen vervangen en/of wijzigen. Deels ontstaan nieuwe systemen als gevolg van een hechtere koppeling tussen vermogensbeheerder en de pensioenadministratie. APG rapporteert aan de commissie uitbesteding en financiën over de voortgang van de implementatie van deze nieuwe systemen:

Administratie/functie	Type IT-oplossing
Deelnemer-administratie	In te richten Pakketoplossing van Festina Finance B.V.
Polis/kapitaaladministratie	In te richten Pakketoplossing van Festina Finance B.V.
Workflow Management	Workflow platform Camunda
Verbindingsfunctie	APG eigen bouw
"Mijn fonds"	APG eigen bouw
Invaarstraat	Uitbesteding aan Data Excellence BV
PRINS (incassosysteem)	APG eigen bouw

De Verbindingsfunctie (engels: capital transfer) omvat de volgende hoofdprocessen:

Drie hoofdprocessen binnen de Capital Transfer capability

[Weergave van de hoofdprocessen van de Capital Transfer](#)

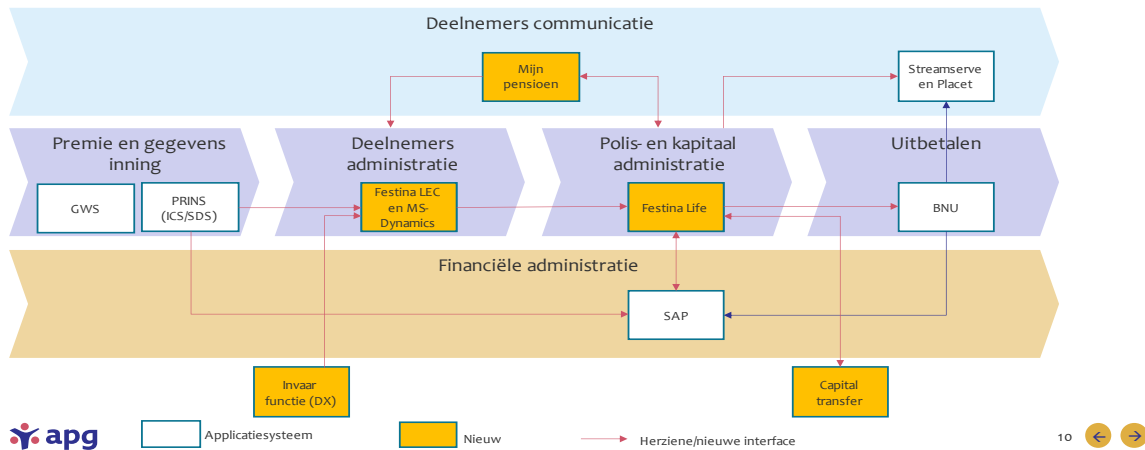

De nieuwe applicatiesystemen worden ingepast in het bestaande landschap, waarbij de bestaande interfaces tussen de afzonderlijke systemen maximaal hergebruikt worden. Met uitzondering van delen van de "invaarstraat" worden alle IT-oplossingen onder directe verantwoordelijkheid van APG gehost.

De invaarstraat is de combinatie van technische componenten om aanspraken en bijbehorende gegevens te migreren naar een Wtp administratie. PPF APG is en blijft in nauwe afstemming met APG over de voortgang en eventuele knelpunten in de realisatie.

Hieronder is een globale weergave van het gewijzigde landschap voor het nieuwe pensioencontract opgenomen:

Globale (vereenvoudigde) weergave gewijzigd landschap voor nieuwe pensioencontract

De sociale partners hebben gekozen voor de SPR-regeling. APG heeft dan ook voor de realisatie van de systemen alles erop gericht om de uitvoering van de SPR-regeling voor ons als fonds tijdig te realiseren (hier: **1 januari 2025**). Met APG heeft afstemming plaatsgevonden over de maakbaarheid en haalbaarheid van deze planning. Uiteraard blijft PPF APG met APG de voortgang van de implementatie monitoren en zullen in onderling overleg mitigerende maatregelen genomen worden indien deze implementatie op enigerlei wijze in gevaar komt.

APG maakt voor de realisatie van de processen en systemen gebruik van de voor haar bekende reguliere risicobeheersingsmechanismen. Daarbij moet gedacht worden aan de bestaande IT governance, het werken met architectuurdocumenten, een toetsing van designs, de inzet van subject matter experts en multidisciplinaire teams en een gedegen ontwikkel- en exploitatieproces.

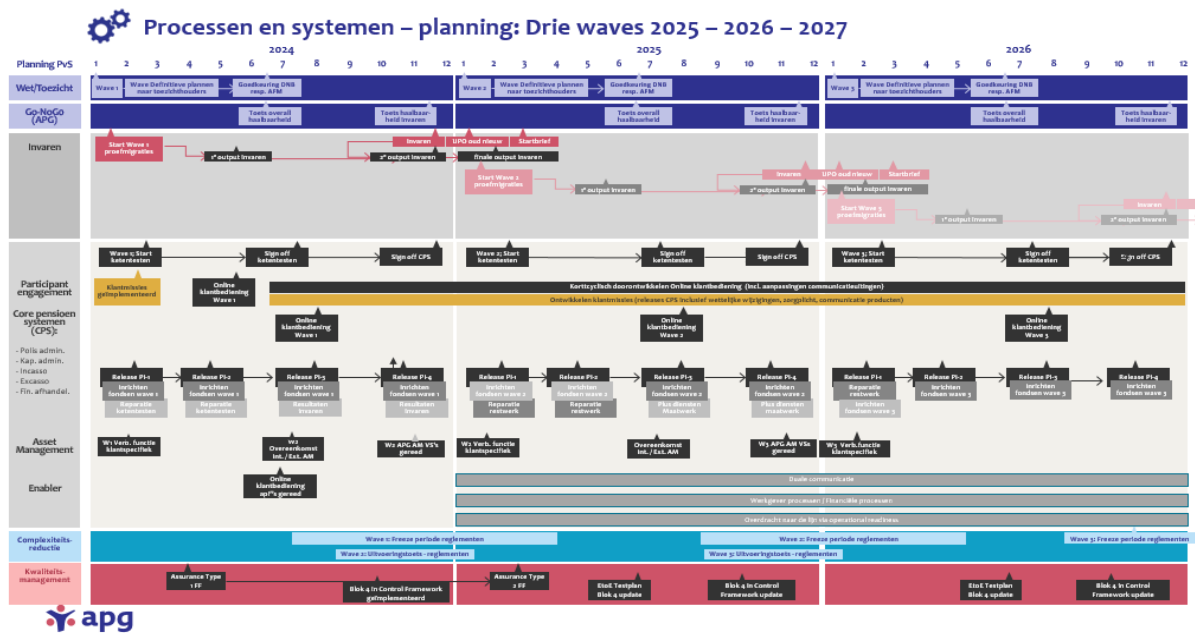
Naast de reguliere beheersing is in het kader van het Pensioen van Straks programma voor de invoering van de WTP ook een House of Comfort (HoC) ingericht. Het HoC heeft als doel om comfort te verlenen over belangrijke opleveringen binnen het programma en deelt deze 1e, 2e, 3e of 4e lijn producten met PPF APG. Dit is reeds eerder in dit implementatieplan beschreven bij de inleiding op de risicobeheersing.

De scope van werkzaamheden die gedaan moeten worden om succesvol invulling te geven aan de dienstverlening conform WTP, is door APG gevisualiseerd in een planning (zogenoemde GRIP planning). Hier wordt over tijd weergegeven wat de belangrijkste stappen en mijlpalen zijn om tijdig de nieuwe regelingen in het kader van de WTP geïmplementeerd te hebben.

Processen zijn bij APG in een zodanige volgorde gerealiseerd dat de belangrijkste processen als eerste geprioriteerd zijn (klantreizen, met Pensioen gaan, overlijden etc).

Op basis van een kwartaalplanning wordt periodiek bepaald welke onderdelen opgepakt dienen te worden en wie/wat hiervoor benodigd is. Op wekelijkse basis wordt de voortgang van de planning gemonitord en wordt de scope van werkzaamheden afgezet tegen de beschikbare tijd. Op deze manier wordt op wekelijkse basis de voortgang en haalbaarheid gemonitord.

Er zijn kritische mijlpalen geïdentificeerd in de planning, APG houdt PPF APG op de hoogte van het behalen van deze mijlpalen. Zowel op maandelijkse als op kwartaal-basis rapporteert APG hierover aan het fonds. Daarbij komen ook de eventueel door PPF APG specifieke wijzigingen/aanpassingen/aanvullingen in de systemen en processen aan bod.

Geen wijzigingen - Vastgesteld 2023-01-12

2.c. Uitbestedingsrisico

2.c.1. Wijze van Betrokkenheid transitiepartners

Zoals uit de beschrijving van de programma-organisatie blijkt is onze uitbestedingspartner APG als belangrijkste transitiepartner nauw betrokken bij de voorbereidingen en de realisatie van de implementatie van het nieuwe stelsel voor PPF APG, zoals die voorzien is op 1 januari 2025.

Via APG zijn ook diverse onder-uitbestedingen relevant voor de transitie.

2.c.2. Belangrijkste afspraken uitbestedingspartijen

Algemeen

PPF APG is verantwoordelijk voor juistheid, volledigheid en tijdigheid van de implementatie van het nieuwe stelsel voor de bij haar aangesloten (gewezen) deelnemers en de transitie van de pensioenaanspraken naar persoonlijke pensioenvermogens. Dit betekent dat weliswaar een belangrijk deel van de transitie-werkzaamheden zijn uitbesteed aan APG – en via APG aan haar onderaannemers – maar dat PPF APG eindverantwoordelijk is voor alles wat met de transitie te maken heeft.

APG borgt dat PPF APG kan voldoen aan alle gestelde uitbestedingsregels.

Om die verantwoordelijkheid te kunnen dragen zijn tussen PPF APG en APG een reeks afspraken gemaakt:

- APG hanteert een Third party management beleid, waarbij fondsen tijdig worden geïnformeerd en PPF APG door APG regelmatig op de hoogte wordt gehouden van de onder-uitbestedingen van APG, zowel voor de ‘reguliere business’ als voor de transitiewerkzaamheden.
- PPF APG wordt over alle nieuwe onderaanbestedingen tijdig geïnformeerd. Daar waar deze onderaanbestedingen en/of partnerships een strategisch karakter hebben wordt PPF APG ook vroegtijdig over de te doorlopen processtappen geïnformeerd opdat PPF APG indien gewenst een eigen risicoafweging kan maken en aanvullende maatregelen kan treffen.
- Ieder kwartaal ontvangt PPF APG van APG de lijst met uitbestedingen en partnerships die voor het fonds relevant zijn (zie bijlage).

Transitie

APG zorgt periodiek voor adequate informatie over planning, voortgang, eventuele issues die optreden en bijbehorende mitigerende maatregelen om juistheid, tijdigheid en/of volledigheid van de implementatie van de WTP voor PPF APG blijvend te kunnen borgen. Daartoe ontvangen wij maandelijks een voortgangsrapportage die inzage geeft in de overall voortgang van APG als geheel en voor PPF APG specifieke onderdelen.

Indien APG van PPF APG een bijdrage verwacht bij de mitigatie van issues, dan wordt dit tijdig gemeld en vindt overleg plaats over de wijze waarop deze bijdrage ingevuld kan/moet worden.

Indien PPF APG van APG nadere stappen verwacht, dan vindt hier eveneens tijdig overleg over plaats. Een overleg waarin bovenstaande en/of andere programma-relevante onderwerpen afgestemd worden vindt periodiek plaats, waarbij de frequentie en intensiteit van de overleggen toenemen, naarmate de implementatiedatum per 1-1-2025 dichterbij komt.

2.c.3. Overzicht uitbestedingen- en onder uitbestedingen (inclusief strategische partnerships)

PPF APG heeft haar pensioenuitvoering uitbesteed aan APG. De afspraken in het kader van deze uitbesteding zijn vastgelegd in een Service Level Agreement (SLA). Deze SLA is voor de dienstverlening tijdens de transitieperiode aangevuld met specifiek voor de transitie gemaakte afspraken. De uitbestedingen en strategisch ingekochte diensten zijn opgenomen in de SLA.

Via een periodieke klantrapportage wordt uitvoering gegeven aan het betreffende hoofdstuk uit de SLA inzake uitbestedingen en strategisch ingekochte diensten. Het pensioenfonds is verantwoordelijk voor haar uitbesteding aan APG en blijft daardoor (eind)verantwoordelijk voor de werkzaamheden die APG op haar beurt weer aan externe partijen verder uitbesteed. APG borgt dat het pensioenfonds kan voldoen aan de gestelde uitbestedingsregels conform de Pensioenwet.

PPF APG heeft haar vermogensbeheer uitbesteed aan APG AM. Ook deze uitbestedingsafspraken zijn vastgelegd in een Service Level Agreement (SLA). Deze SLA zal voor de dienstverlening tijdens de transitieperiode aangevuld worden met specifiek voor de transitie gemaakte afspraken.

In bijlage 2 is een overzicht opgenomen van alle uitbestedingen van APG aan derden die voor de reguliere uitvoering en de transitiewerkzaamheden van toepassing zijn. Specifiek met het oog op de transitie naar de Wtp lichten wij 2 onderuitbestedingen verder toe:

- **Festina Finance** Dit betreft software die gebruikt wordt voor de kapitaal- en polis administratie in het nieuwe stelsel. Het betreft een in Denemarken ontwikkeld standaardpakket voor de pensioenmarkt, gericht op beschikbare premieregelingen. PPF APG is gedurende het hele traject van marktverkenning (van longlist naar shortlist) en de uiteindelijke keuze van deze software geïnformeerd. Daarbij zijn ook de overwegingen gedeeld die uiteindelijk tot de keuze hebben geleid. Het totale proces is beoordeeld door een externe adviseur (EY) en de uitkomst van deze beoordeling is met PPF APG gedeeld. Gegeven het belang van deze keuze is de besluitvormingsdocumentatie gedeeld met en beoordeeld door DNB.
- **Data eXcellence BV (DX)** Dit betreft inhuur van software, hosting van deze software op hun infrastructuur en het leveren van expertise. De ondersteuning is nodig voor het invaren en omzetting van data vanuit het bestaande systeem Lifetime naar het nieuwe systeem (Festina Finance), inclusief de daarvoor benodigde invaarberekeningen. Ook voor dit onderdeel geldt dat PPF APG vroegtijdig op de hoogte is gebracht van de overwegingen die hebben geleid tot de inzet van deze oplossing en dat gaandeweg het selectie- en implementatietraject afstemming heeft plaatsgevonden.

2.d. Financiële risico's

2.d.1. Inleiding

Voor de transitie naar de WTP geldt een absolute ondergrens voor de dekkinggraad van 90%. In aanvulling op de absolute ondergrens van 90% hebben de sociale partners op basis van diverse berekeningen vastgesteld dat voor een evenwichtige transitie naar het nieuwe contract het noodzakelijk is dat de (marktwaarde) dekkinggraad van PPF APG op dat moment ten minste 105% en bij voorkeur minimaal 110% bedraagt. Het bestuur van PPF APG heeft deze ondergrenzen overgenomen.

Als de dekkinggraad toch lager zou uitkomen, dan zijn nieuwe onderhandelingen tussen sociale partners benodigd. Daar komt bij dat PPF APG ten tijde van de besluitvorming over het nieuwe pensioencontract over een hogere dekkinggraad beschikt (120-125%). Het bestuur en sociale partners hebben vastgesteld dat bij deze dekkinggraad een groot deel van de gestelde transitiedoelen (in enige mate) kunnen worden behaald. Daarmee zou invaren bij een dekkinggraad van rond de 120% de voorkeur verdienen.

Een veel hogere dekkinggraad leidt niet per se tot een evenwichtiger transitie, waar een lagere dekkinggraad wel direct leidt tot een minder gunstige transitie. Dit is aanleiding geweest om te onderzoeken hoe deze gunstige uitgangspositie kan worden beschermd binnen realistische randvoorwaarden (denk aan kosten, haalbaarheid en uitlegbaarheid). Besluitvorming hierover is opgenomen in paragraaf 2.d.4.

Transitie-FTK

Het bestuur heeft besloten om per 1 januari 2024 geen gebruik te maken van het transitie FTK met de volgende argumenten: de verwachte inspanning (vanuit de uitvoerder en het fonds) weegt in tijd en geld niet op tegen de verwachte baten.

Ook ligt dit besluit in lijn met het belang van het beschermen van de invaardekkinggraad.

Daarnaast was de omvang van de prijsinflatie over de eerste helft van 2023 beperkt, waardoor het positieve indexatieverschil bij toepassing van het transitie-FTK ook als beperkt werd gezien.

Mocht er middels de verwachte AMVB toch ruimte komen om zonder overbruggingsplan en transitie-FTK toch meer te kunnen indexerend dan zal het bestuur dit overwegen bij de besluitvorming over de indexatie.

2.d.2. Financiële risico's transitie

Bij de financiële risico's draait het om de ontwikkeling van vermogen en verplichtingen, mede tot uitdrukking komend in de dekkingsgraad. Welke financiële risico's daarbij spelen is niet nieuw, alleen de omgeving waarin we daar nu naar kijken i.c. de transitie naar een nieuw pensioencontract natuurlijk wel. Hierdoor wegen neerwaartse risico's nu sterker dan verlies van opwaarts potentieel.

Afhankelijk van de invaardekkingsgraad (dekkingsgraad op moment van de transitie) kunnen de geformuleerde transitiedoelen in meer of mindere mate worden bereikt. Gegeven de relatief hoge dekkingsgraad ten tijde van de besluitvorming omtrent het nieuwe contract kunnen naar verwachting alle doelen (deels) vervuld worden. Zodoende is besloten om een deel van de financiële risico's in de transitieperiode te reduceren.

Met de reductie van het rente- en aandelenrisico als onderdeel van de bescherming van de dekkingsgraad in de transitieperiode, zijn de belangrijkste financiële risico's aanzienlijk beperkt. Zo is het risico dat door een rentedaling de dekkingsgraad fors daalt en de transitiedoelen niet vervuld kunnen worden, of in het uiterste scenario niet ingevaren kan worden, sterk gereduceerd. Ook het risico op de dekkingsgraad dat aandelen dalen is met de afbouw van het aandelenrisico gereduceerd. Dit blijkt ook uit onderstaande risico-inschatting zoals ook in de ERB is opgenomen.

Risico	Bruto			Netto			Acceptabel
	Kans	Impact	Risico	Kans	Impact	Risico	
PPF APG kan als gevolg van een fors gedaalde dekkingsgraad niet invaren.	2	5	10	1	3	3	Ja
De werkgever moet als gevolg van een te lage dekkingsgraad bijspringen door een eenmalige compensatie om te kunnen invaren.	3	4	12	2	2	4	Ja
De evenwichtigheid van het invaren verslechtert door een lagere dekkingsgraad.	4	3	12	3	1	3	Ja

Toch blijven ook met de gekozen bescherming van de dekkingsgraad financiële (en andere) risico's aanwezig tijdens de transitieperiode. PPF APG heeft beoordeeld dat de resterende financiële risico's in de transitieperiode acceptabel zijn. PPF APG is zich bewust dat met de gekozen bescherming van de dekkingsgraad slechts een deel van de risico's deels zijn gereduceerd, maar acht de resterende kans op een lagere dekkingsgraad acceptabel.

Overigens kan naast de rente ook nog de inflatie, in samenhang met de gemiste indexatie, een rol spelen. Dit komt tot uitdrukking in het indexatiebeleid tijdens de transitieperiode, waarin bewust wordt gekozen voor een prudente houding met betrekking tot indexatie om te voorkomen dat aan de ene kant de dekkingsgraad wordt beschermd terwijl deze aan de andere kant daalt door verleende indexatie.

Tot slot hangt nog een bijzonder risico samen met het invaren, vanwege de omrekening van de individuele (db-)pensioenaanspraken en -rechten naar persoonlijke (dc-) pensioenvermogens en dat is het datarisiko. Maar dat (beschikbaarheid en kwaliteit van data) is een apart thema/onderdeel, volgens de concept beleidsuiting implementatieplan van DNB en beschreven in paragraaf 3.a van dit implementatieplan.

2.d.3. Scenario analyses bij schokken tijdens transitieperiode

Sociale partners hebben overeenstemming bereikt over invaren vanaf een dekkinggraad van 105%. Onder deze dekkinggraad zullen zij opnieuw in onderhandeling treden over de invaarafspraken. Daarbij hebben zij onderzocht wat de impact is van verschillende renteschokken op de gemaakte afspraken. Hun conclusie is dat de gemaakte afspraken blijven gelden bij hogere en lagere rentestanden, zolang de dekkinggraad boven 105% ligt op moment van invaren. Daarbij is een range onderzocht van een rente plus en min 200 basispunten ten opzichte van de rente per 30-06-2023. Hoewel het bestuur, VO en RvT destijds hebben onderschreven dat bij deze rentestanden nog steeds sprake is van een evenwichtige transitie, is in de tweede helft van 2024 opnieuw gekeken naar de grenzen ten behoeve van evenwichtigheid. Daarbij is, mede ingegeven door overleg met DNB en een kortere horizon tot het invaarmoment, geconstateerd dat strakkere grenzen ten aanzien van de evenwichtigheid mogelijk en beter uitlegbaar zijn. Dit heeft er onder meer toe geleid dat het bestuur van mening is dat binnen een rente van plus en min 100 basispunten nog sprake is van een evenwichtige transitie. Deze aangepaste grenzen zijn opnieuw afgestemd met VO en RvT. Wanneer de rente buiten deze bandbreedte valt, zal dat niet direct aanleiding zijn om niet in te varen, maar zal wel worden onderzocht of deze conclusie nog steeds stand houdt.

Bij dekkinggraden boven 105% hebben sociale partners per dekkinggraadniveau uitgewerkt hoeveel budget per doelstelling wordt ingezet. Het bestuur heeft daaropvolgend de evenwichtigheid van de gemaakte afspraken beoordeeld.

Vervolgens heeft het bestuur middels ALM-analyses onderzocht wat de impact van marktrisico's op de dekkinggraad is tot aan het invaarmoment van 1-1-2025. Op basis van deze analyses heeft PPF APG besloten om tijdelijk risico's af te bouwen tot aan het invaarmoment, om zodoende de kans op een succesvolle transitie te vergroten. Deze besluiten worden in de hierop volgende paragraaf verder uitgewerkt.

2.d.4. Aanpassingen beleggingsbeleid

PPF APG heeft twee type aanpassingen van het beleggingsbeleid voor ogen tijdens de transitieperiode. Allereerst heeft PPF APG gekozen voor aanpassingen in de renteafdekking en de allocatie naar aandelen om de dekkinggraad tijdelijk te beschermen richting het invaarmoment. Ten tweede zijn er aanpassingen die PPF APG mogelijk al in de transitieperiode wil uitvoeren met oog op het strategisch beleggingsbeleid onder het nieuwe pensioencontract.

Dekkinggraadbescherming

Voor wat betreft de aanpassingen ten behoeve van de bescherming van de dekkinggraad heeft PPF APG gekozen om het renterisico tot het invaarmoment te reduceren via een verhoging van de renteafdekking (door middel van het aankopen van renteswaps) naar 80% en het bevriezen van de neerwaartse triggerniveaus in de rentestafel.

Daarnaast is ook gekozen om het aandelenrisico tot het invaarmoment te reduceren door een deel (35%) van de allocatie naar Equity Developed en Equity Emerging af te bouwen (deels via fysieke afbouw en deels via derivaten). Het uitgangspunt hierbij is het beschermen van de gunstige situatie met de huidige dekkinggraad, en daarmee directe bescherming tegen neerwaartse risico's. Dit betekent ook dat ten behoeve van dit doel (tijdelijk) minder waarde wordt gehecht aan het opwaartse potentieel.

In de besluitvorming rondom de tijdelijke bescherming van de dekkingsgraad is veel aandacht besteed aan evenwichtige belangenafweging. Hoewel dit sowieso aanleiding was om bescherming van de dekkingsgraad te onderzoeken, speelt het ook een rol in de keuze voor neerwaartse bescherming waarbij opwaarts potentieel wordt opgegeven.

Het opgeven van een deel van het opwaarts potentieel om het neerwaarts risico af te dekken heeft namelijk een verschillende impact op deelnemers. Zo zijn jongeren gegeven hun lange horizon gebaat bij een hoger rendement, terwijl gepensioneerden juist baat hebben bij een lager risico.

Zoals uit de berekeningen blijkt leidt een afbouw van zakelijke waardenrisico tot een licht lagere mediane dekkingsgraad, maar vooral tot een lager risico op een dekkingsgraad < 105% en een grotere kans op een dekkingsgraad niet veel lager dan het huidige niveau. Een lage kans op een dekkingsgraad < 105% en het liefst niet veel lager dan de huidige dekkingsgraad heeft waarde met oog op de transitie. Gezien de transitiedoelen die (deels) vervuld kunnen worden, is er met de huidige dekkingsgraad sprake van een evenwichtige transitie.

Anderzijds leidt een hogere dekkingsgraad per 1-1-2025 vooral tot een grotere solidariteitsreserve, wat niet per se in het belang is van de deelnemers. Ook eventuele indexatie tot 1-1-2025 vraagt (gezien de TBI) een veel hogere dekkingsgraad, wat niet realistisch is in dit tijdbestek. Een lagere dekkingsgraad leidt echter snel tot een aanzienlijk minder evenwichtige transitie, voor alle deelnemers. Zodoende acht PPF APG de keuze om het dekkingsgraadrisico af te bouwen voldoende evenwichtig.

Strategisch beleid onder WTP

Voor wat betreft de aanpassingen vooruitlopend op het strategische beleggingsbeleid onder het nieuwe pensioencontract is op basis van een uitgebreide ALM/SAA-analyse een beoogde strategische asset allocatie per 1 januari 2025 vastgesteld. De ALM/SAA-analyse volgt op de vaststelling van de financiële opzet waarin de toedeelregels zijn bepaald die in combinatie met de persoonlijke pensioenvermogens de verhouding tussen beschermende beleggingen (matching) en rendementsbeleggingen (return) bepalen en de beoogde renteafdekking. De relevante onderdelen uit de financiële opzet die betrekking hebben op het beleggingsbeleid zijn hieronder opgenomen.

	Subonderdeel	Beleidskeuze
Beleggingsbeleid & toedeling	Beleggingsmix	<ul style="list-style-type: none"> Dynamisch vastgesteld in overeenstemming met de weging naar risicodragend vermogen per leeftijd
	Beschermingsrendement	<ul style="list-style-type: none"> Bescherming o.b.v. RTS-methode (delen van renterisico is inherent aan deze methode) Lage tot geen afdekking voor jongeren en lager dan 100% afdekking voor bijna-gepensioneerden Staffel loopt lineair op van jong naar oud Toedeling leeftijden 0-30 jaar: 0%, lineair opbouwen naar 100% voor leeftijden >67 jaar
	Leenrestrictie	<ul style="list-style-type: none"> Niet opheffen (max. 100% blootstelling zakelijke waarden)
	Overrendement	<ul style="list-style-type: none"> Toedeling leeftijden 0-50 jaar: 107%, lineair afbouwen naar 47% voor leeftijden >=67 jaar

In de ALM/SAA-analyse zijn vervolgens diverse portefeuillevarianten onderzocht. Deze varianten komen deels voort uit wijzigingen in de Wet toekomst pensioenen die een impact (kunnen) hebben op het beleggingsbeleid onder het nieuwe pensioencontract.

Daarnaast komen wijzigingen voort uit het reguliere beleggingsproces van PPF APG. Op basis van de uitgebreide analyse heeft PPF APG gekozen voor een allocatie waarbij sprake is van een:

- Volledige afbouw van de allocatie naar Inflation Linked Debt
- Verlaging van de allocatie naar Emerging Markets Equity
- Verhoging van de allocatie naar Emerging Markets Debt
- Verhoging van de allocatie naar Alternative Credits
- Verhoging van de allocatie naar Real Estate

Daar komt bij dat de strategische asset allocatie een hogere allocatie naar Return (+14,3%) kent ten opzichte van het huidige beleid. Dit is bovenal het gevolg van de gekozen financiële opzet, wat aansluit bij de hogere risicopreferentie van de deelnemers. Daarnaast is gekozen om het overrendement wat verder op te schalen, binnen de wettelijke leenrestrictie, omdat dit mogelijk is door het uitruilen van aandelenrisico (minder in EME en Private Equity) naar kredietrisico (meer in EMD en AltCredit). Kredietrisico wordt daarbij als relatief aantrekkelijk gezien onder het nieuwe contract, zowel door de aantrekkelijke verhouding tussen risico en rendement als de diversificatie die het biedt ten opzichte van aandelenrisico.

Verder bevat de strategische asset allocatie een volledige afbouw van Private Equity. Deze keuze was reeds gemaakt tijdens de ALM-studie in 2020 en is nu niet opnieuw bezien. Private Equity is echter moeilijk af te bouwen en kent ook in 2023 nog een aanzienlijke allocatie. Zodoende zal de feitelijke portefeuille per 1 januari 2025 naar verwachting ook nog Private Equity bevatten. In de strategische asset allocatie is getracht om het rendementsverlies door het afbouwen van Private Equity zoveel mogelijk te beperken. Er is immers een bepaald overrendement benodigd om de ambitie te kunnen bereiken.

Bovengenoemde wijzigingen zullen, waar uitvoeringstechnisch interessant, reeds in de transitieperiode worden geïmplementeerd. Vooralsnog voorziet PPF APG de volgende aanpassingen vooruitlopend op de strategische asset allocatie onder het nieuwe contract:

- In verband met ontwikkelingen als gevolg van de fondsstructuur voor de allocatie naar Inflation Linked Debt kan het zijn dat reeds wordt besloten om in de transitieperiode de allocatie naar ILD volledig af te bouwen, ten gunste van Treasuries en Credits, zoals beoogd in de strategische asset allocatie onder het nieuwe contract.
- In verband met de vooruitzichten omtrent Emerging Markets (vooral het China-Taiwan conflict) en de bescherming van de dekkingsgraad via de afbouw van aandelenrisico is reeds besloten om in de transitieperiode de allocatie naar Emerging Markets Equity gedeeltelijk af te bouwen, ten gunste van andere beleggingscategorieën.
- In verband met het illiquide karakter van Alternative Credits kan het zijn dat reeds wordt besloten om in de transitieperiode extra commitments te doen naar deze categorie. Hoe eerder commitments worden gedaan hoe eerder de verhoging van de allocatie ook kan worden ingevuld. Naar verwachting betekent dit overigens niet dat in de transitieperiode al extra allocaties naar deze categorie beschikbaar zijn.

PPF APG heeft geconstateerd dat de strategische asset allocatie onder het nieuwe contract, en daarmee bovengenoemde wijzigingen, tot resultaten leidt die vergelijkbaar of zelfs beter zijn dan

hetgeen waar bij de financiële opzet over besloten is. Daarbij zijn de verwachte vervangingsratio's voor de actieve deelnemers min of meer gelijk aan de uitkomsten van de financiële opzet.

De slecht weer vervangingsratio's zijn beter dan waar in de financiële opzet over is besloten. Hierbij zorgt de uitruil van aandelen naar krediet ervoor dat de resultaten in slechtweer verbeteren. Omdat de voorgestelde SAA vooral impact heeft op het verwachte overrendement, waar vooral actieven aan blootgesteld zijn, zijn de resultaten voor gepensioneerden zeer beperkt en min of meer gelijk aan hetgeen waar bij de financiële opzet over besloten is.

Voor de financiële opzet is reeds een uitgebreide evenwichtige belangenafweging gemaakt en PPF APG ziet met de beoogde strategische asset allocatie geen aanleiding om de conclusies uit die afweging te wijzigen. Daarmee acht PPF APG dat sprake blijft van een evenwichtig voorstel.

2.e. Juridische en privacy risico's

2.e.1. Belangrijkste juridische en privacy risico's t.a.v. de transitie en beheersingsmaatregelen

Ten aanzien van de transitie onderkent PPF APG het risico van juridische claims en klachten. Deze zijn onderstaand op hoofdlijnen en in Hoofdstuk 4 verder uitgewerkt.

De juridische en privacy risico's zijn als volgt te classificeren:

1. Verhoging of verlaging van het pensioenvermogen na transitie;
2. Invaren
3. Compensatieregeling(en);
4. Ongerechtvaardigd onderscheid naar leeftijd;
5. Risicohouding per leeftijdscohort;
6. ICT en datakwaliteit
7. Privacy

Ad 1: Verhoging of verlaging van pensioenvermogen: structureel beleid na transitie

Een deelnemer kan het oneens zijn met de wijze van verhogen en verlagen van het persoonlijke pensioenvermogen of van de uitkering in het nieuwe stelsel.

In het nieuwe stelsel worden pensioenen op een andere manier verhoogd dan voorheen. Iedere deelnemer krijgt een persoonlijk pensioenvermogen. Het behaalde rendement wordt verdeeld over die verschillende pensioenvermogens. De manier waarop dit gebeurt sluit aan bij de risicopreferenties, het risicodraagvlak en de kenmerken van de deelnemers naar leeftijd en status. Hierdoor zal er meer rendement en risico gelden voor jongeren dan voor ouderen en voor actieven ten opzichte van uitkeringsgerechtigden, ongeacht de leeftijd.

Als het goed gaat met de economie, zullen persoonlijke pensioenvermogens sneller worden verhoogd. Maar als het (langdurig) slecht gaat met de economie, gaan de persoonlijke pensioenvermogens eerder en forser omlaag. Voor uitkeringsgerechtigden zijn er diverse mechanismes ingebouwd om de uitkering te stabiliseren, waardoor de kans op een verlaging niet toeneemt ten opzichte van het FTK (afdekking renterisico en minder beleggingsrisico, spreiden van positieve en negatieve resultaten, inzet van de solidariteitsreserve om verlagingen te voorkomen en langlevensrisico's op te vangen).

Deelnemers kunnen hier een klacht over indienen bij ons. PPF APG schat de haalbaarheid van deze klachten beperkt, aangezien dit past binnen de nieuwe regels van WTP en omdat wij zorgvuldig rekening hebben gehouden met de verschillende vereiste procedures.

Ad 2: Invaren

Invaren is het collectief overdragen van alle opgebouwde aanspraken en rechten naar de pensioenregeling onder het nieuwe stelsel. De WTP kent specifiek voor het invaren geen individueel bezwaarrecht. Dit is vervangen door aanvullende, collectieve waarborgen die verder in dit implementatieplan uitgebreid worden beschreven. Een individuele deelnemer kan van mening zijn dat hij toch nadeel ondervindt van de omzetting. Hij heeft dan geen individueel bezwaarrecht maar uiteindelijk de mogelijkheid een gerechtelijke procedure aanhangig te maken. Hoe met dit procesrisico wordt omgegaan staat in Hoofdstuk 4.

Daarnaast is sinds 1 januari 2020 de Wet afwikkeling massaschade in collectieve actie (WAMCA) van kracht op basis waarvan een gegroepeerde vordering aanhangig kan worden gemaakt. Aan een gegroepeerde vordering kan de eis tot schadevergoeding worden gekoppeld. Met name van slapers en gepensioneerden die het gevoel hebben dat hun belangen niet voldoende aan bod zijn gekomen, kunnen naar verwachting procedures komen. De financiële drempel voor een dergelijke collectieve actie is laag. Daarentegen gelden er strenge eisen ten aanzien van de ontvankelijkheid.

PPF APG schat de haalbaarheid, en daarmee het risico, van (collectieve) acties en de toekenning van vorderingen laag in, maar is zich wel bewust van de potentiële impact ervan. De waarborgen en nadere eisen aan het besluitvormingsproces bij het standaard invaarpad zijn zodanig van aard, dat het risico als laag wordt ingeschat. Daarnaast maken sociale partners voor een eventuele achteruitgang van aanspraken ook afspraken over compensatie.

PPF APG kan het ontstaan van (collectieve) acties niet uitsluiten, maar wel zo goed als mogelijk ondervangen. Dit doen wij door van tevoren een gedegen onderbouwing vast te leggen van het proces en de uitkomst, zodat de omzetting objectief, controleerbaar, systematisch en reproduceerbaar is voor alle belanghebbenden. Ook hierbij speelt de dekkingsgraadbescherming een rol omdat bij een dekkingsgraad van circa 120% het van begin af aan evident is dat invaren materieel positief uitpakt (de zogenoemde invaarbonus). Bij lagere dekkingsgraden ontstaan voordelen pas op termijn omdat toekomstige rendementen ten opzichte van het FTK structureel in mindere mate naar de buffer gaan en in meerdere mate naar de persoonlijke pensioenvermogens.

Ad 3: Compensatie

In lijn met het voorgaande is het mogelijk dat belanghebbenden het niet eens zijn met de geboden compensatie. Compensatie wordt wettelijk gedefinieerd als compensatie van actieve deelnemers voor afschaffing van de doorsneesystematiek. Hierbij is vastgelegd dat dit prospectief plaats vindt en niet retrospectief: oftewel alleen mensen die pensioen opbouwen bij PPF APG worden gecompenseerd. Compensatie betreft alleen maatwerk naar leeftijd en niet naar andere kenmerken.

Het kan voorkomen dat een actieve deelnemer het niet eens is met de wijze waarop hij wordt gecompenseerd of met de hoogte van de compensatie. Het kan ook zo zijn dat slapers en/of gepensioneerden die niet worden gecompenseerd vinden dat zij recht hebben op compensatie.

Deelnemers kunnen hier een klacht over indienen bij ons. PPF APG schat de haalbaarheid van deze klachten beperkt, aangezien dit past binnen de nieuwe regels van WTP en omdat wij zorgvuldig rekening hebben gehouden met de verschillende vereiste procedures.

Ad 4: Ongerechtvaardigd onderscheid naar leeftijd

Voor adequate compensatie is het noodzakelijk om bepaalde leeftijdscohorten te compenseren en zo onderscheid te maken naar leeftijd. Welke leeftijdscohorten worden gecompenseerd, is aan onze sociale partners. Denkbaar is dat individuele deelnemers of groepen het niet eens zijn met het gemaakte onderscheid naar leeftijd en/of de gehanteerde leeftijdscohorten.

PPF APG schat de haalbaarheid, en daarmee het risico, van hieruit voortvloeiende bezwaren laag in. Wij sluiten met het gemaakte onderscheid naar leeftijd aan bij de bedoeling van de wetgever, door het collectief overdragen van bestaande pensioenaanspraken en pensioenrechten en de overstap van een doorsnee pensioenopbouw naar een leeftijdsonafhankelijke premie en leeftijdsafhankelijke risicotoedeling. In hoofdstuk 4 wordt nader omschreven waarom dit gemaakte onderscheid is gerechtvaardigd.

Ad 5: Risicohouding per leeftijdscohort

Beleggingsrisico's en de daarmee gepaard gaande winsten en verliezen worden door de WTP gerichter toebedeeld aan verschillende leeftijdscohorten. Het fonds is verplicht hiertoe de risicohouding per leeftijdscohort vast te stellen. Dit doen wij onder andere door het uitvoeren van een risicopreferentieonderzoek onder onze deelnemers.

De uitkomsten hiervan vertalen wij naar een risicohouding per leeftijdscohort. Dit betreft echter geen 1 op 1 vertaling. Naast het risico dat deelnemers willen lopen, kijken we ook naar de risico's die deelnemers kunnen lopen. Hierbij zijn ook het risicodraagvlak, wetenschappelijke inzichten en deelnemerskenmerken van belang. Bij PPF APG is bijvoorbeeld ook van belang dat er een goede regeling is voor arbeidsongeschiktheid, zodat er ook afdoende pensioen wordt opgebouwd als een deelnemer arbeidsongeschikt is. Dit risicopreferentieonderzoek moeten wij ten minste een keer per vijf jaar uitvoeren.

De risicohouding wordt vervolgens gebruikt in de vaststelling van een passend beleggingsbeleid per leeftijdscohort, wat tot uitdrukking komt in toedeelregels per cohort.

Het is denkbaar dat er klachten komen over de mate waarin wij risico's hebben toebedeeld aan een leeftijdscohort. Of dat de door ons vastgestelde risicohouding niet in overeenstemming is met de mate waarin deelnemers risico kunnen en willen lopen. Wij schatten de haalbaarheid hiervan laag in. PPF APG kan onderbouwen en transparant maken hoe, naast de uitkomsten van het risicopreferentieonderzoek, andere elementen zijn meegewogen om tot de cohorten voor het beleggingsbeleid en de risicohouding per cohort te komen. Deze elementen zijn wetenschappelijke inzichten en deelnemerskenmerken.

Ad 6: ICT en datakwaliteit

De transitie naar de nieuwe pensioenregeling en de technische uitvoerbaarheid daarvan, vraagt om de nodige aanpassingen in de pensioenadministratie en de ICT-systemen. Het is van groot belang dat de pensioenvermogens juist worden verwerkt in de administratie. Ook is de kwaliteit van data en de bewaartermijnen van databestanden essentieel voor een goede vertaalslag.

Op deze risico's en de beheersmaatregelen wordt onder andere eerder in dit hoofdstuk uitgebreider ingegaan. Daarnaast wordt in hoofdstuk 3 van dit implementatieplan uitgebreid toegelicht hoe de

datakwaliteit vóór, tijdens en na de transitie geborgd is, de onderkende risico's daarin en de beheersmaatregelen die daarbij in place zijn.

Ad 8: Privacy

Op grond van de WTP wordt voor PPF APG geen additionele of andere gegevensverwerkingen verlangd ten opzichte van huidige gegevensverwerkingen. Ook nu worden al persoonsgegevens verwerkt, zoals de naam, de geboortedatum en het geslacht. En als gevolg van de WTP hoeven wij niet over meer of andere persoonsgegevens te beschikken dan nu reeds het geval is.

Wij zijn in verband met onze informatieverplichtingen op dit moment al aangesloten op de Basisregistratie Personen en beschikken derhalve over gegevens van de deelnemer. Daarnaast maakt het fonds op dit moment logischerwijs al gebruik van de informatie over de pensioenaanspraken van de deelnemer, het geslacht, de leeftijd en de (beoogde) pensioeningangsdatum van de deelnemer.

Wij komen tot de conclusie dat er als gevolg van de WTP geen nieuwe of andere privacy risico's te onderkennen zijn en dat daarmee geen nieuwe of andere beheersmaatregelen nodig zijn.

2.f. Aanvullende risicoanalyse PPF APG

PPF APG heeft in het risicohandboek haar risicobereidheid geformuleerd. De risicobereidheid is de bereidheid van het pensioenfonds om een zekere mate van onzekerheid te accepteren met betrekking tot het bereiken van de doelstellingen. Door het formuleren van de risicobereidheid kan het bestuur sturen op het creëren, onderhouden en bewerkstelligen van doelstellingen.

In de wetgeving wordt niet de term risicobereidheid gebruikt, maar de term risicohouding. Risicohouding wordt daar als overkoepelend thema gebruikt voor een drietal begrippen :

- Risicohouding: dit betreft een kwalitatieve beschrijving van hoe het pensioenfonds aankijkt tegen het lopen van risico's.
- Risicobereidheid: dit betreft de mate waarin het pensioenfonds bereid is risico's te nemen om haar doelstellingen te behalen.
- Risicotolerantie: deze bestaat uit kwantitatieve grenzen (risicotolerantiegrenzen) op basis waarvan monitoring en toetsing kan plaatsvinden.

De risicohouding is een kwalitatieve beschrijving van hoe het pensioenfonds aankijkt tegen het lopen van risico's. Belangrijk is dat de risicohouding gekoppeld is aan de doelstellingen van het fonds. Doordat de kernwaarden direct verbonden zijn aan de doelstellingen is de risicohouding ook concreet verbonden aan deze doelstellingen.

PPF APG concretiseert de risicohouding middels het raamwerk van Quail, waarin vijf risicohoudingen worden onderscheiden en de risicohouding in kwalitatieve zin uitwerkt naar filosofie, tolerantie voor onzekerheid, keuze tussen verschillende opties en de bereidheid om uit te ruilen (trade-off) tussen risico en rendement:

	Houding	Filosofie	Tolerantie voor onzekerheid	Keuze	Trade-off
5	Open	Zal gerechtvaardigde risico's nemen	Volledig	Zal optie kiezen met hoogste rendement; accepteer de mogelijkheid van mislukking	Bereid
4	Flexibel	Zal sterk gerechtvaardigde risico's nemen	Grotendeels	Zal optie kiezen die doelstellingen in gevaar kunnen brengen, maar zal de impact beheersen	Bereid onder de juiste condities
3	Voorzichtig	Voorkeur voor veiligheid	Gelimiteerd	Zal optie accepteren indien risico beperkt en de voordelen moeten zwaar opwegen tegen het risico	Voorkeur om te vermijden
2	Minimalistisch	Extreem conservatief	Laag	Zal optie accepteren indien de optie essentieel is en de kans/ omvang van falen beperkt is	Met extreme tegenzin
1	Avers	Het vermijden van risico is "heilig"	Extreem laag	Zal altijd de optie met het laagste risico selecteren	Nooit

Bij elk onderdeel van de besluitvorming over het nieuwe contract is een uitgebreide risicoanalyse uitgevoerd. Deze risicoanalyses zijn opgenomen in het risicohandboek en de ERB behorende bij het implementatieplan. Daarbij is de koppeling met de risicobereidheid (aan de hand van het raamwerk van Quail) gelegd en aangegeven of het restrisico dat bestaat past binnen de risicobereidheid van het fonds.

Evenwichtige belangenafweging

Ten aanzien van de evenwichtige belangenafweging is in het proces aanvullend geconstateerd dat sprake is van aanzienlijke strategische risico's. Daarbij is beoordeeld dat de belangrijkste risico's ontstaan als (1) de dekkingsgraad komende tijd sterk daalt, waardoor invaren in 2025 lastig wordt op basis van de gemaakte afspraken bij een dekkingsgraad van ten minste 105% of als (2) invaren in 2025 toch niet mogelijk blijkt te zijn vanwege andere redenen. Er ontstaat dan een grotere onzekerheid over het invaren bij een adequate dekkingsgraad. Dit heeft er dan ook toe geleid dat PPF APG de mogelijkheden tot bescherming van de dekkingsgraad heeft onderzocht en heeft gekozen voor een gedeeltelijke bescherming van de dekkingsgraad, zie ook paragraaf 2.d.4.

2.g. Concluderend oordeel bestuur

De stelselwijziging is een zeer impactvolle verandering voor PPF APG. Gedurende het gehele proces heeft het bestuur geprobeerd zoveel mogelijk checks and balances in te bouwen bij de advisering en implementatie door APG, bij de besluitvorming in het bestuur en door de verschillende stakeholders zoveel mogelijk te betrekken bij de diverse tussenstappen. Zoals in dit hoofdstuk is toegelicht, denken wij hierdoor de verschillende bruto risico's fors te hebben afgebouwd. Tegelijk kunnen we onze ogen niet sluiten voor het feit dat er netto restrisico's zullen resteren. Wij vinden deze risico's acceptabel.

De belangrijkste beheersmaatregelen in deze zijn om transparant te zijn richting alle stakeholders dat er netto risico's resteren en om ervoor te zorgen dat we adequaat kunnen handelen als deze risico's zich manifesteren.

We hebben afgelopen periode laten zien dat we in staat zijn tot daadkracht en wendbaarheid, zonder dat dit ten koste hoeft te gaan van zorgvuldigheid. Van belang is om dit vast te houden nu het minder voorspelbaar is welke risico's zich wel of niet zullen manifesteren.

3 Data en datakwaliteit

Voor het invaren in het nieuwe pensioenstelsel is onze datakwaliteit van essentieel belang. Zonder afdoende inzicht in de datakwaliteit voorafgaand aan het invaren, kunnen wij geen evenwichtig invaarbesluit nemen en kunnen fouten ontstaan in de berekende individuele ‘pensioenvermogens’ van onze deelnemers.

Onze deelnemers moeten erop kunnen vertrouwen dat de omzetting naar de individuele pensioenvermogens correct gebeurt en dat zij krijgen waar zij recht op hebben. Fouten in data of in de uitvoering – zeker waar het persoonlijke pensioeninformatie of bedragen betreft – kunnen zorgen voor moeilijk te herstellen vertrouwen bij geraakte deelnemers en kunnen enorme publicitaire impact hebben. Om de kwaliteit van deze data te borgen, sluit PPF APG aan bij de guidance die daarover vanuit DNB gegeven wordt middels het Kader Datakwaliteit, waarover hierna meer.

3.0 Algemeen

De Pensioenfederatie heeft in afstemming met DNB een Kader Datakwaliteit gepubliceerd met als doel te faciliteren dat pensioenuitvoerders die wensen in te varen op een consistente en aantoonbare wijze de datakwaliteit onderbouwen en borgen. PPF APG maakt bij het vaststellen van datakwaliteit gebruik van dit Kader, teneinde aantoonbare inzage in de datakwaliteit te kunnen bieden en een oordeel te vormen over de datakwaliteit die nodig is om te kunnen invaren. Door dit Kader toe te passen levert PPF APG een aantoonbare best effort om de datakwaliteit te borgen vóór het invaren. APG speelt vanuit de uitbesteding van de pensioenadministratie een belangrijke rol in de datakwaliteit. Wij hebben daarom ook in nauwe samenwerking met APG de borging van de datakwaliteit vormgegeven.

Het Kader Datakwaliteit, zoals dat gepubliceerd is door de Pensioenfederatie, onderscheidt zes fasen met daarbinnen verschillende uit te voeren stappen:

Fase 1 – Opzet Datakwaliteit

Fase 2 – Risico- Inventarisatie en -beoordeling

Fase 3 – Data-Analyses en Deelwaarnemingen

Fase 4 – Rapportage en beoordeling

Fase 5 – Verrichten van overeengekomen specifieke werkzaamheden door externe accountant (AuP)

Fase 6 – Besluit over Datakwaliteit voor Invaren

Datakwaliteitsbeheersing (fase 1 tot en met 4)

De fasen 1 tot en met 4 leiden tot een beheerst datakwaliteitsraamwerk. In fase 5 worden de hiervoor ingerichte processen getoetst op basis van vooraf beschreven procedures. In deze fase beslist het bestuur op basis van de impact van de feitelijke bevindingen uit fase 1 tot en met 4 of de datakwaliteit voldoet aan de norm. Met de resultaten uit de fasen 1 tot en met 5 wordt in fase 6 de keuze gemaakt om in te varen.

APG heeft een 10-stappenplan geïmplementeerd, het zogenaamde Kritische Data Elementen (KDE) 10-stappenplan. Dit 10-stappenplan zorgt dat een groot gedeelte van de beschreven procedures van fase 1 tot en met 4 worden geborgd. Als in de volgende paragrafen wordt gesproken over het KDE 10-stappenplan, dan is dat een invulling van een deel van de activiteiten die beschreven staan in het Kader Datakwaliteit fase 1 tot en met 4.

Agreed Upon Procedures Datakwaliteit

Om een goed besluit te kunnen nemen over de datakwaliteit voor invaren, wordt in fase 5 van het Kader datakwaliteit aan onze externe (fonds) accountant gevraagd om assurance-werkzaamheden uit te voeren, zoals overeengekomen in de zogenaamde Agreed Upon Procedures. Daarin werkt onze accountant nauw samen met de huisaccountant van APG.

Het doel van de AUP-opdracht is om werkzaamheden te verrichten waarmee wij als fonds in staat worden gesteld om zelfstandig een oordeel te vormen over de juistheid en volledigheid van de relevante pensioendata die benodigd is voor het invaren naar het nieuwe pensioencontract (fase 6). Het doel van het daarbij geformuleerde AUP-werkprogramma is uniformering en daarmee een vergelijkbare kwaliteit van de overeengekomen specifieke werkzaamheden te bewerkstelligen. Dit AUP-werkprogramma is afgestemd met DNB, waarbij is erkend dat het AUP-werkprogramma geschikt is voor het doel van de AUP-opdracht. PPF APG heeft gekozen voor deze methode. Er hoeft als gevolg van deze keuze geen (afzonderlijke) afstemming met DNB plaats te vinden. De uitkomsten van de AUP werkzaamheden worden ook gedeeld met DNB.

PPF APG heeft in samenwerking met APG de AUP op het proces van datakwaliteit doorlopen, zodat wij een gefundeerde beslissing kunnen nemen ten aanzien van de datakwaliteit en op het door ons voorgenomen moment kunnen invaren. Bij de uitwerking van de onderdelen op het gebied van data en datakwaliteit wordt, daar waar mogelijk, een verwijzing gemaakt naar de fase van het Kader en bijbehorende AuP procedures.

3.a. Beschikbaarheid van data, voor, tijdens en na transitie

De data die wordt gebruikt voor de uitvoering van onze Pensioenregeling ligt opgeslagen in bronsystemen bij APG.

Voor transitie

Nagenoeg alle data-mutaties vinden plaats in de applicatie LIFETIME voor PPF APG waarbij de data historisch wordt opgeslagen in de database van de betreffende applicatie. Deze applicatie wordt onder andere van informatie voorzien vanuit interfaces (werkgever, BRP etc.) en wisselt zelf ook data uit met andere applicaties (bijvoorbeeld excasso). In uitzonderlijke gevallen wordt data in een andere bron opgeslagen dan LIFETIME, bijvoorbeeld in Excel. Bij APG is ervoor gekozen om data uit de verschillende applicaties naar één locatie over te brengen (Datakern) en daar te voorzien van Data Management. Dit Data Management wordt uitgevoerd met expliciet aandacht voor de volgende onderwerpen:

1. Gegevensbeheer
2. Data architectuur
3. Gegevensmodellering en -ontwerp
4. Gegevensopslag en -bewerkingen
5. Gegevensbeveiliging
6. Data-integratie en interoperabiliteit
7. Document- en contentbeheer
8. Datawarehousing en business intelligence
9. Beheer van metagegevens
10. Beheer van gegevenskwaliteit

Alle voor het invaren benodigde data wordt in de Datakern met aandacht voor bovengenoemde topics beschikbaar gesteld voor invaren. Bij APG worden risico's op onjuistheid en onvolledigheid van data gemitigeerd door:

- in de Datakern een afgestemde definitie van de data te hanteren; en
- inrichting van geautomatiseerde datakwaliteitscontroles; en
- implementatie van actief toegangsbeheer waarbij toegangs- en gebruikerseisen via Data Security.

Daarnaast voeren Data Stewards bij APG de regie uit op de data in de Datakern en ondersteunen zij de Pensioenuitvoering bij het in kaart brengen van activiteiten ter verbetering van de datakwaliteit in de bronsystemen.

Tijdens transitie

PPF APG en APG hebben gekozen om de administratie van de nieuwe pensioenregeling vanaf 1-1-2025 uit te voeren in de applicatie van Festina Finance. Dat betekent dat tijdens de transitie, de volgende activiteiten plaatsvinden:

- Het transport van Datakern naar migratiepartner DX; en
- De bewerking van data bij DX (Invaarberekening en aansluiten op datamodel Festina); en
- Het transport naar de doelsystemen van DX

In onderstaand schema is weergegeven op welke manier de data getransporteerd wordt, waarbij het datatransport volledig automatisch plaatsvindt en voldoet aan de vereisten rondom beveiliging en toegankelijkheid ervan (encryptie, decryptie, logging).

Tijdens de transitie is sprake van een mutatiestop. Aangeboden mutaties worden opgevangen en nog niet verwerkt. Deze opgevangen mutaties worden via een gecontroleerd proces op werkdagen vastgelegd en verwerkt zodra de datamigratie in het nieuwe doelsysteem is afgerond. Tijdens de transitie worden geen mutaties verwerkt. Mocht er sprake zijn van mutaties met een bepaalde mate van urgentie (bijvoorbeeld het overlijden van een deelnemer), wordt het proces tijdelijk handmatig uitgevoerd.

Na transitie

De gemigreerde data (inclusief bewerkingen DX) is beschikbaar vanuit de nieuwe applicatie van Festina, waarbij de mutaties die hier in het vervolg op plaatsvinden vanuit Festina ook weer naar de Datakern gaan (alwaar de data weer onder Data Management valt welke volgens de theorie van DAMA-DMBOK wordt uitgevoerd).

3.b. Risicoanalyse van de datakwaliteit van data, voor, tijdens en na transitie

Conform Datakwaliteitsbeleid van PPF APG (fase 1 Kader), start het datakwaliteitsmanagement met het in kaart brengen van risico's op onjuiste of onvolledige data.

Datakwaliteit 'voor' transitie

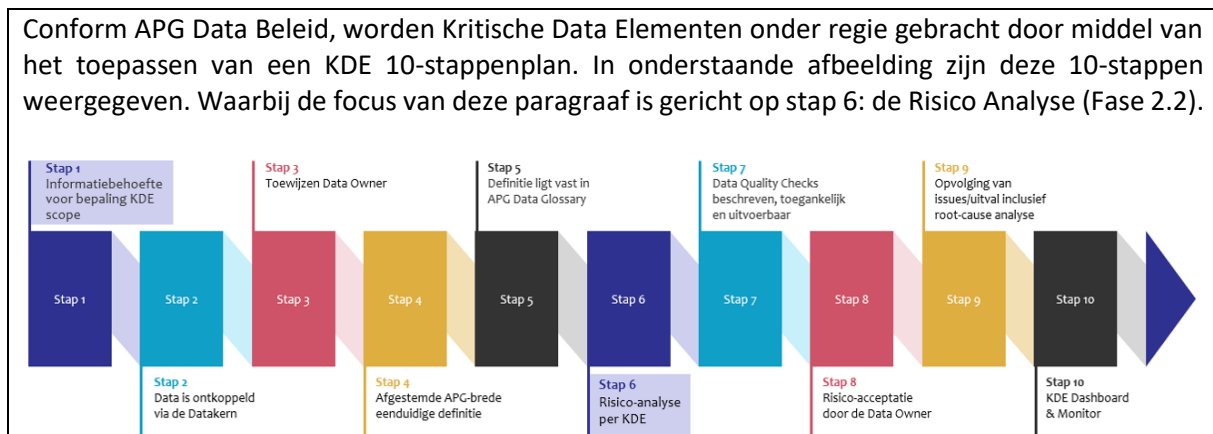
Om de datakwaliteit van de huidige pensioenadministratie te bepalen, zijn in eerste instantie de volgende drie stappen uitgevoerd (fase 2 Kader):

1. Het algemene risicoprofiel van PPF APG is vastgesteld aan de hand van de pensioenregeling en het datakwaliteitsbeheersingsraamwerk;
2. De specifieke deelnemersrisico-indicatoren (DRI's) voor de deelnemerspopulatie van PPF APG zijn vastgesteld;
3. Aan de hand van de uitkomsten van de voorgaande twee stappen is een overall risico-inventarisatie opgesteld

Voor uitvoering van de gedefinieerde stappen vanuit het Kader heeft PPF APG de relevante informatie (waaronder inzage in het huidige datakwaliteitsbeheersingsraamwerk, de historie hiervan, de rapportages over datakwaliteit, audit rapportages, risicorapportages, incidenten, klachten etc.) verzameld en zijn de relevante personen vanuit PPF APG en APG met specifieke PPF APG kennis betrokken. Als basis om de relevante informatie te verzamelen heeft PPF APG de bijlagen A1 (Pensioenuitvoerderrisico-indicatoren) en A3 (Deelnemer risico-indicatoren) van het Kader gehanteerd. Vanuit deze werkzaamheden zijn verhoogde risico's in kaart gebracht op onjuistheid en onvolledigheid van data.

Daarnaast heeft APG aan de hand van bijlage A2 van het Kader (Datakwaliteits-beheersingsraamwerk) een methodiek ontwikkeld om de risico's van Kritische Data Elementen (KDE) te beheersen. Op basis van data-lineage (hoe data door processen en systemen stromen) worden risico's op onjuiste en onvolledige data geïventariseerd en gekoppeld aan bestaande beheersing.

Conform APG Data Beleid, worden Kritische Data Elementen onder regie gebracht door middel van het toepassen van een KDE 10-stappenplan. In onderstaande afbeelding zijn deze 10-stappen weergegeven. Waarbij de focus van deze paragraaf is gericht op stap 6: de Risico Analyse (Fase 2.2).

De vanuit fase 2.1 van het Kader (bijlagen A1 en A3) geïventariseerde risico-indicatoren resulteren in verhoogde risico's op datakwaliteit voor specifieke risicogroepen. Deze risicogroepen worden in fase 3 (data-analyse en deelwaarnemingen) nader onderzocht.

De methodiek van stap 6 (Fase 2.2) is vastgelegd in een procesbeschrijving, waarop getoetst wordt door de 2e-lijns Risk verantwoordelijken van APG. Het proces is per KDE als volgt uitgevoerd:

- Bepalen van Bruto Risico (Kans X Impact op onjuistheid of onvolledigheid data) afkomstig uit Fase 1.2 (bepalen kritische data-elementen);
- In kaart brengen van de oorsprong van een data-element en inzichtelijk maken hoe deze door de processen en systemen stroomt;
- Uitvoeren van inventarisatie van risico's op onjuiste en onvolledige mutaties;
- Inventarisatie van bestaande 'proces' beheersing;
- Beoordelen van het Netto Risico (Resterende Kans X Impact op onjuistheid of onvolledigheid data) op basis van onderstaande taxonomie.

KDE Heatmap							
Kans	Zeer waarschijnlijk	5	Laag (5)	Midden (10)	Hoog (15)	Onacceptabel (20)	Onacceptabel (25)
	Waarschijnlijk	4	Laag (4)	Midden (8)	Midden (12)	Hoog (16)	Onacceptabel (20)
	Mogelijk	3	Laag (3)	Midden (6)	Midden (9)	Midden (12)	Hoog (15)
	Onwaarschijnlijk	2	Laag (2)	Laag (4)	Midden (6)	Midden (8)	Midden (10)
	Zelden	1	Laag (1)	Laag (2)	Laag (3)	Laag (4)	Laag (5)
				1	2	3	4
			Verwaarloosbaar	Gering	Matig	Significant	Zwaar
			Impact				

Deze beoordeling is beleidsmatig ingericht en er wordt op basis van een tussen PPF APG en APG afgestemde heatmap (zie bijgevoegde afbeelding) vastgesteld of het Netto Risico voldoet aan de norm van PPF APG. Deze norm is door ons op **LAAG** bepaald.

Als na de risicoanalyse binnen stap 6 (Fase 2.2) is gebleken dat het netto risico een score **LAAG** heeft, voldoet de huidige beheersing en worden er additioneel alleen de dataprofileringsvereisten uit het kader in kaart gebracht. Deze onderzoeken (op juistheid, volledigheid, accuraatheid en distributie) worden geïnventariseerd en ook gekoppeld aan reeds ingerichte geautomatiseerde datakwaliteitsregels. Indien het netto risico een score van **MIDDEN** of **HOOG** heeft, worden in stap 7 van het KDE 10-stappenplan aanvullende maatregelen toegepast op het KDE. Hier zijn 2 soorten onderkend:

- **Procesmatig:** waarbij interventies worden gedaan in bestaande processen (door bijvoorbeeld aan de voorkant extra controles in te richten).
- **Inhoudelijk:** waarbij naast de datakwaliteitsregels, ook DVO methodieken (Distributie, Verbanden en Outlier controles), Deelwaarnemingen (voornamelijk op basis van de verhoogde Risico Indicatoren uit fase 2) of Data Science technieken kunnen worden ingezet.

Datakwaliteit 'tijdens' transitie

Dit proces van risicoanalyses op data is structureel ingericht voor PPF APG door APG. Dat betekent dat op periodieke basis de risico's per KDE uit stap 6 bekeken en beoordeeld worden. Zodra een risico niet (meer) voldoet aan de norm van PPF APG, worden bovenbeschreven additionele maatregelen ingezet bij stap 7 van het KDE-stappenplan, teneinde het risico binnen de afgesproken norm te brengen.

Datakwaliteit 'na' transitie

De methodiek van risicoanalyses ten behoeve van Datakwaliteit blijft hetzelfde. De scope van Kritische Data Elementen wijzigt op een aantal onderdelen. Zo wijzigt er niets voor KDE's als 'Geboortedatum' en 'BSN' van een deelnemer. De regievoering vindt op dezelfde manier plaats. Wel is de kans groot dat er vanuit de nieuwe gekozen Pensioenregeling door PPF APG, nieuwe Kritische Data Elementen ontstaan. Na de Transitie doorlopen ook deze nieuwe KDE's het KDE 10-stappenplan, inclusief de daarbij behorende risicoanalyse van stap 6. Het vaststellen van de juiste KDE's voor informatieproducten (UPO, brieven, Applicaties voor deelnemers, etc.) betreft stap 1 van KDE 10-stappenplan.

3.c. Complexe dossiers datakwaliteit en beheersingsmaatregelen

Vanuit het kader geeft fase 2.1 handvatten om specifieke risico-indicatoren en risicogroepen te identificeren en hier heeft APG onder andere de volgende activiteiten vormgegeven:

- Het algemene risicoprofiel per pensioenuitvoerder is vastgesteld aan de hand van de pensioenregeling en het datakwaliteitsbeheersingsraamwerk;
- De specifieke deelnemersrisico-indicatoren (DRI's) voor de deelnemerspopulatie van de pensioenuitvoerder zijn vastgesteld;
- Aan de hand van de uitkomsten van de voorgaande twee stappen is een overall risicobeoordeling opgesteld.

De pensioenuitvoerder – APG - heeft bij het verzamelen, documenteren en de analyse van deze informatie (waaronder inzage in het huidige datakwaliteitsbeheersingsraamwerk, de historie hiervan, de rapportages over datakwaliteit, audit rapportages, risicorapportages, incidenten, klachten etc.) de juiste expertise en relevante personen met PPF APG kennis betrokken. Dit heeft voor PPF APG geleid tot onderstaande risico indicatoren en risicogroepen, waarop additionele analyse en evaluatie zal plaatsvinden in fase 2.2 en 3 van het Kader (risicoanalyse en DVO processen APG).

Na de beoordeling van deze risico indicatoren zijn 2 van de 7 geïdentificeerde indicatoren in voldoende mate onderdeel van de reguliere procesgang. Dit betekent dat in de bestaande processen dit specifieke risico wat in fase 2.1 is geïdentificeerd, herkend en erkend is en een plaats heeft gekregen in de standaard beheersing. Het betreft de volgende 2 risicogroepen:

#	Risico-indicator	Potentiële risicogroep	Frequentie	Opvolging
2	DRI - Verhoogd risico op menselijke fouten door handmatige facturatie t.a.v. Vrijwillige voortzetting	Handmatige facturatie bij vrijwillige voortzetting	5	Bepert rest risico door beperkt aantal en bestaande beheersing.
5	DRI - Verhoogd risico op menselijke fout bij medewerker beoordeling en handmatige verwerking t.a.v. Indexatie op aanspraken voor gelieerde instelling	Deelnemers met aanspraken uit gelieerde instelling	75	Bepert rest risico door bestaande beheersing. Tevens onderdeel van specifieke deelwaarnemingen (2)

Voor 5 van de 7 geïdentificeerde risico's blijft een beperkt restrisico bestaan en is op basis van deze conclusie een aanvullende deelwaarneming geselecteerd op de risicogroep en vindt toetsing plaats in fase 3.3 aan de hand van de algemene deelwaarnemingen. Het betreft de volgende 5 risicogroepen:

#	Risico-indicator	Potentiële risicogroep	Frequentie	Opvolging
1	RI Event - Verhoogd risico op fouten door geen, onjuiste of onvolledige gegevens als gevolg van omzetting regeling van eind naar middelloon in 2006	Deelnemers met mogelijk verkeerd overgezette aanspraken op basis van handverwerking	3.159	Deelwaarneming (3.3), sample van 20
3	DRI - Verhoogd risico op menselijke fouten bij medewerker beoordeling door complexiteit t.a.v. Partnerpensioen uit het verleden	Deelnemers met meerdere regelingen t.a.v. partnerpensioen	2.427	Deelwaarneming (3.3), sample van 15
4	DRI - Verhoogd risico op menselijke fouten door medewerker beoordeling, berekening middels EUC en handmatige verwerking t.a.v. nettopensioen	Deelnemers met nettopensioen	72	Deelwaarneming (3.3), sample van 10
6	DRI - Verhoogd risico op onvolledige of niet plausibele aanlevering door werkgevers omdat hier geen formele Assurance op aanwezig was tot 2022	Niet plausibele aanlevering mogelijk door werkgevers	6.868	Deelwaarneming (3.3), sample van 20
7	Combinatie DRI - Verhoogd risico op menselijke fouten door medewerker beoordeling met betrekking tot complexiteit van materie t.a.v. premievrije deelneming en arbeidsongeschiktheidspensioen	Deelnemers met premievrije deelneming en arbeidsongeschiktheidspensioen	91	Deelwaarneming (3.3), sample van 10

3.d. Risicobereidheid en toegestane afwijkingen in datakwaliteit

In het databeleid van PPF APG is opgenomen dat de **kwalitatieve** risicobereidheid **laag** is. Dat wil zeggen dat het belang van de juistheid en volledigheid van de data in de pensioenadministratie ten behoeve van de transitie groot is. Een lage risicobereidheid betekent dat PPF APG bij het nastreven van de doelen en uitvoeren van de dienstverlening weinig tot niet mag worden blootgesteld aan het betreffende risico. Volgens het kader Datakwaliteit van de Pensioenfederatie dient de **kwantitatieve** risicobereidheid op de individuele aanspraak bepaald te worden binnen fase 2 als laatste stap binnen de risicobeoordeling.

PPF APG vertaalt de (kwalitatieve) risicobereidheid voor datakwaliteit naar een *kwantitatieve risicobereidheid op de individuele aanspraak*. Risicobereidheid is de soort en hoeveelheid risico's die PPF APG kan en bereid is te accepteren bij het nastreven van haar doelstellingen. De hieraan voorafgaande uitgevoerde risicoanalyse per KDE (kwalitatief van aard), is essentieel als fundament voor de bepaling. In de risicoanalyse wordt een inschatting per KDE (waaronder de KDE-aanspraak) gemaakt, wat na identificatie de beheersing van het restrisico is en daarmee de impact van mogelijke afwijkingen bepaalt op de datakwaliteit en de consequenties daarvan.

In het Databeleid hebben wij ervoor gekozen om naast de huidige kwalitatieve risicobereidheid **laag**, te kiezen voor een kwantitatieve risicobereidheid met een ondergrens van 4 euro bruto per **maand op basis van de individuele aanspraak van een deelnemer**. De MTA gaat niet over de herstelgrens maar over de analyse of detectiegrens. Op grond van het vastgestelde correctie- en herzieningenbeleid van PPF APG wordt in beginsel iedere geconstateerde afwijking van de aanspraak gecorrigeerd.

De basis voor het vaststellen van de MTA is de risicobereidheid. Deze is opgenomen in het IT- en Databeleid 2.0: zowel het uitbestedingsrisico, het IT-risico en het datarisico hebben de kwalitatieve risicobereidheid 'minimalistisch'. Voor de kwantitatieve risicobereidheid wordt aangesloten bij de materialiteit die de accountant gebruikt bij de controle van de jaarrekening. Deze materialiteitsgrens is 0,5%.

Op grond van het kader datakwaliteit kan de MTA vastgesteld worden in de vorm van een percentage (van de aanspraak of uitkering) of als een absoluut bedrag.

Op basis van de onderkende risico-indicatoren en de kenmerken van PPF APG is besloten een MTA als een absoluut bedrag te hanteren met een ondergrens van € 4,- bruto per maand op basis van de individuele aanspraak van een deelnemer. Om te kunnen beoordelen of deze aanpak evenwichtig is en recht doet aan de belangen van alle deelnemers is onderzocht in hoeverre door een "scheve verdeling" groepen met een lagere aanspraak benadeeld kunnen worden. Immers voor personen met een opgebouwde aanspraak van minder dan € 800 per maand bedraagt een MTA van € 4,- meer dan 0,5%. Dit onderzoek heeft aangetoond dat dit voor deelnemers (actieven, gepensioneerden en gewezen deelnemers) slechts in (zeer) beperkte mate het geval is:

	Totaal aantal	Aantal < € 800	% < € 800
Pensioengerechtigden	1.562	67	4,3%
Gewezen deelnemers	3.165	294	9,3%
Actieve deelnemers	2.851	284	10,0%
Totaal	7.578	645	8,5%

De onderbouwing van deze kwantitatieve risicobereidheid is terug te vinden op 2 onderdelen:

1. *Fase 1 – kader Datakwaliteit:* Er is gestart met het identificeren van de data-elementen die van belang zijn voor de (juistheid en volledigheid van de) aanspraak. Deze data-elementen zijn als **kritieke waarden vastgesteld**. Dit zijn de waarden waarbij afwijkingen de grootste impact hebben op de aanspraak.
2. *Fase 2.1 - kader Datakwaliteit:* PPF APG en APG hebben een integrale risico-inventarisatie uitgevoerd vanuit zowel pensioenuitvoerder als deelnemersperspectief. Bij deze in kaart gebrachte profielen is zichtbaar langs thema's als beheersing, processen, events, complexiteiten en issues, dat het uitgangspunt van onze pensioenadministratie een **beheerste bedrijfsvoering** is.

Vaststellen Kwantitatieve risicobereidheid

Bij het bepalen van de kwantitatieve risicobereidheid op de pensioenaanspraak zijn met betrekking tot datakwaliteit verschillende invalshoeken meegewogen:

1. Financiële impact
  - a. Hoogte foutieve uitkeringen
  - b. Boetes en sancties
  - c. Vertragingen en extra kosten
  - d. Imago en reputatieschade
2. Technische haalbaarheid
3. Impact op klanten
4. Juridische impact

Fase 2.2e van het Kader resulteert in een MTA van de individuele aanspraak. PPF APG heeft de kwantitatieve risicobereidheid gelijkgesteld aan de Maximaal Toegestane Afwijking (MTA). Het begrip MTA heeft elementaire raakvlakken met het begrip materialiteit, dat we kennen uit de verslaggevingsstandaarden. Het belangrijkste verschil tussen materialiteit en MTA is, dat de MTA gericht is op **detectie** in plaats van **correctie**. Een eventuele correctie wordt gebaseerd op het correctie- en herzieningenbeleid (bij PPF APG bekend als “herzieningenbeleid”). Dit neemt niet weg dat in de begripsvorming rond de kwantitatieve risicobereidheid (en dus MTA) de uitgangspunten van materialiteit bruikbaar zijn voor het kwantificeren van de MTA als percentage van een individuele aanspraak en/of in een absoluut bedrag. De *benchmark* voor de MTA is dus de individuele aanspraak.

De te hanteren MTA is een kwestie van oordeelsvorming. Het beeld dat PPF APG heeft van de (gemeenschappelijke) informatiebehoefte van haar deelnemers ten aanzien van de individuele aanspraak is bepalend. Dit is anders dan bij de controle van jaarverslaggeving waar de controle in principe niet op elk apart individu is gericht maar op het collectief van alle gebruikers van een verslag. Dit neemt niet weg dat in de begripsvorming rond de MTA de uitgangspunten van materialiteit bruikbaar zijn voor het kwantificeren van de MTA als percentage van een individuele aanspraak en/of in een absoluut bedrag.

De beroepsorganisatie van accountants NBA geeft binnen de standaarden en op de website handreikingen over de bandbreedte van toegepaste materialiteit. Binnen de pensioensector zien we dat het pensioenvermogen gekozen wordt als benchmark. Het pensioenvermogen is bij het bepalen van de datakwaliteit de meest logische keuze aangezien dit het totaal betreft van de aanspraken. De rekentool op de NBA-website laat zien dat de range voor deze benchmark maximaal is ingeschaald op 3% (hoge risicobereidheid) en met een minimum van 0,25% (lage risicobereidheid).

Bij de jaarrekeningcontrole 2022 is door KPMG gekozen voor een materialiteit van 0,5% van het pensioenvermogen en ligt in het verlengde van de risicobereidheid die door PPF APG als laag is geclassificeerd.

Het gemiddelde Ouderdomspensioen over al onze deelnemers bedraagt 800 euro bruto per maand. Hierdoor is gekozen van een kwantitatieve risicobereidheid (en MTA) met een ondergrens van € 4,- bruto per maand.

3.e. Werkzaamheden ter vaststelling datakwaliteit voor invaren

Conform het Databeleid van PPF APG en het (uitvoerend) Databeleid van APG, zijn per KDE datakwaliteitsregels ingericht. De implementatie van deze datakwaliteitsregels is onderdeel van stap 7 van het KDE-10 stappenplan en toetst op een aantal data dimensies:

Completeness	Hoeveel van de potentieel beschikbare data is beschikbaar als ontkoppelde data?
Uniqueness	Geen enkel data item wordt meer dan 1 maal als ontkoppelde data beschikbaar gesteld
Timeliness	De mate waarin het data item de werkelijkheid vertegenwoordigt op het vanuit gebruik gewenste moment
Validity	Het data item is van het juiste format, type of range (tussen minimum en maximum mogelijke waarde)
Accuracy	De mate waarin het data item de werkelijkheid juist weergeeft
Consistency	Ongeacht de plaats in de organisatie waar het data item wordt gebruikt of opgeslagen, is de inhoud en opmaak van het data-item identiek

In fase 1 van het Kader heeft PPF APG de KDE's voor het Invaren vastgesteld. Voor deze data is per KDE geanalyseerd welke van bovengenoemde data dimensies van toepassing zijn. Per data dimensie zijn 1 of meerdere datakwaliteitsregels ingericht.

Naast bovengenoemde standaard datakwaliteitsaanpak van APG, wordt met betrekking tot het inzicht in datakwaliteit bij het invaren naar de nieuwe pensioenregeling gekozen voor de aanpak van het Kader datakwaliteit. Na afronding van risico inventarisatie in Fase 2.1 en 2.2 wordt in Fase 2.3 een vertaling gemaakt naar de (op risico gebaseerde) uit te voeren activiteiten in Fase 3. De voor PPF APG uitgevoerde activiteiten zijn in te delen in 2 hoofdcategorieën:

1. Standaard activiteiten (Fase 3.1 en 3.2a)

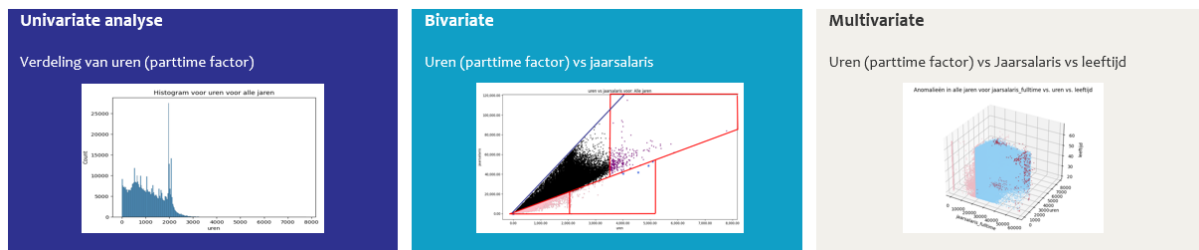
Het betreft de Data Profilerings per KDE (controles op volledigheid, validiteit, datatype en distributie) en de Generieke data analyses per KDE (waarvoor het Kader in bijlage A5 voorbeelden heeft aangedragen).

2. Aanvullende activiteiten (Fase 3.2b en 3.3)

Dit onderdeel betreft proactieve, specifieke analyses en gerelateerde deelwaarnemingen.

Een voorbeeld van het onderdeel proactieve, specifieke analyses zijn de Distributie, Verbanden en Outlier (DVO) controles. Hierbij zijn voor een aantal KDE's (zoals het 'salaris' van deelnemers bijvoorbeeld) onwaarschijnlijkheidstoetsen uitgevoerd in meerdere varianten.

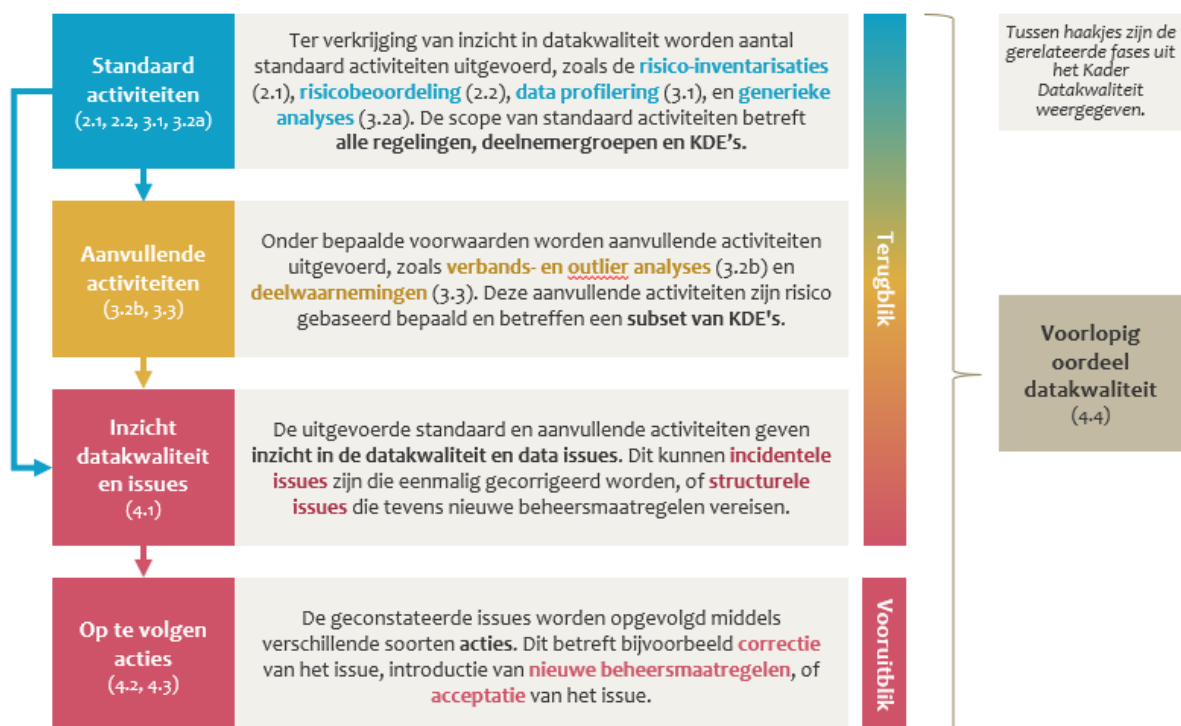
Vanuit deze datavisualisatie technieken worden zogenoemde ‘outliers’ (afwijkingen ten opzichte van de verwachting) zichtbaar. De deelnemers die buiten de verwachte gebieden zichtbaar zijn, zijn geanalyseerd op juistheid en volledigheid van de betreffende data-elementen.

Deelwaarnemingen

Na het uitvoeren van alle datakwaliteitscontroles is gebleken dat er nog een aantal groepen deelnemers aanwezig was waarbij sprake was van een verhoogd risico. Bijvoorbeeld op een KDE als ‘aanspraak’ bestaat geen afdekkende datakwaliteitsregel. Een andere mogelijkheid is dat vanuit de risicoanalyse uit fase 2, bepaalde groepen deelnemers een verhoogd risico lopen op onjuiste of onvolledige data bij het Invaren. Tenslotte is vanuit een aantal activiteiten gebleken, dat er groepen met outliers (waarden buiten de verwachting) ontstonden, die nader onderzocht moesten worden op onjuiste of onvolledige data.

Op basis van het gescoorde risico is een risico-stratificering met een indeling in hoog, middel en laag gemaakt. Afhankelijk van de risico score, zijn de aantallen uit te voeren deelwaarnemingen vastgesteld. Op basis van gedetailleerdere inzichten van pensioenexperts en de resultaten van de uitgevoerde deelwaarnemingen is deze opdeling steeds verder verfijnd. Door de opdeling van heterogene populaties in meerdere homogene risicogroepen, zijn de deelwaarnemingen steeds efficiënter uitgevoerd. Bij het uitvoeren van deelwaarnemingen zijn aanspraken die betrekking hebben op het geïdentificeerde risico nagerekend.

Doordat APG de Datakern als centraal Data Management systeem heeft ingezet, worden bovenbeschreven controles periodiek, geautomatiseerd uitgevoerd. De afdeling Data Management bij APG Fondsenbedrijf analyseert afwijkingen en uitval vanuit deze controles en rapporteert hierover aan PPF APG (zowel 'voor', 'tijdens' als 'na' het Invaren).

3.f. Bevindingen uit vaststelling datakwaliteit en wijze van oplossing

Bevindingen uit bovenbeschreven datacontroles, heeft APG voor ons vastgelegd in een centrale administratietool; momenteel is daarvoor binnen APG de applicatie "JIRA" de standaard. Vanuit JIRA ontstaat hier een backlog van 'data issues'. Daarnaast zijn ook gedetecteerde data issues vanuit de reguliere pensioenuitvoering op eenzelfde wijze vastgelegd in deze tool. Binnen de afdeling Data Management van APG worden deze items opgepakt door het team 'Data Schoning'. De Product Owner (PO) van dit Agile team, heeft gezorgd voor een roadmap, teneinde de data issues tijdig op te lossen voor de Invaardatum. Deze PO prioriteert op te pakken data issues, in lijn met de vereiste data-elementen voor het Invaren. In onderstaande afbeelding is het hoofdproces getekend, waarin de route van bevindingen uit vaststelling tot aan de wijze van oplossing zichtbaar is gemaakt.

1. Intake

Tijdens de intake worden signalen met betrekking tot nieuw ontdekte issues onderzocht. Er wordt tevens een eerste onderzoek gedaan naar het issue (onder andere beschrijving, potentiële doelgroep, eerste eventuele impact). Deze acties hebben als doel om te bepalen of er een nadere analyse uitgevoerd dient te worden, en of dat deze eventuele nadere analyses in een later stadium adequaat behandeld worden onder begeleiding van de herstelacties die bekend zijn.

2. Doelgroepselectie

In de Analysefase wordt de doelgroep gedefinieerd. De Analysefase is een iteratief proces. Door middel van het analyseren van het issue en de oorzaak/oorzaken kan de doelgroep worden uitgebreid, gekrompen of opgeknipt worden in subgroepen.

3. Herstelontwerp

Door het issue te analyseren (Analysefase) zal de doelgroep preciezer kunnen worden vastgesteld. De eerste versie van de Doelgroepselectie is benodigd om te starten met de analysefase. De doelgroepselectie wordt daarnaast toegepast in de herstelontwerpfase en de herstelfase om doelgroep vast te stellen. Dit voorkomt dat er nieuwe issues aan het licht komen.

4. Hersteluitvoer

Uitkomst van dit deelproces is een overzicht met het herstelontwerp dat de basis vormt voor de hersteluitvoer. In dit voorstel is onder andere de manier van herstel (automatisch, handmatig of een combinatie) opgenomen en welke stakeholders een rol spelen.

5. Communicatie

In de Herstelontwerpfase is er gekeken of de analyse betreft het issue goed is benaderd, welke manier van herstel er dient te worden gebruikt en wat de benodigdheden zijn voor het uitvoeren van het herstel. Met het opgestelde overzicht kan het herstel worden gestart.

6. Rapportage

In deze laatste fase vindt er communicatie plaats vanuit APG met PPF APG en met de deelnemers en/of werkgevers (mits dit van toepassing is).

3.g. Stappen ter borging datakwaliteit voor het nemen van een inbaarbesluit

PPF APG heeft aan de hand van het Kader Datakwaliteit, alle 35 door de NBA en NOREA vastgestelde procedures uitgevoerd, die erop toezien dat maximale middelen zijn ingezet om de datakwaliteit ten behoeve van het invaren naar het nieuwe Pensioenstelsel te maximaliseren. In onderstaande tabel is hetgeen in de vorige paragrafen omschreven is samengevat per fase (en bijbehorende procedures). Daarnaast is het structurele datakwaliteitsproces geïmplementeerd bij de afdeling Data Management van APG.

Datum toets-moment KPMG: **november 2023**

Fase	Opgestelde procedure	Procedures	Opmerkingen
1.1	Beleid Datakwaliteit	3	Geen
1.2	Kritische Data Elementen	2	Geen
2.1	Profiel Pensioenuitvoerder	7	Geen
2.2	Profiel Deelnemers		Beperkt
2.3	Risicobeoordeling	5	Beperkt
3.1	Dataprofilering, Data Analyses en	11	Beperkt
3.2	Deelwaarnemingen		Beperkt
3.3			Beperkt
4.1	Rapportage en beoordeling	3	Geen
4.2	Besluitvorming en Correcties uitvoeren	2	Geen
4.3			Geen
4.4	Voorlopig oordeel datakwaliteit	2	Geen

Op basis van de uitgevoerde activiteiten zelf, de resultaten van de uitgevoerde activiteiten (weergegeven in een daarvoor opgesteld Fase 4 rapport) en de toetsing van de uitgevoerde activiteiten door KPMG (via een AuP rapport) is er, op basis van de huidige inzichten, een aanvaardbaar laag-beperkt risico dat binnen de gestelde tijdslijnen niet voldaan kan worden aan de vereisten die het kader stelt.

Zowel het bestuur als de Sleutelfunctiehouders van het bestuur zijn van mening dat, op basis van de resultaten van de datakwaliteitsactiviteiten, het voorlopige oordeel over de datakwaliteit positief is.

3.h. Werkzaamheden door accountant IT-auditor voorafgaand aan invaarbeveluit

3.h.1. Opdracht werkzaamheden fonds accountant

Op het toetsmoment vóór invaren (toetsmoment 1) voert de fonds accountant minimaal een opdracht tot overeengekomen specifieke werkzaamheden uit ten aanzien van de datakwaliteit. Op 22 juni 2023 is de finale versie gepubliceerd van het Voorbeeld-AUP-werkprogramma Datakwaliteit – Wet toekomst pensioenen dat de basis is geweest voor de opdracht van de werkzaamheden van de fonds accountant. Deze procedures zijn integraal onderdeel van de rapportage van de externe accountant aan het bestuur van PPF APG.

3.h.2. Wijze van omgaan met bevindingen fonds accountant / IT auditor

De uitkomsten van de AuP rapportage zijn meegenomen in de zelfstandig leesbare rapportage en adviesnota waarin het bestuur van PPF APG een onderbouwd voorlopig oordeel afgeeft over de datakwaliteit. Bevindingen van de externe accountant worden hierin toegelicht en beargumenteerd.

3.h.3. Beoordeling uitkomsten accountant door bestuur en conclusies

In samenwerking met APG heeft het bestuur van PPF APG een rapportage opgesteld met een voorlopig oordeel over de datakwaliteit, mede op basis van de opinie van de sleutelfunctiehouder(s). Het bestuur heeft deze rapportage beoordeeld en de bevindingen naar aanleiding van deze beoordeling schriftelijk gedocumenteerd. Hierin is een samenvatting gemaakt van onder andere de volgende elementen:

- Het bestuur weegt de rapportage betreffende datakwaliteit per pensioenregeling (fase 4.1) voorafgaand aan het invaren op basis van de uitgevoerde risicobeoordeling en data-analyses en deelwaarnemingen;
- En evalueert en beoordeelt of de besluiten ten aanzien van bevindingen en correcties (stap 4.2) zijn opgevolgd. Deze besluiten betreffen (a) vaststellen van de door te voeren correcties, (b) het vaststellen van een actieplan voor het oplossen van gevonden issues en (c) een besluit van de geaccepteerde risico's.
- Beoordeling van het bestuur ten aanzien van de voortgang van de uitgevoerde correcties en de planning tot invaren (stap 4.3)

3.i. Onderzoek datakwaliteit na invaarmoment

3.i.1. Opdracht/werkzaamheden externe accountant/IT-auditor

Op het toetsmoment na invaren (toetsmoment 2) voert een externe accountant een assurance opdracht uit ten aanzien van de juistheid en volledigheid van de transitie. De details hiervan zijn nog niet bekend. De processen die APG ingericht heeft rondom transitie zijn op zodanige wijze gestructureerd dat toetsing middels COS3000 een optie is, echter is de diepgang en scope nader af te stemmen als ook de details van de vereisten helder zijn.

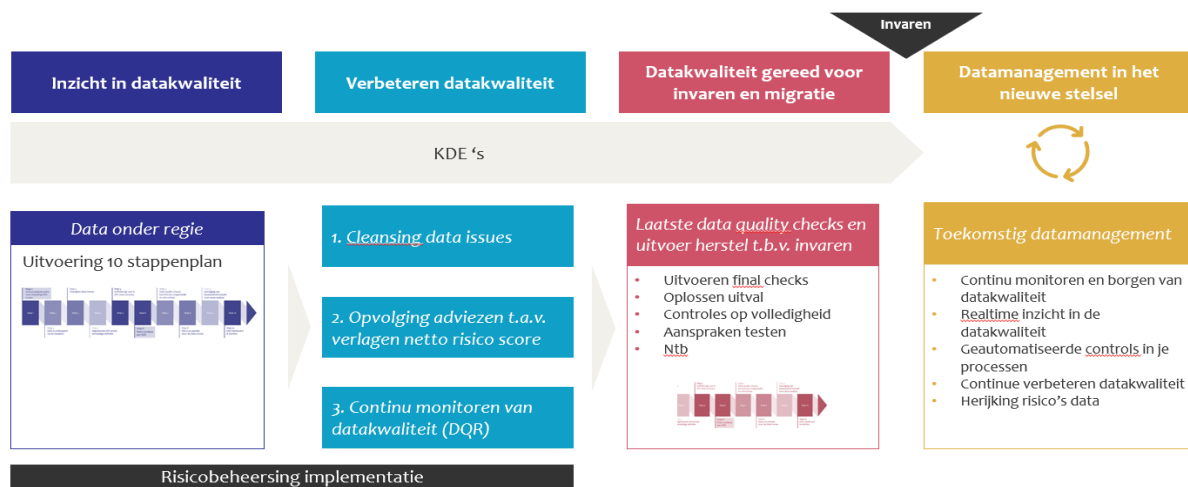
3.i.2. Wijze van omgaan met bevindingen externe accountant / IT auditor

PPF APG ontvangt vanuit APG (maandelijks) na Toetsmoment 1, een bijgewerkte versie van de eerder genoemde rapportage (het Fase 4 rapport). Via dit maandelijkse bijgewerkte rapport, kan PPF APG sturen op de status van de datakwaliteit en de opvolging van de opmerkingen op het AuP rapport tot aan de invaardatum. De rapportage wordt besproken in de Commissie Financiën en Uitbesteding.

3.j. Omgang met datakwaliteit na invaren en met TWK's

PPF APG hecht waarde aan structurele waarborging van datakwaliteit (Stay Clean). Daarbij speelt APG een belangrijke rol. Het KDE 10-stappenplan van APG, dat in de vorige paragrafen aan bod is gekomen, is geïmplementeerd voor Kritische Data Elementen. De afdeling Data Management van APG brengt eerst de voor het invaren vastgestelde KDE's onder regie en zorgt ervoor dat deze KDE's ook na het Invaren continu getoetst worden op het netto risico en op de uitval vanuit data kwaliteitscontroles.

Na het Invaren worden nieuwe KDE's vastgesteld, die ook onder regie worden geplaatst van Data Management middels het KDE 10-stappenplan en waarbij structureel gecontroleerd en geacteerd wordt op data uitval (en eventuele Data Issues). Data Issues worden vastgelegd op de back-log van het Data Cleansing Team, dat ook na het invaren een onderdeel is van de reguliere Pensioenuitvoering bij APG. In onderstaande plaat, staat bovengenoemde samenhang beschreven:

De hierboven beschreven processen binnen het KDE 10-stappenplan zijn in opzet beschreven. Medio 2024 wordt ook de werking door de externe accountant getoetst.

3.k. Omgang met terugwerkende kracht pensioenmutaties

PPF APG hecht eraan dat deelnemers krijgen waar ze recht op hebben. Dit impliceert dat terugwerkende kracht (TWK) mutaties worden verwerkt, ongeacht de periode waar ze betrekking op hebben. Daar waar deze mutaties betrekking hebben op de periode voor invaren, maar pas worden doorgegeven na het invaren worden deze zo nauwkeurig mogelijk verwerkt volgens het reglement dat van toepassing was vóór de datum van invaren. Daartoe zullen bij APG bestaande processen en systemen in stand worden gehouden zo lang als dit nodig en verantwoord is.

PPF APG streeft ernaar deze TWK-mutaties zo beperkt mogelijk te houden en de tijdspanne zo kort mogelijk, mede omdat de verwachting is dat het aantal TWK-mutaties die nog betrekking hebben op de periode vóór invaren na verloop van tijd sterk afnemen, maar daarmee de relatieve impact op de uitvoering op langere termijn onevenredig groot kan worden.

TWK-mutaties die betrekking hebben op de periode na invaren worden verwerkt conform de juiste versie van het reglement middels de processen en systemen die dan actueel zijn. PPF APG bewaart alle historische gegevens die betrekking hebben op deelnemers en hun pensioenrechten conform de daarvoor vastgestelde bewaarregels.

4. Invaren

4.a. Het verzoek van sociale partners om in te varen

Het verzoek van sociale partners om de opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten bij PPF APG in te varen in de nieuwe pensioenregeling en hun overwegingen daarbij

Sociale partners hebben middels hun transitieplan het verzoek richting PPF APG gedaan om conform het uitgangspunt van de wetgever de op de transitiedatum opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten in te varen in de nieuwe pensioenregeling middels een interne collectieve waardeoverdracht (artikel 150m van de Pensioenwet).

Met invaren bedoelen wij het overbrengen van de opgebouwde pensioenaanspraken- en rechten naar het nieuwe pensioenstelsel. Hierdoor blijven oude en nieuwe pensioenaanspraken bij elkaar onder één pensioenregeling bij één en dezelfde pensioenuitvoerder. Invaren voorkomt daarmee dat er naar de toekomst toe twee pensioenregelingen in het leven gehouden moeten worden, wat tot meer complexiteit en kosten zou leiden.

Keuze wél of niet invaren

De wet schrijft voor dat invaren van de huidige pensioenaanspraken en rechten naar de nieuwe pensioenregeling de default is, tenzij invaren tot een onevenredig nadeel leidt voor een bepaalde groep belanghebbenden (deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden of de werkgever).

Het fonds en Sociale partners zien geen bezwaren tegen invaren. Tevens zien fonds en sociale partners voordelen aan invaren ten opzichte van het splitsen van oude en nieuwe aanspraken in twee gescheiden regelingen en hebben daarom het pensioenfonds verzocht om in te varen.

PPF APG en Sociale partners onderkennen de volgende voordelen van het invaren:

- De in te varen aanspraken profiteren van de voordelen van het nieuwe contract met kleinere buffers. Het eventuele vrijvallen van buffers maakt het mogelijk om bijvoorbeeld compensatie vanuit het vermogen te financieren, de solidariteitsreserve initieel te vullen of uitkeringen bij invaren te verhogen. Zodoende kan juist als gevolg van invaren een goed en stabiel pensioen worden gewaarborgd naar de toekomst.
- Invaren draagt bij aan het solidaire karakter van de pensioenregeling. Als gevolg van invaren blijft de solidariteit tussen deelnemers- en leeftijdsgroepen, zoals deze er ook nu al is, behouden. Om risicodeling binnen een pensioenfonds mogelijk te maken c.q. behouden, is het van essentieel belang om geen schot te plaatsen tussen de bestaande en nieuwe pensioenopbouw. Op die manier kunnen we borgen dat positieve en negatieve schokken door (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden kunnen worden gedeeld.
- Na invaren hoeven we over maar één pensioenregeling te communiceren en uit te voeren. Dat is voor de deelnemers (en werkgevers) inzichtelijker en beter uitlegbaar. Dit vergemakkelijkt de communicatie vanuit PPF APG over de inhoud van de pensioenregeling en de ontwikkeling van de pensioenaanspraken en -rechten. En het maakt de uitvoering van de pensioenregeling beter uitvoerbaar en resulteert daardoor ook in lagere kosten.

Waarborgen in arbeidsvoorwaardelijke fase

De sociale partners van PPF APG hebben in de arbeidsvoorwaardelijke fase overeenstemming bereikt over de nieuwe pensioenregeling, waaronder de keuze om te verzoeken tot invaren. Alle pensioenfondsorganen zijn meegenomen in dit besluitvormingsproces. Aan hen is informatie verstrekt over:

- de gehanteerde omrekenmethode;
- de generatie-effecten per leeftijdscohort in hele geboortejaren waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden;
- de keuze om een deel van het vermogen aan te wenden voor het bijstellen van de transitie-effecten;
- de nieuwe pensioenregeling; en
- de overwegingen waarom het voorgenomen besluit evenwichtig wordt geacht.

Advies belangenorganisaties

PPF APG heeft geen vereniging van gepensioneerden of van slapers. Sociale partners en het bestuur van PPF APG hebben wel geconstateerd dat het belangrijk is om deelnemers zoveel mogelijk te betrekken bij de besluitvorming. Daarom hebben wij afgelopen jaren veel bijeenkomsten georganiseerd om de zorgen van de deelnemers zoveel mogelijk te horen, om de geluiden mee te nemen bij de keuzes ten aanzien van de vormgeving van de regeling en om daar een reactie op te geven.

Verantwoordingsorgaan

Het VO constateert dat er door het bestuur een gedegen besluitvormingsproces is gevolgd op basis van het zogenaamde BOB proces (Beeldvorming Oordeelsvorming Besluitvorming). Het VO is op verschillende momenten geïnformeerd en heeft ruim de kans gekregen om vragen te stellen. De vragen die tijdens dit proces door het VO zijn gesteld zijn ook naar tevredenheid beantwoord. Het VO kan de antwoorden die zijn gegeven goed volgen en stelt op basis daarvan vast dat door het bestuur valide afwegingen in de besluitvorming zijn meegenomen. Daarnaast stelt het VO vast dat er bij hoge dekkinggraden wordt afgeweken van de standaardmethode om de volgende twee dingen te bereiken: gelijke aanpassingen bij invaren en verlenen van inhaalindexatie. Bij alle dekkinggraden wordt - binnen de wettelijk gegeven beleidsruimte - afgeweken van de standaardmethode om gelijke aanpassingen te realiseren. Bij hoge dekkinggraden wordt afgeweken van de standaardmethode binnen de wettelijke ruimte van maximaal 5% afwijken om specifiek inhaalindexatie te verlenen.

Bij elke dekkinggraad dragen alle stakeholders bij aan de compensatie (VPL, PER, buffer), waarbij de werkgever bij een dekkinggraad onder de 110% (en boven de 105%) een extra compensatie buiten de pensioensfeer zal betalen om tot een voor de deelnemers evenwichtige compensatie te kunnen komen. Deze extra compensatie wordt betaald uit eigen middelen vanuit de werkgever en dus niet uit fondsvermogen. Dat is een vrijwillige keuze van sociale partners en valt buiten de verantwoordelijkheid van het bestuur. Als bijlage bij deze notitie is een korte samenvatting van het gevolgd proces inclusief de communicatiemomenten t.a.v. de financiële opzet en de evenwichtige belangenafweging bij invaren toegevoegd.

Het VO stelt vast dat het bestuur voldoende heeft onderbouwd waarom bepaalde keuzes zijn gemaakt en tevens heeft aangetoond dat er naar verschillende alternatieven is gekeken. Vragen die hierover door het VO zijn gesteld zijn adequaat beantwoord. Ook de voorgestelde aanpassing als het gaat om de standaard omrekenmethode is door het bestuur goed toegelicht. Op basis hiervan heeft het VO er vertrouwen in dat de evenwichtigheid goed is beoordeeld. Daarnaast kan het VO zich inhoudelijk vinden in de beoordeling van de evenwichtigheid door het Bestuur. Het voorgenomen in acht nemende, adviseert het VO positief over het voorgenomen besluit van het bestuur om de opgebouwde

rechten om te zetten naar de nieuwe regeling en de inzet van het fondsvermogen op moment van invaren. Het VO spreekt haar waardering uit voor de manier waarop zij is meegenomen in alle besluitvorming.

Het VO heeft het bestuur geadviseerd om bij de beoordeling en besluitvorming aangaande de uitvoering van het huidige premie- en indexatiebeleid meer dan ooit expliciet stil te staan bij de evenwichtige belangenafweging en de impact van de besluiten op de (invaar)dekkingsgraad. De evenwichtigheid van de transitie is immers vastgesteld op basis van de huidige dekkingsgraad en een bandbreedte daaromheen.

Het premie- en indexatiebeleid over 2024 is aan de orde geweest in de bestuursvergadering van 29 november 2023. Het bestuur heeft bij de besluitvorming over deze onderwerpen expliciet rekening gehouden met de effecten daarvan op de invaardekkingsgraad en de evenwichtigheid van de transitie.

In dat kader heeft het bestuur besloten om de rentetermijnstructuur voor de premie niet te herijken waardoor er meer middelen gaan naar de dekkingsgraad. Bovendien is daarbij niet zozeer sprake van herverdeling tussen actieven en inactieven omdat deze bijdrage aan de dekkingsgraad naar verwachting weer ongedaan zal worden gemaakt op het moment dat het fondsvermogen op het transitiemoment gaat worden aangesproken voor compensatie afschaffing doorsneesystematiek (dat ook ten behoeve van actieve deelnemers is).

Net als bij het toeslagbesluit per 1 september 2022 en per 1 januari 2023 heeft het bestuur besloten om per 1 januari 2024 wederom gebruik te maken van de AMvB om toeslag te verlenen. Hierbij zijn de effecten op de dekkingsgraad en de invaardekkingsgraad kwantitatief in kaart gebracht. De gestegen dekkingsgraad gaf voldoende ruimte voor het gebruik van de AMvB en de impact op de (invaar)dekkingsgraad was te verantwoorden.

Naast deze kwantitatieve effecten heeft het bestuur ook kwalitatieve argumenten betrokken in bij de besluitvorming. De relatief lage premiedekkkingsgraad van de afgelopen jaren was positief geweest voor de actieve deelnemers, maar heeft het herstel van PPF APG de afgelopen jaren afgeremd. Hierdoor kon minder snel toeslag worden verleend, wat negatief is geweest voor de gepensioneerden. Het toepassen van de AmvB komt hen hierin deels tegemoet. Ten slotte heeft het bestuur door gebruik te maken van de AMvB een ongewenst (groot)verschil in toeslag tussen actieve en inactieve deelnemers voorkomen, waardoor de toeslag beter uitlegbaar is geworden voor zowel actieven als inactieven.

Na het ontvangen van deze goedkeuring, het advies van het verantwoordingsorgaan en het horen van de belangenverenigingen, hebben onze sociale partners ons verzocht tot invaren. Wij kunnen dit verzoek alleen afwijzen als er sprake is van strijd met wettelijke voorschriften, als de effecten van invaren tot onevenwichtig nadeel zou leiden voor groepen belanghebbenden of indien uitvoering niet mogelijk is binnen de grenzen van een beheerste en integere bedrijfsvoering. PPF APG heeft een eigen verantwoordelijkheid dit te beoordelen. PPF APG heeft na beoordeling besloten tot invaren.

Met een dekkingsgraad van circa 120% is het mogelijk om veel transitiedoelen te verwezenlijken waardoor deelnemers van alle leeftijden er op vooruit gaan bij invaren. Teneinde in te kunnen varen met een dekkingsgraad die zo veel als mogelijk vergelijkbaar is met de huidige dekkingsgraad, heeft het bestuur stappen gezet om de huidige dekkingsgraad te beschermen.

4.a. Invulling besluit inzake omrekenmethoden en aanwenden vermogen

De wetgeving schrijft voor dat PPF APG een keuze moet maken uit de volgende twee rekenmethoden: de standaardmethode of de value based ALM-methode (VBA-methode). Daarbij geldt de standaardmethode als default, tenzij hiermee onvoldoende recht kan worden gedaan aan de fonds-specifieke kenmerken. Wij hebben de verschillende voor- en nadelen van de rekenmethoden beoordeeld en zorgvuldig afgewogen. Op grond daarvan heeft het fonds besloten in te varen op basis van de standaardmethode.

Ondanks dat de standaardmethode minder maatwerk biedt, biedt de standaardmethode wel afdoende ruimte om vermogen gericht toe te delen aan de fonds specifieke invaardoelstellingen. Binnen de door de wet gesteld voorwaarden kan een fonds op verzoek van sociale partners ervoor kiezen om:

- Vermogen apart te zetten voor het financieren van compensatie voor het afschaffen van de doorsneesystematiek
- Vermogen apart te zetten voor het vullen van de solidariteitsreserve
- Af te wijken van de verdeling volgens de standaardregel voor zover dat nodig is om ingegane pensioenen (lopende uitkeringen) bij invaren in gelijke mate te verhogen (collectieve uitkeringsfase)
- 5% van het vermogen te herverdelen ten opzichte van de standaardregel om zodoende tot een evenwichtigere transitie te komen. Deze ruimte kan bijvoorbeeld worden gebruikt om inhaalindexatie als doelstelling mee te nemen

Het bestuur heeft besloten om bij invaren gebruik te maken van de standaardmethode met een spreidingstermijn van 10 jaar. Wij zijn van mening dat de standaardmethode de best passende methode is voor PPF APG:

- De huidige regeling kent geen complexe elementen die het gebruik van de VBA-methode vereisen.
- De standaardmethode biedt voldoende beleidsmatige vrijheidsgraden die ons in staat stellen om gericht de invaardoelstellingen van Sociale Partners te realiseren. Dit geldt bij zowel lage als hoge dekkingsgraden.
- De standaardmethode is qua berekeningswijze relatief eenvoudig. Daardoor is verdeling via de standaardmethode met generieke toedeelregels voor onze gemiddelde deelnemer naar verwachting het meest begrijpelijk.
- Er is een directe relatie tussen het persoonlijke vermogen in de nieuwe regeling en de huidige pensioenaanspraak. Dit maakt de standaardmethode eenvoudiger uit te leggen richting deelnemers ten opzichte van de VBA-methode waar deze directe link minder evident is.
- Deelnemers kunnen na de transitie verzoeken om een rekenkundig inzicht, om zijn/haar pensioen te controleren. De berekening moet uitlegbaar en navolgbaar zijn voor de deelnemer. PPF APG zal dan ook zo helder en begrijpelijk mogelijk uitleggen hoe hun aandeel in het vermogen tot stand is gekomen en daarom zijn zowel onze deelnemer als wij als fonds gebaat bij de standaardmethode.
- Uitvoeringstechnisch is de standaardmethode ook minder complex dan de VBA-methode. De berekening lijkt het meest op een individuele overdrachtswaarde. Er zijn minder doorrekeningen nodig en daarmee zijn de gevolgen voor de uitvoering beperkter.

Wij zijn van mening dat een spreidingstermijn van 10 jaar het beste recht doet aan de karakteristieken van PPF APG:

- Onder de huidige regeling worden dekkingstekorten of overschotten ook gespreid toegedeeld aan de deelnemers. Voor kortingen geldt dat deze over 10 jaar worden gespreid. Voor indexatie geldt dat deze op een toekomstbestendige wijze wordt verleend. Door ook bij invaren van een lange

spreidingshorizon uit te gaan, wordt zo goed mogelijk aangesloten bij de huidige regeling, wat de evenwichtigheid van de transitie ten goede komt.

•

4.b. Omgang met opgebouwde rechten

Afhankelijk van de dekkingsgraadsituatie op het moment van invaren, kunnen verschillende transitiedoelen in een bepaalde volgorde en tot een bepaald niveau worden ingevuld. Daarbij zullen ongeacht de hoogte van de dekkingsgraad altijd eerst het minimaal vereist eigen vermogen (MVEV), de collectieve voorzieningen en de operationele reserve moeten worden afgezonderd. De sociale partners van PPF APG hebben de verschillende transitiedoelen als volgt geprioriteerd:

1. Ten minste gelijke uitkeringen

Gepensioneerden en andere uitkeringsgerechtigden ontvangen ten minste evenveel pensioen voor en na transitie.

2. Ten minste een gelijk verwacht pensioen

Actieven en slapers ontvangen ten minste een gelijk verwacht pensioen voor en na transitie.

3. Compensatie afschaffing doorsneesystematiek

Een (gedeeltelijke) compensatie geven aan bepaalde groepen deelnemers om de transitie evenwichtiger te maken.

4. Voorkomen van toekomstige verlagingen

Via aanvullingen vanuit de solidariteitsreserve kunnen uitkeringen in de toekomst beschermd worden tegen verlagingen.

5. Voorkomen van grote vermogensschokken

Tegenvallende rendementen kunnen worden opvangen vanuit de solidariteitsreserve.

6. Borgen van de indexatieambitie

Gericht op behoud van koopkracht, ook naar de toekomst toe.

7. Inhaalindexatie

Gericht op behoud van koopkracht, gericht op de indexaties die in het verleden niet gegeven zijn, omdat de financiële positie van het fonds het niet toeliet.

Daarbij hebben zij aanvullend de volgende randvoorwaarden vastgesteld:

▪ Evenwichtigheid van de transitie in termen van netto-profijt en pensioenresultaat

Het invaren moet evenwichtig zijn. Dit zullen we beoordelen op basis van de maatstaven netto-profijt en het pensioenresultaat. Daarbij ligt de nadruk op het pensioenresultaat aangezien deze maatstaf beter uitlegbaar is richting deelnemers.

▪ Minimum van individuele VPV en 95% standaardmethode (na aftrek MVEV en reserves) meegeven

Alle deelnemers dienen bij invaren het minimum van de eigen pensioenvoorziening, zoals deze op de balans van het pensioenfonds is opgenomen, en 95% van het vermogen zoals toebedeeld door de standaardmethode te ontvangen. Dit is tevens een wettelijke eis.

▪ Gelijke aanpassingen van ingegane uitkeringen bij invaren

Wanneer wordt ingevaren met de standaardmethode met spreiding, dan heeft dat als gevolg dat niet alle ingegane pensioen in gelijke mate worden aangepast na invaren. Bijvoorbeeld kan het zo zijn dan de uitkering van een oudere gepensioneerde bijvoorbeeld 1% stijgt na transitie en de uitkering van een jong gepensioneerde met 1,2%. Wij achten het beter uitlegbaar als alle ingegane uitkeringen in gelijke mate wijzigingen. Immers gelden er onder de huidige regeling

ook gelijke aanpassingen en dit zal ook in de nieuwe regeling het geval zijn. Als enige uitzondering kan er wel verschil ontstaan als gevolg van een verschil in verleende indexaties uit het verleden. Dit onder voorwaarde dat dat ook uitvoeringstechnisch mogelijk is.

▪ **De volgorde in prioritering is geen absoluut gegeven**

Gedeeltelijk voldoen aan verschillende doelen is mogelijk als dat de evenwichtigheid bevordert en zover dat nodig is om te voldoen aan de wettelijke kaders. Bij de beoordeling van de evenwichtigheid van de transitie zal gekeken worden naar de uitkomsten na invaren in zijn geheel. Daarbij zijn er verschillende redenen waardoor het één voor één aflopen van de doelen niet voor de hand ligt:

*I. **Het leidt niet noodzakelijk tot de meest evenwichtige uitkomsten***

Ter illustratie: Vanuit evenwichtigheidsoogpunt ligt het voor de hand om doelen 3 ("Compensatie afschaffing doorsneesystematiek"), 4 ("Voorkomen toekomstige verlaging") en 5 ("Voorkomen grote vermogensschokken") in samenhang te bekijken. Om bij lagere dekkinggraad toch een zeker en stabiel pensioen te bieden, kan het wenselijk zijn om slechts gedeeltelijk compensatie te bieden ten gunste van het vullen van de solidariteitsreserve. Zeker als compensatie niet nodig is naar verwachting een hoger pensioen te realiseren.

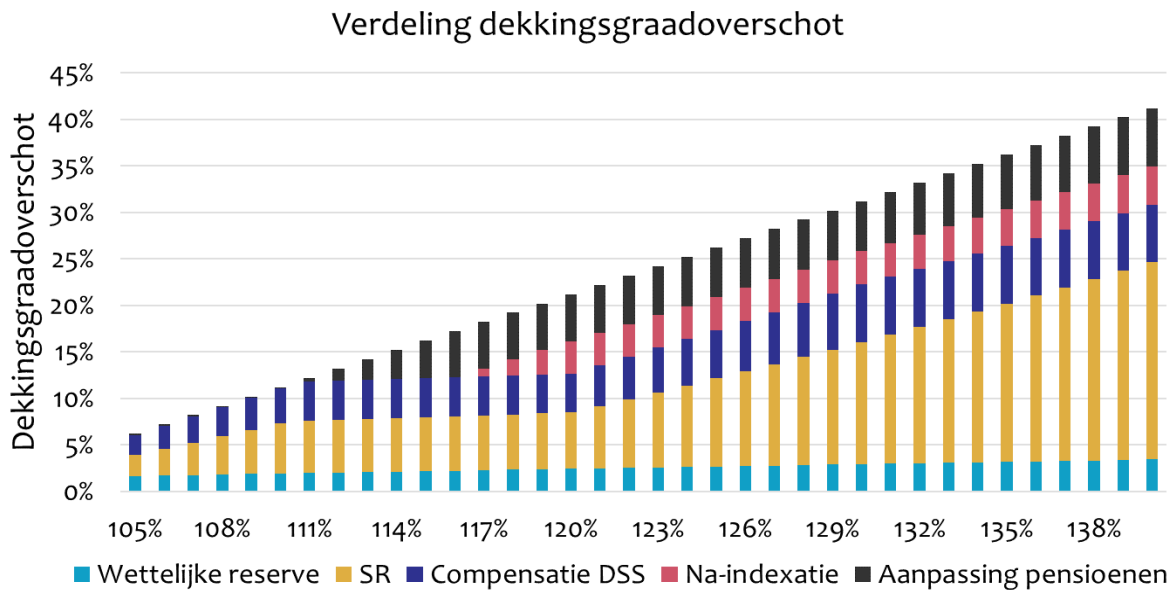
*II. **Wisselwerking tussen doelen***

Een aantal doelen kent een wisselwerking, waardoor het zuiver voldoen aan een van deze doelen in de praktijk niet mogelijk is. Doel 2 ("Ten minste gelijk verwacht pensioen") bevat FTK en dekkinggraad afhankelijke elementen. Bij de berekening van deze verwachting zijn de effecten van de doorsneesystematiek meegenomen en wordt afhankelijk van de dekkinggraad ook rekening gehouden met verwachte (inhaal)indexatie. Doelen 4 ("Voorkomen toekomstige verlaging") en 5 ("Voorkomen grote vermogensschokken") geschieden beiden via de solidariteitsreserve. Deze reserve wordt in de nieuwe regeling voor beide doelen ingezet.

Voor het invaren onderscheiden de sociale partners een drietal scenario's:

- **Scenario 1:** wanneer de dekkinggraad $\geq 110\%$ is bij transitie (01-01-2025), kunnen de top 4 invaardoelstellingen zoals met sociale partners overeengekomen, inclusief (gedeeltelijke) compensatie, worden behaald. Het vermogen is dan toereikend om dit te financieren.
- **Scenario 2:** wanneer de dekkinggraad $< 105\%$ is, wordt het moeilijk de top 4 invaardoelstellingen te behalen en gaan sociale partners opnieuw met elkaar in gesprek. Het scenario om op een later (gunstiger) moment in te varen, zal dan worden onderzocht en besproken.
- **Scenario 3:** wanneer de dekkinggraad tussen de 105% – 110% uitkomt, is er voldoende vermogen om in te varen, maar is er onvoldoende vermogen om iedereen op een evenwichtige manier erop vooruit te laten gaan. In dit scenario zal APG als werkgever een tijdelijke toelage toekennen (compensatie). Deze toelage zal gericht worden toebedeeld aan de medewerkers die in de minst gunstigste leeftijdscohorten vallen.

Bovengenoemde afspraken hebben geleid tot de volgende verdeling van het dekkingsgraadoverschot per doelstelling bij verschillende dekkingsgraden:

4.b.1. Minimaal Vereist Eigen vermogen, collectieve voorzieningen en operationele reserve

In deze paragraaf wordt beschreven welk gedeelte van het vermogen wordt gebruikt om te voldoen aan de eisen van het minimaal vereist eigen vermogen (MVEV).

Net zoals onder het huidige Financieel Toetsingskader (FTK), moet een pensioenfonds ook in het nieuwe pensioenstelsel, op grond van de Europese pensioenrichtlijn (IORP I en II), beschikken over een MVEV.

Het MVEV is in het nieuwe stelsel lager dan onder het FTK, namelijk:

- 1% (in plaats van 4% onder het FTK) van de technische voorzieningen, óf
  - 25% van de beheerslasten indien deze voor vijf jaar of minder vastliggen
- +
- Opslagen indien het fonds nabestaandenpensioen, arbeidsongeschiktheidspensioen of premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid verzekert.

Bij de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel moet het eigen vermogen ter hoogte van ten minste het MVEV vóór het invaren initieel worden gevuld vanuit het collectieve fondsvermogen, ongeacht de dekkingsgraad op het moment van overgang.

De werkhypothese is dat de beheerslasten bij de overgang net als nu voor minder dan vijf jaar zullen vastliggen. Het MVEV wordt in dat geval vastgesteld op basis van 25% van de beheerslasten inclusief bovengenoemde opslagen voor risicodekkingen. Op basis van deze aanname is het MVEV ingeschat op 0,5% van het vermogen.

Collectieve voorzieningen

Onderdeel van de huidige technische voorzieningen onder het FTK zijn de volgende voorzieningen, die bij het invaren worden afgezonderd als collectieve voorzieningen:

1. Voorziening voor toekomstige uitvoeringskosten (kostenvoorziening)
2. Voorziening voor premievrije voortzetting pensioenopbouw door arbeidsongeschiktheid (PVAO)
3. Voorziening voor zieke deelnemers (IBNR-voorziening)
4. Voorziening voor opgebouwd latent wezenpensioen uit hoofde van overgangsrecht / eerbiedigende werking.

Per 31 december 2023 bedragen deze collectieve voorzieningen circa 3,8% van het vermogen.

De aanwezige voorzieningen worden voorafgaand aan de transitie (en daarna periodiek) getoetst op toereikendheid en kunnen niet negatief worden.

Operationele reserve

De operationele reserve wordt bij invaren gevormd in aanvulling op het MVEV. Na het invaren vervalt het onderscheid tussen de afgezonderde operationele reserve en het afgezonderde MVEV: deze onderdelen tezamen vormen na het invaren de 'algemene reserve' welke jaarlijks wordt getoetst aan het MVEV-vereiste.

Doelen

De doelen waarvoor de operationele reserve wordt gevormd (de 'operationele doelen') zijn door het fonds als volgt ex-ante gespecificeerd:

1. Opvangen resultaten op risicoverzekeringen (overlijden en arbeidsongeschiktheid)
2. Opvangen inflatierisico (prijs en loon) op de collectieve voorzieningen
3. Debiteurenrisico ('geen premie wel recht')
4. Onvindbare pensioengerechtigden ('niet opgevraagd pensioen')
5. Vervallen micropensioenen
6. Opvangen onvoorziene financiële resultaten (o.a. stropenpot en terugwerkendekracht mutaties)

Op basis van deze doelen wordt bij invaren een operationele reserve afgezonderd.

Voorwaarden

De algemene reserve mag, evenals de persoonlijke pensioenvermogens, de collectieve voorzieningen en de solidariteitsreserve, niet negatief worden. Per doel is een negatief saldo wel toegestaan, mits dit door middel van een positief saldo van een of meer andere doelen wordt gecompenseerd. Een structureel negatief saldo van één of meerdere doelen is echter onwenselijk; een structureel (hoog) positief saldo eveneens. Uitgangspunt moet zijn dat ieder doel ex-ante op de lange termijn kostendekkend wordt gefinancierd. Door middel van een periodiek (grondslagen)onderzoek wordt de financiering bijgestuurd, als geconstateerd wordt dat van één of meerdere doelen het resultaat structureel hoog (positief of negatief) is. Jaarlijks wordt voor ieder onderdeel het saldo per 31 december bepaald.

Initiële omvang operationele reserve

Op basis van de gedefinieerde doelen wordt voor de volgende risico's bij invaren een operationele reserve gevormd:

- Renterisico risicopremies: risico dat werkelijke rentetermijnstructuur afwijkt van disconteringsvoet risicopremies. De omvang is gebaseerd op een renteschok naar 0%.
- Sterfterisico: risico dat werkelijke sterfte hoger is dan verwacht op basis van de actuariële grondslagen. De omvang is gebaseerd op een negatieve schok van 20% voor twee jaren (20% meer

sterfte dan verwacht), met als uitgangspunt dat in 2026 kan worden bijgestuurd via de actuariële grondslagen (en dus effectief vanaf premiejaar 2027).

- Arbeidsongeschiktheidsrisico: risico dat instroom arbeidsongeschiktheid hoger is dan verwacht op basis van de arbeidsongeschiktheidskansen en actuariële grondslagen. De omvang is gebaseerd op een negatieve schok van 20% voor twee jaren (20% meer instroom dan verwacht), met als uitgangspunt dat in 2026 kan worden bijgestuurd via de actuariële grondslagen (en dus effectief vanaf premiejaar 2027).
- Inflatie­risico kostenvoorziening: risico dat verwachte prijsinflatie (die is ingerekend in de collectieve kostenvoorziening) stijgt. De omvang is gebaseerd op een verhoging van de verwachte prijsinflatie met 0,5%.
- Inflatie­risico collectieve PVAO­voorziening: risico dat verwachte looninflatie (die is ingerekend in de collectieve PVAO­voorziening) stijgt. De omvang is gebaseerd op een verhoging van de verwachte looninflatie met 0,5%.
- Debiteurenrisico: geen initiële vorming (speelt nauwelijks bij PPF APG gelet op beperkt aantal aangesloten werkgevers)
- Onvindbare pensioengerechtigden: geen initiële vorming (niet materieel bij PPF APG)
- Vervallen micropensioenen: geen initiële vorming (per definitie positief resultaat en is vrijwel niet aan de orde bij PPF APG)
- Onvoorziene financiële resultaten:
  - o Voor terugwerkende kracht-mutaties wordt, mede op basis van historische data, een initiële reserve gevormd ter grootte van 0,2% van het vermogen.
  - o Bij gebrek aan historische data en onzekerheid rondom het eenmalige karakter van de transitie wordt tevens 0,2% afgezonderd voor andere onvoorziene resultaten (o.a. eventuele juridische procedures, fouten in het administratiesysteem of menselijke fouten die de aansprakelijkheidsbepaling van de uitvoerder overschrijden).

Bij de initiële vorming van de operationele reserve wordt de (prudente) aanname gedaan dat alle schokken tegelijkertijd optreden. Dit leidt tot onderstaand overzicht:

Onderdeel	Onderbouwing	% vermogen	Bedrag (x € 1 mln)
1. Renteschok risicopremies	Opvangen daling rente naar 0% (huidige premierente obv RTS circa 2,5%)	0,20%	2,9
2. Meer sterfte dan verwacht	Opvangen 20% hogere sterftelast twee jaar	0,06%	1,0
3. Meer AO-instroom dan verwacht	Opvangen 20% hogere instroom twee jaar (risicopremies)	0,10%	1,4
	Opvangen 20% hogere instroom (IBNR)	0,10%	1,4
4. Inflatie­risico kostenvoorziening	Opvangen stijging verwachte prijsinflatie met 0,5%	0,21%	3,1
5. Inflatie­risico PVAO­voorziening	Opvangen stijging verwachte looninflatie met 0,5%	0,03%	0,4
6. Debiteurenrisico	Geen	-	-
7. Onvindbaren	Geen (niet materieel voor PPF)	-	-
8. Micropensioenen	Geen (niet materieel voor PPF)	-	-
9. Onvoorziene resultaten	0,2% voor TWK + 0,2% stroppenpot, met evaluatie achteraf	0,40%	5,9
TOTAAL		1,10%	16,1

Op basis hiervan wordt naast het MVEV (van 0,5%) een operationele reserve afgezonderd ter grootte van 1,1% (in totaal wordt daarmee 1,6% van het vermogen afgezonderd). Zodoende is het fonds in staat om alle gedefinieerde risico's op te vangen, zonder dat de algemene reserve onder het MVEV daalt.

De daadwerkelijk af te splitsen operationele reserve kan, afhankelijk van wijziging van actuariële

grondslagen, nog beperkt wijzigen ten opzichte van bovenstaande opstelling.

Aanvullen reserve bij tekort

Jaarlijks vindt na de vaststelling van het MVEV een toetsing van de algemene reserve (het eigen vermogen) plaats aan het MVEV. Als de algemene reserve lager is dan het MVEV, dan wordt het tekort aangevuld vanuit de solidariteitsreserve. Hiermee wordt bewerkstelligd dat alle reserves worden aangesproken voordat persoonlijke pensioenvermogens worden aangesproken.

Indien vanuit de toezichthouder aanvulling (direct of indirect) vanuit de solidariteitsreserve niet wordt toegestaan, dan zal een eventueel tekort ten laste van de persoonlijke pensioenvermogens worden gebracht (verrekening via het overrendement).

Bovengrens reserve

Om te voorkomen dat de algemene reserve onnodig hoog wordt, wordt een maximale omvang van de algemene reserve gedefinieerd (bovengrens). De bovengrens wordt gelijkgesteld aan de initiële omvang van de reserve (ad 1,1%) vermeerderd met het initieel afgesplitste MVEV (ad 0,5%). Als de algemene reserve hoger is dan de bovengrens, wordt het overschot toegevoegd aan de solidariteitsreserve.

Indien vanuit de toezichthouder aanvulling bij een tekort (direct of indirect) vanuit de solidariteitsreserve niet wordt toegestaan, dan zal een eventueel overschot ten gunste van de persoonlijke pensioenvermogens komen (verrekening via het overrendement).

Evaluatie

Eind 2027 (circa 3 jaar na het invaarmoment) wordt de hoogte van de bovengrens geëvalueerd, waarbij wordt beoordeeld of en in welke mate het nog noodzakelijk is om voor bepaalde doelen vermogen te reserveren. Deze evaluatie wordt gedaan op basis van de ervaringen tot dat moment. Indien de conclusie van de evaluatie is dat de bovengrens kan worden verlaagd, dan worden de middelen die dan beschikbaar komen afgeroomd in lijn met het afromen bij het bereiken van de bovengrens.

4.b.2. Gehanteerde methode voor waardering aanspraken en pensioenrechten

PPF APG heeft gekozen voor de standaardmethode voor de waardering van aanspraken en pensioenrechten bij invaren. De standaardmethode is de wettelijke default. Wij zijn van mening dat de standaardmethode leidt tot een evenwichtige besluitvorming bij invaren. Zie voor verdere onderbouwing paragraaf 4.a.

4.b.3. Gebruikte bestuurlijke ruimte binnen de gekozen methodes

Bij keuze voor de standaardmethode is bestuurlijke ruimte beschikbaar voor de inzet van het vermogen bij invaren. De bestuurlijke ruimte hangt af van de dekkingsgraad op moment van invaren.

De wet biedt ruimte voor enige directe herverdeling bij lage dekkingsgraden (<105%) uitgaande van een dekkingsgraadniveau zonder enige aftrek voor (wettelijke) reserves.

Bij dekkingsgraden vanaf 105% wordt gekeken naar de dekkingsgraad na afsplitsing van (wettelijke) reserves en compensatie doorsneesystematiek. Is die dekkingsgraad >105% dan is er ruimte voor herverdeling. 5% herverdelen en 95% uitkomst standaardregel komt op fondsniveau op hetzelfde neer.

Naast de dekkingsgraadafhankelijke beleidsruimte, geldt een aantal algemene voorwaarden:

- Iedereen moet tenminste 95% krijgen van de uitkomst van de standaardregel toegepast op de dekkingsgraad op moment van invaren of de VPV indien deze lager uitvalt.
- Ongeacht de hoogte van de dekkingsgraad mag binnen de groep gepensioneerden herverdeeld worden om gelijke aanpassingen van de uitkering te krijgen.

De gemaakte afspraken maken in de volgende gevallen gebruik van de bestuurlijke ruimte om te herverdelen ten opzichte van de uitkomsten van de standaardregel:

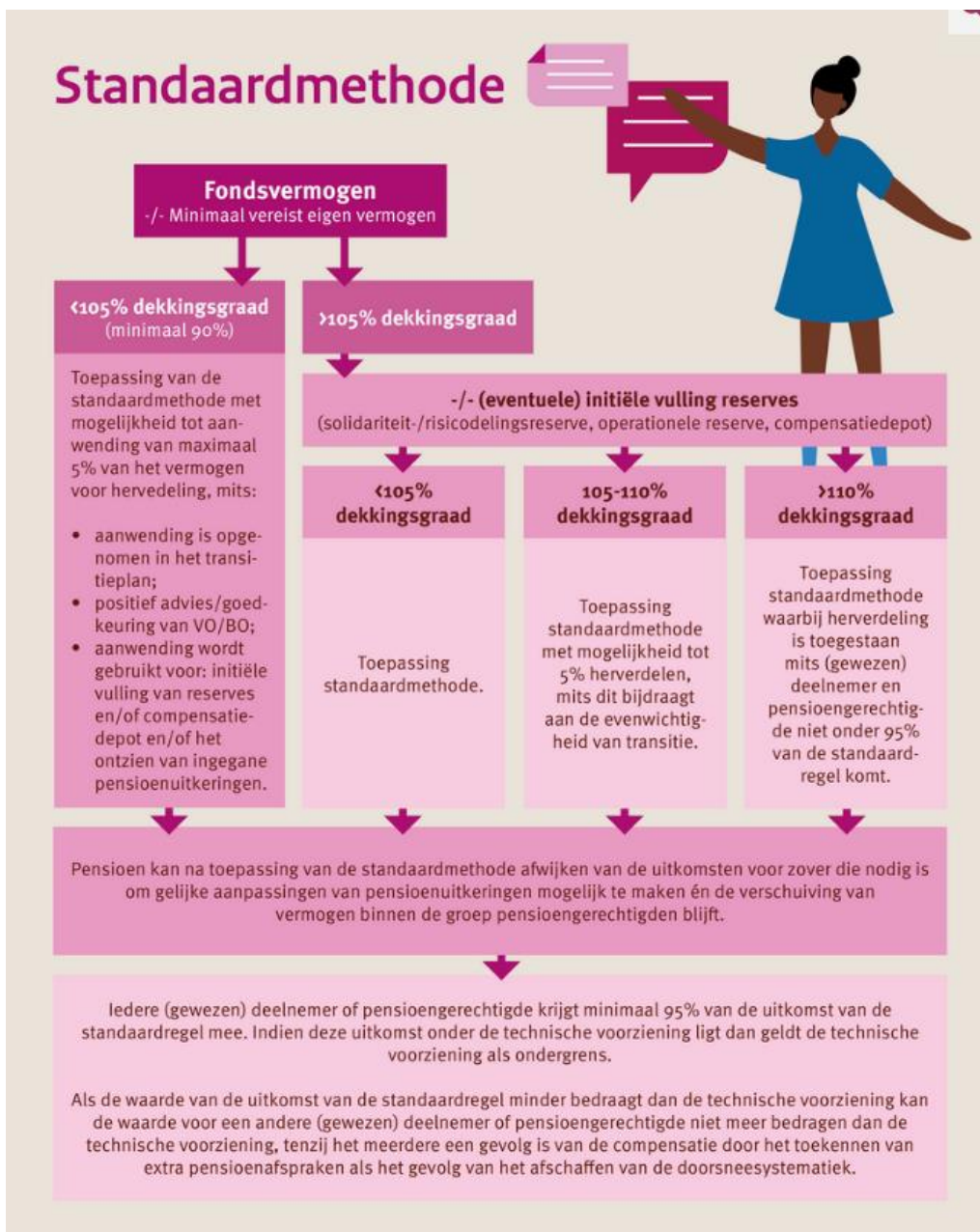
- *Gelijke aanpassingen*

Voor ingegane uitkeringen heeft PPF APG de doelstelling om gelijke aanpassingen te realiseren. Hiervoor dient voor uitkeringsgerechtigden te worden afgeweken van de standaardregel. De gelijke aanpassingen zijn van toepassing op de generieke verhoging of verlaging van de uitkeringen. Eventuele inhaalindexatie kan wel leiden tot ongelijke aanpassingen, afhankelijk van de individuele indexatieachterstand.

- *Inhaalindexatie*

In het geval dat de dekkingsgraad na afsplitsing van (wettelijke) reserves, solidariteitsreserve en compensatie doorsneesystematiek boven 105% ligt, wordt de wettelijke ruimte benut om gericht inhaalindexatie te verlenen. Voor het verlenen van de inhaalindexatie zal worden aangesloten bij het huidige beleid onder het FTK: "Bij het verlenen van inhaaltoeslag zal het fonds aan alle deelnemers een gelijk percentage verlenen van de op persoonsniveau geadmistreerde toeslagachterstanden (pro rata systematiek)." De eventuele herverdeling ten behoeve van inhaalindexatie vindt plaats na toepassing van de standaardregel. Hierdoor zal de generieke aanpassing voor alle uitkeringsgerechtigden gelijk zijn, maar kan de totale aanpassing van de uitkering wel verschillen per deelnemer als gevolg van verschillen in indexatieachterstanden per deelnemer.

Standaardmethode

Bron: werkenaanonspensioen.nl

4.b.4. Initiële vulling compensatiedepot

Op het moment van het invaren is er een eenmalige vrijval van bestaande buffers. Het voordeel van het vrijvallen van de buffers bij invaren kan het nadeel van het afschaffen van de doorsneesystematiek deels dempen. In het invaarverzoek hebben sociale partners uitgewerkt hoe de zij de compensatie wensen te financieren. Daarbij willen zij ook een deel van deze buffers in het fondsvermogen aanwenden ter financiering van compensatie. Dit is verder uitgewerkt in het transitieplan.

Het pensioenfonds gaat over het pensioenvermogen. Als sociale partners pensioenvermogen willen inzetten voor de financiering van de compensatie, doen zij hiertoe een verzoek als onderdeel van het transitieplan om te komen tot een evenwichtige uitkomst. Het gevolg is dat het pensioenfonds de gehele opdracht bij de opdrachtaanvaarding moet afwijzen op het moment dat zij het pensioenvermogen niet wenst aan te wenden voor compensatiedoeleinden. Inzet van het fondsvermogen voor een compensatiedepot vraagt daarom goede afstemming tussen sociale partners en het pensioenfonds, zodat het zover niet hoeft te komen.

Hoogte van de compensatie

De berekening van de enkele transitielast vormt de (wettelijke) bovengrens van de compensatie voor afschaffing doorsneesystematiek (DSS). Dat wil zeggen dat een geboortecohort niet meer mag worden gecompenseerd voor afschaffing DSS dan het maximale nadeel dat dit cohort heeft ondervonden.

We hebben dit nadeel berekend door de ambitie in de WTP gelijk te houden aan de ambitie in het FTK. In de WTP is opbouw goedkoper (vanwege langere beleggingshorizon). Dit hebben we vertaald in een lagere premie, zodat de opbouw gelijk is aan de opbouw in het FTK. Dit biedt de ruimste mogelijkheid tot compensatie. Als gevolg van het invaren naar het nieuwe stelsel ondervinden alle generaties ook voordelen als gevolg van het vrijvallen van de buffer en het verlengen van de beleggingshorizon. Alle effecten tezamen noemen we de dubbele transitie. De daadwerkelijke benodigde compensatie wordt vastgesteld op basis van deze dubbele transitie en valt dus lager uit dan de maximale compensatie. Als niet volledig wordt gecompenseerd, dan verlagen we de compensatielast per leeftijdscohort met dezelfde factor. Voorbeeld: als 50% beschikbaar is voor compensatie DSS beschikbaar is, ontvangen alle cohorten 50% van de maximale compensatielast.

Compensatie uit verschillende vormen van fondsvermogen

Bij alle mogelijke dekkingsgraden zal het fondsvermogen worden aangewend ter financiering van compensatie. Het gaat hierbij echter om verschillende vormen van fondsvermogen, waarbij de premie-egaliseringsreserve en de VPL-pot zijn opgebracht door actieve deelnemers, terwijl een in te zetten surplus uit de dekkingsgraad is opgebracht door actieve deelnemers, slapers en gepensioneerden.

De omvang van het beschikbare vermogen neemt toe naarmate de dekkingsgraad hoger uitvalt. Dit is verder uitgewerkt in het transitieplan. Het vermogen dat het fonds beschikbaar stelt voor compensatie wordt gefinancierd uit de premie-egaliseringsreserve en een gedeelte van het surplus in de dekkingsgraad. Daarnaast heeft het pensioenfonds de VPL-pot onder beheer welke onder zeggenschap staat van de sociale partners. Deze pot bevat het restant vermogen van de VPL-regeling. Sociale partners hebben aangegeven dat ook dit vermogen aangewend dient te worden voor de financiering van compensatie. De compensatie zal eenmalig zijn en direct gefinancierd worden bij de overgang en gestort worden in het persoonlijke pensioenvermogen van de deelnemers die recht hebben op compensatie.

Compensatie buiten de pensioensfeer

Bij dekkingsgraden lager dan 110% zal de werkgever een deel van de compensatie financieren middels een maandelijkse tijdelijke niet-pensioengevende bruto toelage. De uitvoering van deze regeling valt onder de verantwoordelijkheid van de werkgever. Hieronder volgen kort de door sociale partners overeengekomen uitgangspunten:

- Uitgangspunt is dat wanneer de dekkingsgraad zich tussen 105% en 110% bevindt alle groepen actieve deelnemers er minimaal 6,2% in te verwachten pensioen op vooruit gaan op basis van berekeningen gebaseerd de door DNB voorgeschreven scenario'set (2023Q1). Deze grens wordt vastgelegd als minimale grens en wijzigt niet meer tot moment van invaren per 2025.
- Die leeftijdscohorten die in de berekening van de reële uitkering er minder dan 6,2% op vooruit gaan, worden door APG gecompenseerd middels een maandelijkse tijdelijke niet-pensioengevende bruto toelage.
- Per leeftijdscohort wordt de gemiddelde afwijking t.o.v. de minimale grens van 6,2% berekend. Per leeftijdscohort wordt deze gemiddelde afwijking vertaald in een toelage als % van de pensioengrondslag elke verspreid uitbetaald wordt over een periode van 5 jaar, ingaande op 1 januari 2025. Het eerste uitbetalingsmoment is afhankelijk van de benodigde doorrekentijd om de compensatie per cohort te bepalen. Als de eerste betaling later in het jaar plaats vindt zullen de gemiste maandbetalingen met terugwerkende kracht in 2025 betaald worden.
- Deze maandelijkse toelage is alleen van toepassing op die medewerkers die per 31-12-2024 in dienst zijn van APG en in de leeftijdscohorten vallen die er minder dan 6,2% op vooruit gaan bij invaren. De maandelijkse toelage wordt eenmalig vastgesteld en wijzigt niet met het veranderen van de leeftijd. De eventuele rest compensatie toelage wordt niet uitgekeerd bij uitdiensttreding, overlijden of pensionering. Bij deeltijdpensionering en/of wijziging van de deeltijdfactor wordt de compensatie naar rato aangepast.
  - Doel van de compensatie is dat medewerker deze compensatie doorstort naar zijn persoonlijk pensioenvermogen, maar die keuze is aan de medewerker. Hiertoe zal PPF APG als de dekkingsgraad tussen 105 en 110% zal zijn bij invaren, alsnog kiezen voor een bruto bijspaarregeling.
  - De daadwerkelijk te betalen compensatie per leeftijdscohort is afhankelijk van de geldende dekkingsgraad bij invaren. Welke leeftijdscohorten voor compensatie in aanmerking komen kan dan pas definitief worden vastgesteld.
  - De toelage eindigt indien de pensioenregeling gedurende de looptijd van 5 jaar wordt ondergebracht bij een pensioenfonds waar een compensatieregeling voor actieven aanwezig is. Indien PPF APG niet kan invaren per 1 januari 2025 vanwege onvoorziene omstandigheden, dan dient opnieuw beoordeeld te worden of bovenstaande afspraken nog evenwichtig en betaalbaar zijn.

4.b.5. Initiële vulling en regels t.a.v. solidariteitsreserve

De solidariteitsreserve is een aanvullend vermogen dat door het pensioenfonds wordt aangehouden bovenop de persoonlijke pensioenvermogens van de deelnemers en gepensioneerden. Uit de solidariteitsreserve kunnen pensioenuitkeringen en -vermogens worden aangevuld en kunnen risico's worden gespreid, zowel in de tijd als over cohorten. Risico's die via de solidariteitsreserve gespreid kunnen worden zijn bijvoorbeeld het beleggingsrisico, maar ook het langlevensrisico. De sociale partners stellen de doelen van de solidariteitsreserve vast, terwijl het bestuur vervolgens de vul- en uitdeelregels vaststelt. In dit hoofdstuk worden de keuzes van PPF APG op deze elementen beschreven en onderbouwd.

Uitdeelregels

De uitdeelregels zijn gebaseerd op de doelen die de sociale partners hebben meegegeven voor de solidariteitsreserve. Daarbij hebben de sociale partners aangegeven dat ze intergenerationele risicodeling en stabiliteit van de uitkeringen als de belangrijkste doelen voor de inzet van de solidariteitsreserve zien en geven ze het bestuur mee om via de uitdeelregels invulling te geven aan deze doelen. Daarnaast sluiten de sociale partners het delen van langlevensrisico niet uit als doel voor de solidariteitsreserve, maar geven het bestuur wel mee om bovenstaande twee doelen voorrang te geven. Tot slot geven de sociale partners het delen van inflatierisico de laagste prioriteit als doel voor de solidariteitsreserve en kunnen zich er in vinden als het bestuur besluit om de reserve niet in te zetten voor dit doel. Het beslag op de reserve voor dit doel is zeer groot, terwijl de preferentie van gepensioneerden uitgaat naar het beperken van nominale verlagingen. Keuzes voor het bestuur van PPF APG omtrent de uitdeelregels voor de solidariteitsreserve hebben betrekking op de volgorde van de doelen en het budget per doel.

PPF APG kiest als volgorde en (relatief) budget per doel voor het uitdelen van de solidariteitsreserve:

1.	Voorkomen van negatief vermogen	100% (wettelijk verplicht)
2.	Aanvullen en afkomen algemene reserve	100%
3.	Beschermen voor langlevensrisico	30% ⁴ van de resterende reserve
4.	Aanvullen tot minimaal overrendement	50% van de resterende reserve
5.	Afkomen van de reserve (boven 15%)	100% van het overschot
6.	Voorkomen van nominale daling van de uitkering	20% van de resterende reserve

PPF APG heeft zich bij de uitdeelregels voor de solidariteitsreserve gebaseerd op de doelen die door de sociale partners zijn meegegeven. Dit betekent dat prioriteit is gegeven aan intergenerationele risicodeling (via het aanvullen tot een minimaal overrendement) en stabiliteit van de uitkeringen (via het voorkomen van nominale daling van de uitkering). Daarbij zijn diverse alternatieve mogelijkheden om deze doelen te verwezenlijken onderzocht, maar is uiteindelijk gekozen voor bovenstaande methodes omwille van de effectiviteit en de mogelijkheid tot uitvoering door APG. Daarnaast heeft PPF APG gekozen om zowel het macro- als micro-langlevensrisico volledig en voor alle deelnemers te delen/beschermen via de solidariteitsreserve. Hoewel dit tot (beperkte) extra complexiteit in de solidariteitsreserve (budget, volgordelijkheid, etc.) leidt, is het beter uitlegbaar. In dit geval komt de rekening voor het beschermen van uitkeringsgerechtigden immers niet direct en voornamelijk bij jongeren te liggen.

---

⁴ Dit betreft het budget voor bescherming van macro-langlevensrisico. Het resultaat op micro-langlevensrisico komt volledig ten laste van de solidariteitsreserve.

De keuze voor PPF APG omtrent de inzet van de solidariteitsreserve lag verder in de gewenste hoogte van het jaarlijks budget per doel en de maximale omvang van de reserve. Dit geeft daarmee invulling aan de prioritering (en effectiviteit) van de doelen. Daarnaast geldt er ook een technische volgorde ten aanzien van de doelen. Deze is door APG vastgesteld en aan PPF APG toegelicht. PPF APG heeft deze volgorde beoordeeld en geconcludeerd dat deze logisch is en tevens niet relevant is voor de beleidsmatige keuzes die PPF APG kan en moet maken. Voor wat betreft de hoogte van het jaarlijks budget per doel is gekeken naar de kans maal impact van de verschillende risico's die via de reserve worden afgedekt. Op basis daarvan is een inschatting gemaakt van het benodigd budget. Tevens zijn als toets alternatieve budgetten onderzocht. Ook voor de overige doelen zijn op een dergelijke wijze alternatieve budgetten onderzocht. Op basis van deze berekeningen heeft PPF APG de invulling gekozen zoals hierboven beschreven.

Initiële vulling

PPF APG streeft naar een initiële vulling van de solidariteitsreserve van 5%. Bij dit streefpercentage kunnen de verschillende doelstellingen van de solidariteitsreserve vanaf invaren naar verwachting voldoende worden gerealiseerd. De daadwerkelijke vulling van de solidariteitsreserve bij invaren hangt af van de dekkinggraad op het invaarmoment. Zo kan het zijn dat bij lagere dekkinggraden er onvoldoende vermogen beschikbaar is om de solidariteitsreserve met 5% van het vermogen te vullen. Daarnaast wordt de solidariteitsreserve bij hoge dekkinggraden ook met meer dan 5% van het vermogen gevuld. Dit is verder uitgewerkt in het transitieplan.

Vullen uit overrendement

PPF APG kiest ervoor om de solidariteitsreserve in de toekomst alleen te vullen uit overrendement en dus niet uit premie. Daarbij heeft het bestuur ervoor gekozen om de reserve te vullen middels 7% afroaming van het positieve overrendement. De reserve zal alleen gevuld worden voor zover deze lager is dan het door het bestuur vastgestelde maximum van 15% (tevens het wettelijke maximum).

4.b.5. Verlenen van compensatie voor gemiste indexatie (inhaalindexatie" in oude ftk termen)

De indexatieachterstand is niet voor alle deelnemers hetzelfde. Voor de hoogte van de achterstand is bepalend wanneer de pensioenopbouw bij PPF APG precies heeft plaats gevonden. Hoe langer dat geleden is, hoe hoger de achterstand.

De toeslagachterstand is in de pensioenadministratie per deelnemer berekend en vastgelegd waardoor er sprake is van een zogenoemd gesloten systeem. Hierdoor kan de inhaaltoeslag per deelnemer niet méér bedragen dan de op individueel niveau geadmistreerde toeslagachterstand. De maximale cumulatieve achterstand is voor actieve deelnemers 18,98% (2021: 16,93%) en voor niet-actieve deelnemers 15,62% (2021: 13,63%). Uitgedrukt in de voorziening per eind 2022 is dat 4,09%, 4,15% en 5,09% voor respectievelijk de actieve deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden. Dit is een momentopname. Het komende jaar zullen die achterstanden gaan wijzigen.

Bij het invaren is vanaf een dekkinggraad van 120% hier een noemenswaardig budget voor beschikbaar. De invulling van dit doel wordt met name gedicteerd door de wettelijke ruimte. Een verdere toelichting op de inhaalindexatie is opgenomen in een apart document met de toelichting op de transitie-effecten en doelen.

4.b.7. Gevolgen van eventuele toeslagverlening in 2022 / 2023 / 2024 (indexatie-AMvB)

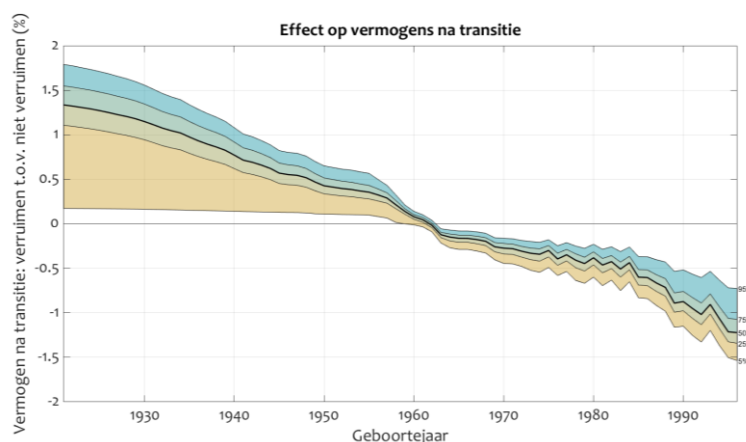
Het bestuur heeft per 1 september 2022, 1 januari 2023 en per 1 januari 2024 gebruik gemaakt van de mogelijkheid om (extra) toeslag te verlenen op basis de 'indexatie-AMvB':

- Toeslag van 2,7% per 1 september 2022 (op basis van FTK-regels kon per 1 januari 2022 geen toeslag worden gegeven);
- Toeslag van 10% per 1 januari 2023 (op basis van FTK-regels kon maximaal 7,39% toeslag worden verleend);
- Toeslag van 1,5% per 1 januari 2024 (op basis van FTK-regels kon voor actieven maximaal 5% toeslag worden verleend, en voor inactieven maximaal 0,2%).

Per besluit heeft het bestuur de belangen van alle groepen deelnemers zowel kwalitatief als kwantitatief afgewogen en generatie-effecten in kaart gebracht. Navolgend gaan wij in op de relevante overwegingen en kwantitatieve effecten per toeslag, waarna vervolgens de evenwichtigheid van de transitie als geheel (effecten indexatie-AMvB tezamen met transitie-effecten) wordt beoordeeld.

Toeslag 2,7% per 1 september 2022

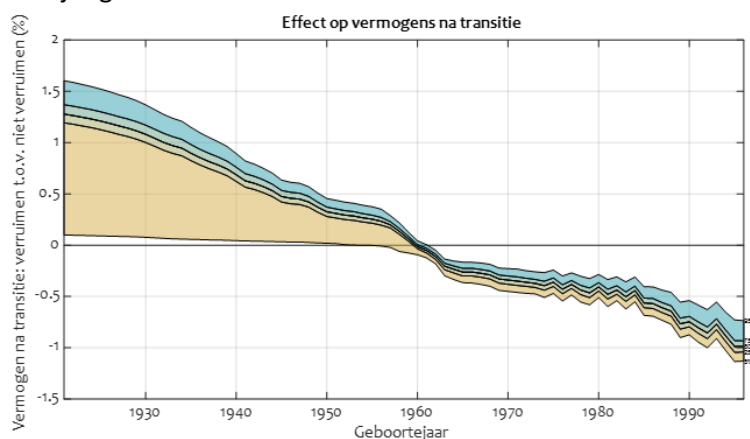
- De koopkracht van gepensioneerden was in de jaren tot 2022 aanzienlijk verminderd (van 2017 tot en met 2022 slechts één keer toeslag verleend, van 0,66%)
- Gepensioneerden hebben nadeel ondervonden van de relatief lage premiedekkingsgraad (positief voor actieve deelnemers) in de afgelopen jaren: deze heeft het herstel van het fonds afgeremd waardoor minder snel toeslag kon worden verleend
- Ook per 1 januari 2022 kon er op basis van FTK-regels geen toeslag worden verleend (beleidsdekkingsgraad < 110%)
- Geen gebruik maken van de indexatie-AMvB zou de toeslagachterstand verder doen oplopen
- De indexatie-AMvB bood de mogelijkheid om hierin (deels) tegemoet te komen, door alsnog de niet gegeven toeslag per 1 januari 2022 toe te kennen (per 1 september 2022)
- De verwachte impact op de invaardekkingsgraad van de extra toeslag (van 2,7%) op basis van de indexatie-AMvB was ongeveer 1,9%-punt negatief
- De impact van de extra toeslagverlening van 2,7% in 2022 is positief voor ouderen en negatief voor jongeren. De generationele effecten (uitgedrukt in wijziging van persoonlijk pensioenvermogen op het invaarmoment) lopen uiteen van +1,3% voor ouderen tot -/- 1,2% voor jongeren:

Noot: bij de getoonde generatie-effecten werd nog niet het uitgangspunt van één gelijke aanpassing bij gepensioneerden gehanteerd.

Toeslag 10% per 1 januari 2023

- Conform FTK-regels kon maximaal 7,39% toeslag worden verleend. Met de indexatie-AMvB kon maximaal de maatstaf van 14,5% worden toegekend.
- Door 10% toeslag te verlenen was de extra toeslag ten opzichte van FTK-regels dus 2,61%.
- De verwachte impact op de invaardekkingsgraad van de toeslag van 10% op grond van de indexatie-AMvB in plaats van 7,39% (op basis van FTK-regels) was circa 2%-punt negatief.
- PPF APG heeft beoordeeld dat bij een toeslag van 10% een goede balans in de belangenafweging was, mede gelet op de gevolgen voor de invaardekkingsraad, kortingskansen en generatie-effecten (welke te groot zouden worden bij een volledige toeslag van 14,5%)
- De impact van de extra toeslagverlening van 2,61% in 2023 is positief voor ouderen en negatief voor jongeren. De generationele effecten (uitgedrukt in wijziging van persoonlijk pensioenvermogen op het invaarmoment) lopen uiteen van +1,3% voor ouderen tot -/- 1,0% voor jongeren.

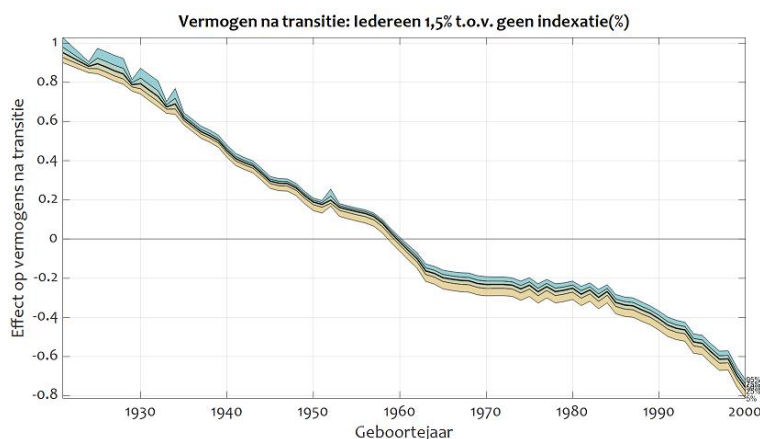
Noot: bij de getoonde generatie-effecten werd nog niet het uitgangspunt van één gelijke aanpassing bij gepensioneerden gehanteerd.

Het bestuur maakte per 1 januari 2024 eveneens gebruik van de verlengde indexatie-AMvB.

Toeslag 1,5% per 1 januari 2024

- Het grote verschil tussen de maatstaf voor inactieven (prijsinflatie van 0,2%) en de maatstaf voor actieven (looninflatie van 5%) leidde tot onuitlegbare (en onbedoelde) uitkomsten bij het volgen van het reguliere toeslagbeleid.
  - Toepassing van FTK-regels zou hebben geleid tot een toeslag van 0,08% voor inactieven en een toeslag van 2,12% voor actieven
  - Reguliere toepassing van de indexatie-AMvB zou hebben geleid tot een toeslag van 0,2% voor inactieven en een toeslag van 5% voor actieven
- De indexatie-AMvB is gebruikt om de nog resterende ruimte in de toeslagmaatstaf per 1 januari 2023 (van circa 4,5%) alsnog gedeeltelijk te benutten (de dekkingsgraad was sinds begin 2023 ook gestegen en bood daardoor ook ruimte in relatie tot gewenste invaardekkingsgraad), zodat voor actieven en inactieven een gelijke toeslag kon worden gerealiseerd.
- Het CBS hanteert sinds juni 2023 een nieuwe methode voor prijsinflatie, waarvan het heeft aangegeven dat deze nieuwe methode gemiddeld genomen beter aansluit bij de werkelijke inflatie die consumenten ervaren.

- Bij het besluit ten aanzien van de hoogte van de daadwerkelijke toegekende toeslag van 1,5% per 1 januari 2024 is er rekening mee gehouden dat de toeslagen begin 2023 (10%) en begin 2024 (1,5%) tezamen in lijn lagen met de cumulatieve toeslag die zou hebben geresulteerd (circa 11,5%) als de nieuwe methode van het CBS in die jaren al van toepassing was geweest en vervolgens de reguliere FTK-regels (zonder toepassing van indexatie-AMvB) waren toegepast bij het besluit per 1 januari 2024.
- De verwachte impact op de invaardeckingsgraad van de toeslag van 1,5% was circa 1,7%-punt negatief.
- De impact van de extra toeslagverlening van 1,5% is positief voor ouderen en negatief voor jongeren. De generationele effecten (uitgedrukt in wijziging van persoonlijk pensioenvermogen op het invaarmoment) lopen uiteen van +1,0% voor ouderen tot -/- 0,8% voor jongeren.

Noot: bij de getoonde generatie-effecten werd nog niet het uitgangspunt van één gelijke aanpassing bij gepensioneerden gehanteerd.

Evenwichtigheid transitie als geheel

Voor de beoordeling van de evenwichtigheid van de transitie als geheel (gegeven de indexatie-AMvB besluiten) heeft het bestuur verschillende aspecten meegewogen.

Streefdekkingsgraad 120%

- Een invaardeckingsgraad van 120% is bestempeld als 'streefniveau'. Hiermee kan de solidariteitsreserve worden gevuld met het streefpercentage (5%), ligt de compensatie afschaffing doorsneesystematiek op het streefniveau (2/3 van de maximale compensatielast) en ligt de verhoging op basis van de standaardmethode in lijn met het streefniveau van 5%. Het invaardeckingsgraadniveau van 120% is beschouwd als basisscenario waarbij sprake is van een evenwichtige transitie voor alle groepen.
- Bij de toeslagbesluiten op basis van de indexatie-AMvB is iedere keer de impact op de invaardeckingsgraad betrokken en in belangrijke mate meegewogen in de besluitvorming. Dit heeft er mede toe geleid dat (bij de laatste twee toeslagbesluiten) niet de volledige ruimte is benut die de indexatie-AMvB bood. Want dat had er toe kunnen leiden dat de streefniveaus van de transitie niet zouden worden gehaald (nadelig voor alle deelnemers) ten gunste van de ouderen.
- Anderzijds zou het helemaal niet benutten van de indexatie-AMvB er toe hebben geleid dat de dekkingsgraadruimte die daarbij behouden zou blijven, via de verdeelregels van de transitie met

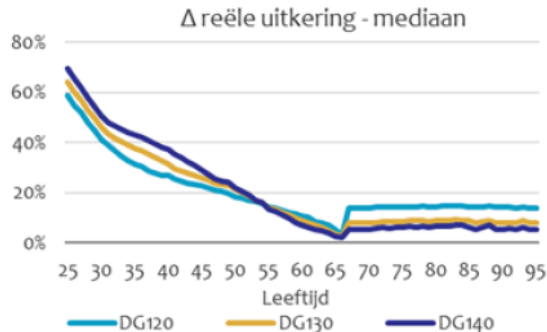
name tot uiting zou komen in het extra vullen van de solidariteitsreserve (tot boven het streefniveau).

Doelstelling 'inhaalindexatie' (Of eigenlijk compensatie voor gemiste indexatie bij invaren)

- De invaardstelling 'inhaalindexatie' heeft bij het invaren de laagste prioriteit gekregen, conform de werking van het FTK. Eerst worden verlagingen voorkomen, daarna vindt indexatie plaats en pas bij heel hoge dekkingsgraden (ca >140%) is inhaalindexatie mogelijk in het FTK. In de verdeelregels van het dekkingsgraadoverschot is er vanaf een dekkingsgraad van 117% budget beschikbaar voor 'inhaalindexatie'. Het beschikbare budget voor 'inhaalindexatie' loopt (ook bij hogere invaardekkingsgraden) niet verder op dan 25% van de totale toeslagachterstand (dit betreft de in het transitieplan vastgelegde bovengrens). Deze bovengrens wordt bereikt vanaf een dekkingsgraad van 120%.
- Het (gedeeltelijk) gebruik maken van de indexatie-AMvB draagt naar het oordeel van het bestuur bij aan de evenwichtigheid van de transitie als geheel doordat op deze manier grotere toeslagachterstanden worden voorkomen.

Relatie met transitie-effecten (verwacht pensioen)

- De generatie-effecten uit de transitie-effecten (rekening houdend met dynamisch renterisico-beleid via een rentestaffel) zijn in de grafiek getoond (mediane scenario). We merken op dat dit de transitie-effecten betreffen ten tijde van de besluitvorming over de indexatie-AMvB's en niet de meest actuele effecten, daarvoor verwijzen we naar paragraaf 4.b.10. Onderstaande transitie-effecten zijn *exclusief* effecten indexatie-AMvB:

Verandering reële uitkeringen **actieven** op pensioendatum en **gepensioneerden** 10 jaar na pensioneren bij een dekkingsgraad van 120%, 130% en 140%

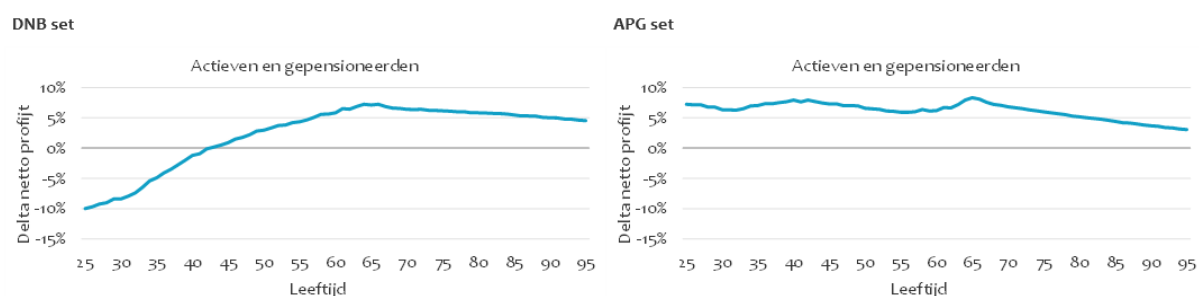
- Jongere deelnemers gaan er in de transitie meer op vooruit dan oudere deelnemers
- Als bij de transitie-effecten rekening zou worden gehouden met de effecten van de indexatie-AMvB (herverdeling van jong naar oud), zou dit tot iets gelijkmatigere effecten in termen van verwacht pensioen leiden (tegengestelde bewegingen).
- Opgeteld heeft PPF APG via de indexatie-AMvB circa 7% meer indexatie toegekend dan mogelijk was op basis van FTK-beleid. Dit heeft geleid tot een herverdeling van jongeren naar ouderen. De generatie-effecten van de extra toeslagen (op basis van de indexatie-AMvB) op verwacht pensioenvermogen (op transitiemoment) zijn opgeteld maximaal +3,6% voor (oudste) ouderen, maximaal -/- 3,0% voor (jongste) jongeren.

- Kwalitatieve duiding van generatie-effecten indexatie-AMvB versus generatie-effecten transitie (verwacht pensioen):

	Jongere actieven (20-45 jaar)	Oudere actieven (45-67 jaar)	Gepensioneerden (67-plussers)
Indexatie-AMvB's (totaal)	-	-/0	+
Transitie (verwacht pensioen)	++	+	+
Integraal⁵	++	+	++

Relatie met transitie-effecten (netto profijt)

- De netto profijt effecten op basis van de DNB-scenarioset en op basis van de APG-scenarioset (berekend per eind 2022) zijn in de onderstaande grafieken getoond. Dit is exclusief effecten indexatie-AMvB.

- Ten aanzien van de netto profijt effecten geldt dat het rekening houden met de effecten van de indexatie-AMvB juist tot grotere uitlagen (versterkende beweging) zou leiden op basis van de DNB-scenarioset, maar tot iets beperktere uitlagen (tegengestelde beweging) op basis van de APG-scenarioset.
- Aandachtspunt bij de netto profijt uitkomsten is dat deze sterk blijken af te hangen van de aannames (met name de scenarioset). Daarmee is het lastig hier eenduidige conclusies aan te verbinden:
  - Verschillende aannames t.a.v. de premie versus pensioenopbouw leiden tot andere conclusies;
  - De aannames in de scenarioset over ontwikkelingen van rente en rendement kunnen tot tegengestelde uitkomsten leiden over welke groepen er in termen van netto profijt op vooruit of achteruit gaan.

Overall conclusie evenwichtigheid transitie als geheel

Met het oog op het beheerst kunnen invaren heeft PPF APG niet de volledige ruimte gebruikt die de indexatie-AMvB bood (bescherming invaardekkingsgraad). Het gedeeltelijk gebruik maken van de via de indexatie-AMvB geboden ruimte is binnen de context van de transitie als geheel naar oordeel van

⁵ Ook rekening houdend met het negatieve herverdelingseffect van de indexatie-AMvB voor jongeren is de toename van het verwacht pensioen voor jongeren nog relatief hoog. De 'score' voor jongeren blijft daarom ++. Voor de middengroep (oudere actieven) is de omvang van de effecten van de indexatie-AMvB niet groot genoeg om de score van de transitie te doen wijzigen.

het fonds gerechtvaardigd doordat het niet gebruiken ervan vooral zou hebben geleid tot het extra vullen van de solidariteitsreserve (tot boven het streefniveau). Omdat:

- de toepassing van de indexatie-AMvB prudent heeft plaatsgevonden om de inwaardekkingsgraad te beschermen met het oog op een beheerste en evenwichtige transitie;
- het extra vullen van de solidariteitsreserve (tot boven het streefniveau) geen doel op zich is;
- er in de jaren tot 2022 nauwelijks is geïndexeerd (mede als gevolg van de lage premiedekkingsgraad) en de opgelopen indexatie-achterstand vanuit het oude stelsel maximaal voor 25% wordt gerepareerd bij de transitie;
- en het combineren van de indexatie-AMvB effecten met de transitie-effecten tot iets gelijkmatigere effecten in termen van verwacht pensioen zou leiden

heeft het bestuur beoordeeld dat ook rekening houdend met de extra indexaties op basis van de indexatie-AMvB, de transitie als geheel evenwichtig is.

Deze beoordeling is afgestemd met het verantwoordingsorgaan en de Raad van Toezicht.

4.b.8. Arbeidsongeschiktheidspensioen, premievrije voortzetting en nabestaanden

In deze paragraaf licht PPF APG toe hoe bij de transitie wordt omgegaan met arbeidsongeschiktheidspensioen en nabestaandenpensioen en met de premievrije opbouw bij arbeidsongeschiktheid.

Arbeidsongeschiktheidspensioen

Sociale partners hebben gekozen om de huidige regeling (recht op invaliditeitspensioen) die PPF APG nu kent, zoveel mogelijk in stand te houden in de nieuwe pensioenregeling. Deze regeling wordt gefinancierd uit de premie van 27% en geeft onder voorwaarden een aanvullende uitkering op basis van een klassensysteem.

Dit bestaat uit:

- Een aanvulling op de WIA tot maximaal 80% maximum dagloon (5% bij IVA en maximaal 10% bij WGA), en:
- Een aanvulling op de WIA tot maximaal 80% vanaf het maximum dagloon.

De dekking in het nieuwe stelsel is gelijk aan de dekking in het huidige stelsel. De uitkering van het arbeidsongeschiktheidspensioen wordt net als alle uitkeringen wel variabel.

Premievrije opbouw tijdens arbeidsongeschiktheid

In de huidige pensioenregeling loopt de pensioenopbouw tijdens arbeidsongeschiktheid door zonder dat voor de deelnemer zelf premie wordt afgedragen. We hebben deze regeling voor de premievrije opbouw bij arbeidsongeschiktheid – afhankelijk van de mate van arbeidsongeschiktheid - binnen de totaal premie (zie bij 3.2.2) zoveel mogelijk gehandhaafd. Zo loopt de opbouw van het persoonlijke pensioenkapitaal van de arbeidsongeschikte deelnemer door. Vanwege deze goede dekkingen is de risicodraagkracht van de deelnemers aan de PPF APG regeling op dit onderdeel hoog.

Nabestaandenpensioen (partner- en wezenpensioen)

Het partnerpensioen bij overlijden van een deelnemer vóór pensionering wordt verzekerd op basis van risicodekking. Het partnerpensioen bij overlijden vóór pensionering bedraagt een percentage van het pensioengevend inkomen zonder rekening te houden met de franchise. De hoogte van het partnerpensioen is niet afhankelijk van de diensttijd. Het partnerpensioen wordt afgeleid van het pensioengevend inkomen en de deeltijdfactor op het moment van overlijden.

Het fonds heeft voor het partnerpensioen bij overlijden vóór de pensioendatum gekozen voor een niveau van 30% van het pensioengevend salaris. Deze dekking is gebaseerd op de gemiddelde dekking van de huidige deelnemers in het huidige stelsel. Door de wijziging van het partnerpensioen in het nieuwe stelsel verandert de dekking van deelnemers. In huidige stelsel kunnen jongeren een hoger percentage van het loon bereiken vanwege doortelling dienstjaren tot pensioenleeftijd. De dekking als percentage van het pensioengevend salaris is hoger naarmate het salaris toeneemt, omdat voor hogere salarissen procentueel over een groter deel van het salaris pensioen wordt opgebouwd (i.v.m. de franchise). Voor een 30 jarige deelnemer zonder kinderen kan de dekking hierdoor tot wel circa 10% lager zijn en voor een 50 jarige tot wel ruim 10% hoger zijn dan in het nieuwe stelsel

Indien er bij overlijden sprake is van kinderen dan is de impact voor jongere deelnemers veel lager. In geval er voor een 30 jarige bij overlijden sprake is van twee kinderen dan is de impact zeer beperkt

gedurende de uitkeringsduur van het wezenpensioen (tot de 25 jarige leeftijd). Het wezenpensioen van een 30 jarige deelnemer is namelijk tot wel circa 5% hoger per kind dan in de huidige regeling.

Voor oudere actieven is door carrièreontwikkeling de dekking van het partnerpensioen als percentage van het laatste pensioengevend salaris in eerste instantie lager. Maar door de eerbiedigende werking van het partnerpensioen is de dekking voor oudere actieven uiteindelijk veel hoger in het nieuwe stelsel. Dit verklaart waarom de nieuwe dekking voor deze groep tot wel 20% hoger is dan in het huidige stelsel. Bestuur en sociale partners stellen vast dat de verschillen in dekkingen van partnerpensioen een sectorbreed beeld is. Dit wordt veroorzaakt door enerzijds de eerbiedigende werking van het opgebouwd partnerpensioen en anderzijds de overstap van diensttijdafhankelijke naar een diensttijdonafhankelijke uniforme dekking. De gemiddelde dekking van de gehele populatie van PPF-APG in het huidige stelsel vertaalt zich in een 30% dekking voor iedereen. Door bovengenoemde aspecten wordt de dekking echter voor iedereen weer anders, voor ouderen meer dan voor jongeren.

Waarom is een hogere dekking van het partnerpensioen geen oplossing geweest voor het fonds?

- Een hogere dekking dan 30% zou betekenen dat er nog grotere verschillen in dekking ontstaan tussen jongere en oudere actieven.
- Er ontstaan dan nog grotere verschillen met de huidige dekking. Oudere actieven krijgen dan een dekking die nog veel groter wordt dan +20% ten opzichte van de dekking in het huidige stelsel.
- Een hogere dekking betekent dat er meer risicopremie benodigd is, waardoor minder spaarpremie in de persoonlijke pensioenvermogens gaat. Hierdoor wordt het ouderdompensioen lager.
- Het draagt niet bij aan de evenwichtigheid om ten behoeve van de jongere actieven de totale dekking te verhogen wat onnodig ten koste gaat van het ouderdompensioen van iedereen.
- Er kan maatwerk oplossing worden geboden wat gericht is aan de specifieke groep jongeren die daar behoefte aan hebben door hen te attenderen op de mogelijkheid van een vrijwillige collectieve Anw-Hiaatverzekering via de werkgever APG.

Het fonds en sociale partners hebben vastgesteld dat het van belang is om effecten van de overgang naar het nieuwe stelsel totaal in samenhang te beoordelen. Op totaalniveau is naar verwachting sprake van een verbetering van het totale pensioenvooruitzicht van de huidige deelnemers als het ouderdompensioen, partnerpensioen, wezenpensioen en arbeidsongeschiktheidspensioen in ogenschouw wordt genomen.

Na het eindigen van de deelneming, sluit de pensioenregeling aan op de wettelijke verplichting om de dekking van het partnerpensioen voort te zetten. Na het eindigen van de deelneming loopt de dekking van het partnerpensioen gedurende 3 maanden door. De dekking eindigt eerder als de gewezen werknemer een dienstverband aangaat bij een nieuwe werkgever of als het ouderdompensioen ingaat.

Als de gewezen deelnemer na het eindigen van de deelneming recht krijgt op een WW-uitkering, Ziektewetuitkering of arbeidsongeschiktheidspensioen van PPF APG dan loopt de dekking van het partnerpensioen wettelijk verplicht ook na het verstrijken van de periode van 3 maanden door.

Gewezen deelnemers krijgen, na afloop van de dekking in de hierboven beschreven situaties, de mogelijkheid om de dekking van het partnerpensioen vrijwillig voort te zetten. De hiervoor benodigde risicopremie wordt gefinancierd vanuit het opgebouwde persoonlijke pensioenvermogen. Hierdoor wordt de pensioenuitkering na pensionering iets lager.

Partnerpensioen bij overlijden na pensionering

De pensioenregeling kent geen separaat partnerpensioen bij overlijden na pensionering. Het ouderdompensioen wel worden uitgeruild voor een partnerpensioen op de pensioendatum. Daarbij bedraagt de hoogte van het partnerpensioen maximaal 70% van het ouderdompensioen dat na de uitruil resteert.

Wezenpensioen bij overlijden voor pensionering

Het wezenpensioen bij overlijden van een deelnemer voor pensionering wordt (net als bij het partnerpensioen) verzekerd op basis van risicodekking. Het wezenpensioen bij overlijden voor pensioneren is verbeterd ten opzichte van de regeling in het huidige stelsel en bedraagt 12 % het pensioengevend inkomen (zonder rekening te houden met een franchise). Als de wees geen ouders/verzorgers heeft (volle wees) is dit 24%. Daarmee is de hoogte van het wezenpensioen niet afhankelijk van de dienstdtijd. De verbetering van de dekking varieert tussen de 3% en 10% per kind ten opzichte van de huidige dekking.

Het wezenpensioen wordt uitgekeerd tot de 25-jarige leeftijd van de wees. Ongeacht wel of niet studierend. Er is in de nieuwe pensioenregeling geen beperking meer ten aanzien van het aantal wezen aan wie het wezenpensioen wordt uitgekeerd.

Voor de voorzetting van de dekking van het wezenpensioen na einde deelneming gelden dezelfde verplichtingen als voor het partnerpensioen zoals hierboven opgenomen.

Wezenpensioen bij overlijden na pensionering

De regeling kent door de risicodekking geen separaat wezenpensioen bij overlijden na pensioneren. Dit verandert in de nieuwe pensioenregeling. Daarin is voorzien in een dekking van wezenpensioen bij overlijden na pensionering. Het wezenpensioen bedraagt 14% van het ouderdompensioen. Als de wees geen ouders/verzorgers heeft (volle wees) is dit 28%.

Overgangsrecht Nabestaandenpensioen

Voor het partnerpensioen is het de bedoeling om de huidige partnerpensioenaanspraken op moment van invaren om te zetten naar een individueel pensioenvermogen (een zogeheten PP oud kapitaal). Aan het PP oud kapitaal wordt een bedrag onttrokken dat nodig is om de toekenningen van PP door het fonds in het betreffende jaar te financieren (dit bedrag betreft het biometrisch beschermingsrendement). Deze onttrekking gebeurt ook bij deelnemers die geen partner hebben. Als onderdeel van het overgangsrecht blijven zij immers wel meedelen in de collectieve manier van verzekeren en financieren van de nieuwe toekenningen

De Wtp bevat ook overgangsrecht voor het wezenpensioen. Het overgangsrecht voor wezenpensioen bepaalt dat de vaste eindleeftijd van 25 jaar voor wezenpensioen niet van toepassing is op wezenpensioenen waarvan de ingangsdatum ligt voor het overgangstijdstip of dat is opgebouwd voor overgangstijdstip.

Verder geldt dat deze onderwerpen punt van aandacht zijn waar het gaat om de impact voor (groepen) deelnemers en de communicatie in zowel het transitieplan als ook het wettelijk verplicht communicatieplan.

4.b.9. Wijze van uitvoering pensioenovereenkomst

Bij de wijziging van de pensioenovereenkomst zullen er herverdelingseffecten ('transitie-effecten') optreden. Daarom is er compensatie overeengekomen voor actieve deelnemers en arbeidsongeschikten met premievrije opbouw. Van deze groepen komen deelnemers die op het moment van transitie een leeftijd hebben van 32 jaar tot en met 66 jaar in aanmerking voor compensatie. Hierdoor zijn er verschillen ontstaan tussen de verschillende geledingen en leeftijdscohorten. Hierbij is rekening gehouden met en wordt voldaan aan de norm van evenwichtige belangenafweging en gelijke behandeling.

Evenwichtige belangenafweging is een kerntaak van PPF APG. Ons beleid is derhalve gericht op de belangen van de deelnemers, gewezen deelnemers, andere aanspraakgerechtigden, gepensioneerden en de werkgever, zodat die door het bestuur op evenwichtige wijze zijn vertegenwoordigd. Met alle pensioenvormen, zoals bijvoorbeeld ouderdomspensioen, nabestaandenpensioen en arbeidsongeschiktheidspensioen, is rekening gehouden. Alle relevante voor- en nadelen zijn afgewogen. De evenwichtigheid van de transitie is beoordeeld na het in kaart brengen van de transitie-effecten. De transitie-effecten zijn nader beschreven in het transitieplan en de onderbouwing van de evenwichtige belangenafweging. Daarin zijn tevens de doelstellingen en maatstaven beschreven die dienen te worden gerealiseerd en te worden gehanteerd bij deze evenwichtige transitie.

Ook hier geldt dat de uitlegbaarheid van 'evenwichtige belangenafweging' inzichtelijk en begrijpelijk gemaakt moet worden voor (groepen) deelnemers in zowel het transitieplan als ook het wettelijk verplicht communicatieplan.

In hoofdstuk 1 is het besluitvormingsproces opgenomen. Verder is hiervoor beschreven dat alle pensioenfondsorganen zijn meegenomen in het besluitvormingsproces. Zij hebben hiermee inzicht verkregen in financiële effecten en risico's. Het expliciete advies en de rol van het intern toezicht, hebben de basis gevormd voor een eerste beoordeling van de belangenafweging door het pensioenfondsbestuur, waarna het voorgenomen besluit tot invaren is genomen. Hiermee is tevens voldaan aan de eisen van solidariteit, proportionaliteit, uitlegbaarheid en uitvoerbaarheid.

Effectiviteit en continuïteit

Ook is het besluit getoetst aan de randvoorwaarden effectiviteit en continuïteit. Met het voorgenomen besluit tot invaren wordt het doel bereikt, zoals eerder in dit hoofdstuk uiteengezet.

Er is tevens gekeken naar consequenties op de langere termijn, zoals de nadelen van een sterk vergrijzend fonds bij niet invaren en het nemen van jaarlijks twee eventueel haaks op elkaar staande indexatiebesluiten.

Leeftijdscohorten

In de **opbouwfase** onderscheidt PPF APG verschillende leeftijdscohorten, waarbij geen onderscheid wordt gemaakt tussen actieven en slapers. Elk cohort bestaat uit vijf jaar met uitzondering van het eerste cohort. Deze bestaat uit meer dan vijf jaar.

- Jongeren cohort (27 jaar en jonger)
- Middengroep met de resterende cohorten
- Cohort vóór pensioneren (63 jaar en ouder)

De grootte van elk leeftijdscohort is vijf jaar, met uitzondering van het eerste in de opbouwfase. De actieve deelnemers onder de 22 jaar worden samengevoegd bij de 22-27 jarige deelnemers. Voor het jongste cohort wordt een risicohouding bepaald waarbij er (bijna) geen pensioenvermogen is. Hierdoor passen de 22-minners in dit cohort. Verder moet worden opgemerkt dat ondanks dat de leeftijdscohorten vijf jaar groot zijn, de toedeelregels per leeftijd kunnen verschillen.

De onderbouwing voor het onderscheid naar leeftijd is dat het risicodraagvlak (hoeveelheid risico dat een deelnemer kan dragen) afhankelijk is van de leeftijd. Uit de lifecycle theorie weten we dat jongeren een groter risicodraagvlak hebben. Ze staan nog aan het begin van hun werkende carrière en zullen nog veel pensioenpremie inleggen. Doordat deze premie-inleg als relatief veilig wordt gezien, kunnen jongeren meer risico nemen met hun pensioenvermogen om de gewenste risico exposure te verkrijgen. Daarnaast wordt de risicobereidheid (hoeveelheid risico dat een deelnemer wil nemen) ook beïnvloed door leeftijd. Uit het risicopreferentieonderzoek blijkt dat jongeren meer risico willen nemen dan ouderen. Dit sluit ook aan op de wetenschappelijke literatuur waarin risicobereidheid afneemt met de leeftijd.

Er wordt door PPF APG geen onderscheid gemaakt tussen slapers en actieve deelnemers. Uit het risicopreferentieonderzoek blijkt geen significant verschil in risicopreferentie tussen slapers en actieven, als gecorrigeerd wordt voor leeftijd. Ook vanuit de academische literatuur is er geen aanleiding om onderscheid te maken, het risicodraagvlak verandert niet. De meeste slapers zijn bij een andere werkgever actief en bouwen ergens anders pensioen op.

PPF APG maakt ook geen onderscheid tussen actieve deelnemers die meer of minder verdienen. Uit het risicopreferentieonderzoek komt weliswaar naar voren dat deelnemers met een hoger salaris bereid zijn om iets meer risico te nemen (ook na correctie voor leeftijd), maar de invloed van salaris is relatief klein. Een nadere differentiatie naar inkomen zou botsen met de guiding principles “voorkomen van complexiteit” en “passende solidariteit”. Zo wil PPF APG het collectief niet belasten met extra kosten voor deze groep. Secundaire afweging is dat onderzoeken naar risicopreferentie nog onvoldoende robuust zijn om één op één te vertalen naar beleid. Uit wetenschappelijke onderzoeken blijkt bijvoorbeeld dat uitkomsten van risicopreferentieonderzoeken sterk afhankelijk zijn van het moment van uitvragen en van de gebruikte methode. Uiteindelijk weegt PPF APG het risicopreferentieonderzoek, het risicodraagvlak, wetenschappelijke inzichten, het onderzoek naar schommelingen en het algemene beoordelingskader mee dat door sociale partners en het fonds wordt gebruikt. Voor meer informatie over dit onderwerp wordt ook verwezen naar de Onderbouwing Risicohouding.

In de **uitkeringsfase** onderscheidt PPF APG ook verschillende leeftijdscohorten. De verwachtings- en risicomastaf, die kijken naar de gehele uitkeringsfase, nemen namelijk af met leeftijd. Hierdoor is het belangrijk om deze maatstaven per leeftijdscohort vast te leggen. Op basis van de risicovoorkuren en het risicodraagvlak is er echter geen reden om onderscheid te maken. De risicohouding van de uitkeringsgerechtigden bij PPF APG is erg vergelijkbaar. Alle gepensioneerde deelnemers kiezen gemiddeld voor hetzelfde risicoprofiel in het risicopreferentieonderzoek, ongeacht hun leeftijd. Zie ook de aparte presentatie met de vaststelling van de risicohouding, waaruit naar voren komt dat het risicoprofiel van verschillende gepensioneerden niet significant van elkaar verschillen. Ook het risicodraagvlak voor gepensioneerde deelnemers is, vanuit de theorie, nagenoeg hetzelfde. Ze hebben immers geen verdienvermogen meer om (veel) risico's op te vangen. Hierdoor kan gebruik gemaakt worden van de collectieve uitkeringsfase en zijn bijvoorbeeld ook de grenzen ten aanzien van de risicohouding (voor de jaar-op-jaar verandering) en een evenwichtige transitie gelijk voor alle deelnemers in de uitkeringsfase.

Er wordt daarnaast onderscheid gemaakt tussen actieven en slapers enerzijds en deelnemers met ingegaan partnerpensioen, ingegaan wezenpensioen, en ingegaan arbeidsongeschiktheidspensioen anderzijds. Het risicodraagvlak van deze deelnemers verschilt namelijk. Een actieve deelnemer legt nog toekomstige premies in, terwijl dit voor een deelnemer met ingegaan arbeidsongeschiktheidspensioen niet geldt. Het is immers (vervangend) inkomen geworden voor een arbeidsongeschikte. De groep deelnemers met wezenpensioen is vaak nog te jong om te werken en heeft daardoor ook niet de mogelijkheid om schommelingen in het wezenpensioen zelf op te vangen. Voor nabestaanden is het partnerpensioen een (vervangend) inkomen vanwege het wegvallen van de inkomsten van de overleden partner. Ook voor deze groep is het risicodraagvlak ten aanzien van ingegaan partnerpensioen daardoor beperkt.

Hierbij wordt opgemerkt dat een 30-jarige nabestaande waarschijnlijk een groter verdienvermogen heeft dan een 67-jarige. Het is daarbij echter met name van belang om te kijken naar het additionele verdienvermogen. Jonge nabestaanden zitten over het algemeen in een levensfase waar relatief veel kosten worden gemaakt, denk aan het onderhouden van een gezin en bijvoorbeeld een hypotheek die nog niet is afgelost. Bij het overlijden van de partner zal het totale gezinsinkomen van de nabestaande dalen als gevolg van de hoogte van de dekking voor partnerpensioen. In het geval van tweeverdieners zal het verdienvermogen van de partner waarschijnlijk al grotendeels of zelfs volledig worden benut. In een dergelijke situatie heeft de nabestaande weinig mogelijkheden om extra inkomen te genereren om dalingen van het partnerpensioen op te vangen. Juist voor nabestaanden met een dergelijke situatie is het belang van het nabestaandenpensioen groot. Voor nabestaanden met meer dan voldoende verdienvermogen zou het passender kunnen zijn om meer risico's te nemen. Echter zullen zij juist vanwege dat grotere verdienvermogen ook in staat zijn om meer te sparen en dus via andere wegen ook meer risico te nemen.

Het is wettelijk gezien mogelijk om alle deelnemers in een collectieve uitkeringsfase samen te voegen, met een vergelijkbare risicohouding. Ook kan dit vanuit de lifecycle theorie worden onderbouwd. Het verdienvermogen om risico's ten aanzien van het ingegane pensioen op te kunnen vangen is immers nihil (of zeer beperkt). Ook blijkt uit andere onderzoeken naar risicobereidheid onder deelnemers met ingegaan partner-, wezen- en arbeidsongeschiktheidspensioen dat er weinig verschil is met deelnemers met ingegaan ouderdompensioen. Hier komt ook bij dat PPF APG het samenvoegen vanuit de toets op de guiding principles beter uitlegbaar vindt. Het gevolg is immers dat alle gepensioneerden jaarlijks een zelfde verhoging of verlaging van de uitkering zullen krijgen.

Pensioenovereenkomst tast het eigendomsrecht niet aan en voldoet aan Wet gelijke behandeling

Eigendomsrecht

Het eigendomsrecht wordt door PPF APG beschermd. Ten aanzien van een mogelijke wettelijke belemmering hierop kunnen wij verwijzen naar het inhoudelijke gesprek binnen de pensioensector en in de wetsgeschiedenis. Het recht op eigendom is beschermd in artikel 17 van het Handvest Grondrechten EU en artikel 1 van het Eerste Protocol bij het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens. Nu het gaat om het onderbrengen van de waarde van de bestaande pensioenaanspraken in een collectief gewijzigde premie pensioenovereenkomst ('invaren'), is het van belang dat geen ongerechtvaardigde inbreuk wordt gemaakt op de bescherming van het eigendomsrecht. Het voornemen tot invaren kan worden gezien als regulering van eigendom in de zin van artikel 1 van het Eerste Protocol bij het EVRM, maar hiervoor bestaat een rechtvaardiging. Daarbij kunnen de door PPF APG genomen maatregelen als proportioneel worden gezien. De wet toekomst pensioenen geeft ook aan dat wijziging van het eigendomsrecht (de regulering ervan) mogelijk is als sociale partners hierom verzoeken. Daarbij is niet relevant of individuele deelnemers (actief, gewezen, gepensioneerd of anderszins rechthebbenden) instemming moeten verlenen. Het eigendomsrecht ziet op vermogensrechten. Daarin manifesteert zich het wezen van het recht en niet in de grondslagen voor berekening van het recht. Het pensioenfonds PPF APG heeft overwogen dat volgens het EVRM het omzetten van een periodieke uitkering naar een eenmalige uitkering in eerdere jurisprudentie niet als een inbreuk op het eigendomsrecht is gezien. Bovendien is bij de keuze door sociale partners naar de nieuwe pensioenovereenkomst invulling gegeven aan hun grondrecht van vrijheid van onderhandelen. Het vermogensrecht krijgt daarbij bescherming. De omzetting naar een premiereregeling tast het wezen van de pensioentoezegging en daarmee dit vermogensrecht niet aan. Vanuit Europees, verdragsrechtelijk perspectief is aanpassing van eigendomsrecht volgens PPF APG mogelijk. Er is ook niet gebleken van individuele situaties die voor een enkele deelnemers tot onevenredig nadeel leiden. Het pensioenfonds heeft dergelijke mogelijke situaties, vanuit haar fiduciaire taak, onderzocht en niet gesignaleerd. Na informatierondes richting deelnemers is hiervan ook niet gebleken.

Gelijke behandeling

De wijze waarop uitvoering wordt gegeven aan de pensioenovereenkomst, voldoet tevens aan de eisen en normen die worden gesteld in gelijke behandeling-wetgeving (de Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen en de Wet gelijke behandeling op grond van leeftijd bij de arbeid). Gelijke arbeid dient gelijk te worden beloond. Onder die beloning valt ook de pensioenregeling. De toegezegde premie is de arbeidsvoorwaardelijke beloning voor premiereregelingen. Met betrekking tot de premie geldt dat, als gevolg van invaren, alle deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en andere aanspraakgerechtigden, zowel mannen als vrouwen, overgaan naar de nieuwe pensioenregeling. Daarbij is aldus geen sprake van het maken van onderscheid en ongelijke behandeling. Mogelijk kunnen verschillen in beloning tussen mannen en vrouwen bij een premiereregeling met leeftijdsonafhankelijke premie tot uitdrukking komen in de pensioenopbouw, maar de Raad van State heeft bij de consultatie van de nieuwe wet geconcludeerd dat het premiestelsel als zodanig neutraal is opgezet. Voor de beoordeling of sprake is van indirect onderscheid, zou het premiestelsel als geheel moeten worden beoordeeld, met inbegrip van alle solidariteitskenmerken die dat stelsel behelst. In het licht hiervan is ook PPF APG er niet van overtuigd dat bij de het voorgestelde nieuwe premie pensioenovereenkomst sprake is van indirect onderscheid op basis van geslacht. Wel wordt er ten aanzien van de risicotoedeling onderscheid gemaakt naar leeftijd. Dat onderscheid is echter objectief gerechtvaardigd: er is een legitiem doel voor het gemaakte onderscheid (invaren) en het gemaakte leeftijds onderscheid is passend en noodzakelijk voor het bereiken daarvan.

Het legitiem doel voor de eventuele (indirect) onderscheidende maatregelen kan gevonden worden in het belang van de gewijzigde pensioenregeling en het verplichte invaren en de genomen compensatiemaatregelen, zoals toegelicht in de diverse onderdelen van dit transitieplan.

Twee vragen zijn van belang bij de beoordeling of de onderscheidende maatregel passend en noodzakelijk is: (1) kan het doel niet bereikt worden met een ander middel, waarbij geen sprake is van onderscheid? En (2) kan het doel niet bereikt worden met een ander middel, waarbij sprake is van minder vergaand onderscheid dan wel sprake is van mitigeren van de nadelen? Er is onderzocht of er volwaardige en reële alternatieven zijn om het gewenste doel, het invaren naar de nieuwe pensioenregeling, te bewerkstelligen. Wanneer bijvoorbeeld pensioengerechtigden zouden achterblijven in de oude pensioenregeling, ontstaat er een gesloten pensioenfonds waarin risicodeling en schokabsorberend vermogen op termijn fors minder zijn. Zonder aanvullende maatregelen kan het zelfs nadelig zijn voor een groep belanghebbenden om niet in te varen. De eerdergenoemde nadelen waaronder het doorbreken van de solidariteit, uitvoeren van meerdere pensioenadministraties en het risico op kruissubsidies, blijven hierbij bestaan.

Procesrisico

De hiervoor beschreven goed overwogen en onderbouwde aanpassing van pensioenaanspraken laat zich, na effectuering door PPF APG niet goed aantasten via gerechtelijke procedures. Het pensioenfonds heeft bij het Eigendomsrecht overwogen dat enerzijds een ruime beoordelingsvrijheid die aan lidstaten toekomt (de 'margin of appreciation') en anderzijds bij de gelijke behandeling dat de onderbouwing in het kader van de hervorming van het pensioenstelsel door de wetgever uitvoerig is opgesteld en volgt uit een breed maatschappelijk gesprek. Ten behoeve van de omzetting van aanspraken heeft het pensioenfonds verder onderzoek verricht naar de datakwaliteit. De conclusie is dat voor zowel de reguliere als complexe situaties de datakwaliteit niet tot gerechtelijke of buitengerechtelijke procedures hoeft te leiden. Zie hiervoor hoofdstuk [pm hoofdstuk over datakwaliteit].

De pensioensector heeft verder het initiatief genomen om een externe geschilleninstantie (de GIP) per 1 januari 2024 in te richten die situaties van individuele hardheid, niet het algemene invaren, kan onderzoeken. Daarmee wordt ook richting deelnemers een waarborg geboden zonder dat dit tot hoge lasten aan de kant van de deelnemers leidt. Wel rust op de deelnemer, gegeven het gevolgde proces, een hoge mate van bewijslast dat in de individuele situatie sprake is van 'onevenredig nadeel'. Het pensioenfonds PPF APG heeft samen met zijn pensioenuitvoeringsorganisatie APG een klachten- en geschillen proces ingericht waarbij ook in de behandeling van individuele geschillen of eventuele massaclaims is voorzien.

Het procesrisico wordt hiermee als beheersbaar ingeschat.

Daarmee voldoet het implementatieplan aan de formele juridische vereisten.

4.b.10. Onderbouwing transitie effecten en compensatie

Ten behoeve van het beoordelen van de evenwichtigheid van het invaarbesluit hebben we de transitie-effecten vastgesteld en beoordeeld. We merken hierbij op dat de hier beschreven transitie-effecten de effecten betreffen die zijn gebruikt bij de herijking van de beoordeling van de evenwichtigheid en de kwantitatieve grenzen ten aanzien van netto-profijt en de pensioenverwachting die in de tweede helft van 2024 heeft plaatsgevonden. Daarbij is, mede ingegeven door overleg met DNB en een kortere horizon tot het invaarmoment, geconstateerd dat strakkere grenzen ten aanzien van evenwichtigheid mogelijk en beter uitlegbaar zijn. Voor de transitie-effecten die zijn gebruikt bij de besluitvorming door Sociale Partners verwijzen we naar het meest recente Transitieplan. De nieuw vastgestelde bandbreedtes vallen binnen deze bredere grenzen uit het Transitieplan.

In deze paragraaf gaan we allereerst in op de gebruikte uitgangspunten. Vervolgens staan we stil bij de uitkomsten van de transitie-effecten.

Uitgangspunten Transitie-effecten

Allereerst lichten we de uitgangspunten toe die we hanteren in het bepalen van de transitie-effecten. We maken daarbij onderscheid tussen:

- A. Wettelijke uitgangspunten. Dit zijn uitgangspunten die vanuit de wet worden gesteld aan de berekening van de transitie-effecten;
- B. Algemene uitgangspunten. Dit zijn generieke uitgangspunten die zowel voor het huidige als voor het nieuwe contract van toepassing zijn, zoals de financiële startsituatie, de economische scenario's en de demografische uitgangspunten;
- C. Uitgangspunten contracten. Dit zijn de uitgangspunten voor het financiële beleid in het huidige FTK-contract en het nieuwe contract.

Ad A. Wettelijke uitgangspunten

De wet schrijft voor dat de transitie-effecten ten minste inzichtelijk gemaakt worden op de volgende maatstaven:

- Verandering in netto-profijt
- Pensioenverwachting in mediaan, slecht en goed weer

Daarbij worden de uitkomsten onder het nieuwe pensioencontract afgezet tegen de uitkomsten onder het huidige FTK-contract. Voor het FTK is het fondsbeleid in beginsel uitgangspunt (op basis van de op 30 juni 2022 geldende ABTN).

Transitie-effecten dienen te worden berekend per leeftijdscohort in hele geboortejaren en per deelnemersgroep (actieven, gepensioneerden, slapers en nabestaanden).

Het netto profijt is het verschil tussen de marktwaarde van de te verwachten pensioenuitkeringen en de marktwaarde van de toekomstige premie-inleg. Netto profijt geeft daarmee een inclusieve waarde aan de (harde en zachte) toezeggingen van het pensioencontract. Het veronderstelt een compleet pensioencontract. Bij de berekeningen om de transitie-effecten inzichtelijk te maken via netto profijt moet het fonds naast het ouderdomspensioen ook rekening houden met het nabestaandenpensioen.

Naast de wettelijke maatstaven kunnen ook (andere) eigen maatstaven worden gehanteerd. Bijvoorbeeld de verschillende transitiedoelen kunnen daar aanleiding voor zijn.

Ad B. Algemene uitgangspunten

Deze paragraaf beschrijft de gehanteerde uitgangspunten zoals gehanteerd in het berekenen van de transitie-effecten op hoofdlijnen:

▪ **Financiële startsituatie:**

Het startpunt van de berekeningen is een dekkingsgraad van afgerond 120%. Op 30-6-2024 bedroeg de dekkingsgraad 125.4%, maar hierop zal ook nog de indexatie per ultimo 2024 in mindering moeten worden gebracht. Daarnaast is de daadwerkelijke dekkingsgraad op het invaarmoment nog onzeker, en is voor het gemak uitgegaan van een afgeronde dekkingsgraad van 120%. Daarnaast zijn alternatieve invaarscenario's geanalyseerd met andere fictieve startsituaties en bijbehorende dekkingsgraden.

▪ **Economische scenario's:**

Het uitgangspunt voor de berekeningen is de DNB-set Q3 2024 (peildatum 30-6-2024). Daarnaast zijn er gevoeligheidsanalyses uitgevoerd op basis van de DNB-set Q3 2023 inclusief de varianten van deze set met een aanvangsrente die 100 basispunten hoger of lager ligt dan de rente per 30-6-2024.

▪ **Demografische uitgangspunten:**

De ontwikkeling van het deelnemersbestand (met onderliggende in- en uittreedkansen) is gebaseerd op het grondslagenonderzoek 2023. Voor de gedetailleerde uitgangspunten verwijzen wij naar het document "*17052023 Uitgangspuntennotitie Beleid & Demografie - PPF APG - 2023.pdf*".

Ad C. Uitgangspunten contracten

Huidige regeling onder het FTK

Het uitgangspunt voor het huidige FTK-contract is het huidige vigerende financiële beleid zoals vastgelegd in de ABTN van 2022. Voor de gedetailleerde vastlegging van de modellering van het FTK contract verwijzen wij naar het document "*17052023 Uitgangspuntennotitie Beleid & Demografie - PPF APG - 2023.pdf*".

Het hierboven genoemde document omschrijft de wijze waarop het FTK-contract voor PPF APG gemodelleerd is en welke aannames daarbij gedaan zijn. Daarbij dient dit als basis voor de reguliere ALM-doorrekeningen voor het fonds. Bij de berekening van de transitie-effecten hebben wij op één element afgeweken bij de aannames uit dit document, namelijk het premie en opbouwbeleid. Sociale Partners zijn in de CAO een maximale pensioenpremie overeengekomen van 29,5%. Wanneer de kostendekkende premie stijgt, zal de te betalen premie toenemen tot maximaal 29,5%. Daarbij hebben sociale partners geen afspraken gemaakt over de situatie wanneer de wettelijke kostendekkende premie hoger uitvalt dan deze 29,5%. Daarbij zijn er verschillende mogelijke uitkomsten:

- De premie wordt alsnog verhoogd boven het maximum van 29,5%.
- De opbouw wordt verlaagd zodanig dat de premie van 29,5% weer kostendekkend is.
- De regeling wordt versoerd zodanig dat de premie weer kostendekkend is bij een premie van 29,5%.

De tot nu toe gebruikte modelaannames, zoals vastgelegd in "*17052023 Uitgangspuntennotitie Beleid & Demografie - PPF APG - 2023.pdf*", was om te veronderstellen dat de premie alsnog werd verhoogd zodanig dat de volledige opbouw gefinancierd wordt.

Bij de transitie-effecten hebben wij afgeweken van deze modelaanname, omdat wij van mening zijn dat deze aanname voor dit doeleinde onvoldoende recht doet aan de werkelijkheid. Daarbij zijn voor ons de volgende argumenten doorslaggevend geweest:

- Sociale partners zijn een maximale premie overeengekomen, juist om te realiseren dat de kosten voor de werkgever en deelnemers niet te hoog worden. Er lijkt daarmee geen bereidheid te zijn om een hogere premie te accepteren.
- In het verleden heeft de situatie zich voorgedaan dat de premie niet langer kostendekkend was. Op dat moment zijn sociale partners overeengekomen om het partnerpensioen op kapitaalbasis af te schaffen en over te stappen op een partnerpensioen volledig op risicobasis. Ook is de maximale premie toen verhoogd van 28% naar 29,5%. Daarmee werd gerealiseerd dat de premie weer kostendekkend was.
- De stochastische doorrekeningen resulteren in sommige scenario's tot premies die ver boven de maximum premie van 29,5% liggen. Indien er bereidheid zou zijn om de premie verder te verhogen, zou dat niet in de mate zijn die wij in de doorrekeningen zouden moeten veronderstellen.

Uitgangspunten Solidaire Premieregeling

Het uitgangspunt voor het nieuwe contract is de financiële opzet zoals opgenomen in onderstaande tabel:

	Subonderdeel	Beleidskeuze
Beleggingsbeleid & toedeling	Beleggingsmix	<ul style="list-style-type: none"> Dynamisch vastgesteld in overeenstemming met de weging naar risicodragend vermogen per leeftijd
	Beschermingsrendement	<ul style="list-style-type: none"> Bescherming o.b.v. RTS-methode (delen van renterisico is inherent aan deze methode) Lage tot geen afdekking voor jongeren en lager dan 100% afdekking voor bijna-gepensioneerden Staffel loopt lineair op van jong naar oud Toedeling leeftijden 0-30 jaar: 0%, lineair opbouwen naar 100% voor leeftijden >67 jaar
	Leenrestrictie	<ul style="list-style-type: none"> Niet opheffen (max. 100% blootstelling zakelijke waarden)
	Overrendement	<ul style="list-style-type: none"> Toedeling leeftijden 0-50 jaar: 107%, lineair afbouwen naar 47% voor leeftijden >=67 jaar
Uitkeringsfase	Projectierendement	<ul style="list-style-type: none"> Gelijk aan RTS zonder op- of afslag
	Pensioen-aanpassingen	<ul style="list-style-type: none"> Gelijke aanpassingen met behulp van collectieve uitkeringsfase Gebruik maken van geheugenloos spreiden van schokken over 3 jaar Spreiden wordt beperkt bij een spreidingsvermogen lager dan -10% of hoger dan 15%
Solidariteits-reserve	Vulmethoden	<ul style="list-style-type: none"> Streven minimale initiële vulling: 5% Vullen middels 7% afroming van het positieve overrendement en niet vullen uit premies
	Inzetten (<i>uitdeelregels</i>)	<ul style="list-style-type: none"> Minimaal overrendement van -10% (collectief, ongeveer -15% voor 25-jarige) Voorkomen nominale verlagingen Bescherming voor macro- en micro-langlevensrisico Voorkomen van negatieve vermogens
	Toedeelregels	<ul style="list-style-type: none"> 47% overrendementstoeiding (cf. gepensioneerde) Toedeling beschermingsrendement zo goed als mogelijk aansluiten op beschermingsrendement totaal fonds (praktisch komt dat neer op ongeveer het kasstroomprofiel van een 65-jarige met 100% bescherming)

De financiële opzet is in detail uitgewerkt in de Onderbouwing Financiële Opzet.

Analyse en onderbouwing evenwichtigheid transitie-effecten

Met de transitie-effecten doelen wij op de kwantitatieve vergelijking van de pensioenuitkomsten in het nieuwe contract ten opzichte van die in het huidige FTK-contract. Voor de transitie-effecten per leeftijdscohort onderscheiden we conform de wettelijke vereisten de volgende deelgroepen:

- Actieve deelnemers
- Gewezen deelnemers (slapers)
- Gepensioneerden
- Nabestaanden

Arbeidsongeschikten zijn niet als losse deelgroep opgenomen. De regeling voor arbeidsongeschikten bestaat uit twee onderdelen, namelijk het ingegane arbeidsongeschiktheidspensioen en de premievrije opbouw. Voor wat betreft de ingegane uitkering worden arbeidsongeschikten bij de transitie gelijk behandeld als gepensioneerden. Met betrekking tot de premievrije opbouw geldt juist dat zij gelijk behandeld worden als actieve deelnemers. Arbeidsongeschikten komen daarmee dus ook in aanmerking voor compensatie.

De transitie-effecten tonen we op basis van maatmensen voor de specifieke deelgroepen. Daarbij tonen wij daarnaast ook transitie-effecten voor deelnemers zonder bestaande opbouw bij PPF APG. Dit zijn deelnemers die op transitiedatum binnenkomen. Voor deze maatmensen is de werking van de dubbele transitie het minst effectief. Dit geeft een indruk van de transitie-effecten in de meest nadelige uitgangssituatie. Deze transitie-effecten bieden ook inzicht voor bestaande deelnemers met weinig opbouw.

In onderstaande scenario's hebben wij de verdeling van het fondsvermogen opgenomen vanuit verschillende dekkinggraden. Zoals eerder aangegeven zullen de VPL-pot en de premie-egaliseringsreserve volledig ingezet worden voor de financiering van compensatie. In onderstaande scenario's hebben wij een inschatting gemaakt van de verwachte omvang van beide reserves. De daadwerkelijke verdeling van het vermogen kan afwijken, omdat het onzeker is hoeveel vermogen beide potten daadwerkelijk bevatten op moment van transitie.

De dekkinggraad ten tijde van de beoordeling van de transitie-effecten door sociale partners bedroeg ongeveer 120% en lag ook bij de herijking in de tweede helft van 2024 in de buurt van de 120%. Om deze reden is dit dan ook de dekkinggraad voor het basisscenario. Daarnaast zijn alternatieve scenario's doorgerekend met een dekkinggraad van 120% met een renteschok van plus en min 1%-punt, met een dekkinggraad van 105% bij een renteschok van min 1%-punt en met een dekkinggraad van 130% bij een renteschok van plus 1%-punt.

De voornaamste argumenten waarom deelnemers zich evenwichtig behandeld kunnen voelen in deze verschillende scenario's zijn:

- Alle deelnemers krijgen ten minste een persoonlijk pensioenvermogen ter waarde van 100% van de nominale verplichtingen. Het in het FTK opgebouwde pensioen gaat dus niet omlaag als gevolg van het invaren. Dit is ook het bedrag dat bij een normale individuele waardeoverdracht zou worden meegegeven. Ook ingegane pensioenen gaan niet omlaag.
- Naar verwachting kan het opgebouwde pensioen als gevolg van het invaren zelfs iets omhoog. Bij de streefdekkinggraad van 120% is het mogelijk een invaarbonus te verstrekken, waardoor het opgebouwde of het ingegane pensioen van alle deelnemers kan worden verhoogd. De mate waarin kan wel verschillen.

- Het verwachte ouderdomspensioen gaat voor alle groepen omhoog. De groep die benadeeld wordt door de afschaffing van de doorsneesystematiek gaat er in vergelijkbare mate op vooruit. Verschillen die er ontstaan tussen de doelgroepen dragen juist bij aan de evenwichtigheid.

Dit wordt hierna nader onderbouwd ten aanzien van de verschillende maatstaven en ten aanzien van de verschillende economische scenario's.

Verschillende dekkingsgraden

We gaan in op de transitie-effecten met gerichte toedeling van het vermogen aan individuele deelnemers. Gericht toedelen kan op twee manieren, namelijk via compensatie voor afschaffing doorsneesystematiek of via de wettelijke herverdelingsruimte. De verdeling van het vermogen van het pensioenfonds als percentage van het totale vermogen is bij een **dekkingsgraad van 120%** als volgt:

- MVEV, voorzieningen en operationele reserve⁶: 5,0%
- Compensatie afschaffen doorsneesystematiek: 3,5%
- Solidariteitsreserve: 5,0%
- Compensatie voor gemiste indexatie: 2,8% (ongeveer 3,5% aan indexatie)
- Verdelen via standaardmethode: 83,7% (ongeveer 5,1% indexatie gem.)

Bij een dekkingsgraad van 120% wordt ongeveer 2/3e van de maximale compensatie toegekend. Als gevolg hiervan worden de baten van de transitie in termen van het verschil in verwachte verandering van de reële uitkering evenrediger verdeeld over de verschillende generaties. Daarnaast wordt er ongeveer 3,5% compensatie voor gemiste indexatie (in ftk termen: "inhaalindexatie") toegekend, welke juist met name baat heeft voor oudere deelnemers. Met name de oudere deelnemers zitten al langere tijd bij het fonds en hebben zodoende ook de langste historie. Dit betekent dat zij ook de grootste indexatieachterstand hebben. De solidariteitsreserve wordt gevuld met 5% van het vermogen en dan resteert ongeveer 5,1% verhoging die verdeeld wordt via de standaardmethode.

De verdeling van het vermogen van het pensioenfonds als percentage van het totale vermogen is bij een **dekkingsgraad van 105%** als volgt:

- MVEV, voorzieningen en operationele reserve⁶: 5,0%
- Compensatie afschaffen doorsneesystematiek: 2,0%
- Solidariteitsreserve: 2,1%
- Inhaalindexatie: 0,0%
- Verdelen via standaardmethode: 90,9% (gelijkblijvend pensioen)

Bij een dekkingsgraad van 105% is gedeeltelijke compensatie mogelijk uit het fonds vermogen en wordt een deel van het vermogen aan de solidariteitsreserve toegevoegd. Bij deze dekkingsgraad worden de doelstellingen van een ten minste gelijkblijvend ingegaan of verwacht pensioen (doelstellingen 1 & 2) gerealiseerd. Daarnaast is de vulling van de solidariteitsreserve voldoende om doelstelling 4 (het zo veel mogelijk voorkomen van toekomstige verlagingen) in de eerste paar jaar na invaren met grote kans te realiseren. Sociale partners zijn van mening dat bij deze dekkingsgraad de

---

⁶ Uit paragraaf 4.b.1. is af te leiden dat de uiteindelijke hoogte van het af te splitsen MVEV, voorzieningen en operationele reserve in totaal 5,4% bedraagt. In de transitie-effecten wordt nog rekening gehouden met 5,0% (werkhypothese). Omdat is beoordeeld dat aanpassing hiervan in termen van transitie-effecten niet tot een ander beeld zou leiden, zijn de transitie-effecten hier niet op aangepast.

compensatie uit het fondsvermogen onvoldoende is om te spreken over een evenwichtige transitie. Om die reden zijn zij dan ook een aanvullende compensatie overeengekomen buiten de pensioensfeer.

De verdeling van het vermogen van het pensioenfonds als percentage van het totale vermogen is bij een **dekkingsgraad van 130%** als volgt:

- MVEV, voorzieningen en operationele reserve⁷: 5,0%
- Compensatie afschaffen doorsneesystematiek: 4,7%
- Solidariteitsreserve: 10,0%
- Inhaalindexatie: 2,7% (3,7% indexatie)
- Verdelen via standaardmethode: 77,6% (5,4% indexatie)

Wanneer de dekkingsgraad op 31-12-2024 130% bedraagt, zal 10% van het vermogen worden toegevoegd aan de solidariteitsreserve, wordt de maximale compensatie toegekend (4,7% van het vermogen / 6,2% van de pensioenvoorziening), wordt gemiddeld gezien 3,7% inhaalindexatie verleend over de gehele populatie (2,7% van het vermogen) en wordt tot slot generiek 5,4% verhoging verdeeld via de standaardmethode. Bij deze dekkingsgraad worden alle invaardoelstellingen gerealiseerd, waarbij wel geldt dat de inhaalindexatie niet de volledige achterstand goedmaakt, maar ongeveer 1/5e deel van de totale achterstand per 1-1-2023. De totale aanpassing van de pensioenen (generiek verdelen plus inhaalindexatie) over de gehele voorziening is gemiddeld ongeveer gelijk aan + 9,1%.

Rentegevoeligheid van gemaakte afspraken

Tot aan het invaarmoment van 1-1-2025 zijn er nog onzekerheden die impact kunnen hebben op de evenwichtigheid van de door ons gemaakte afspraken en voorrangregels. Zo is er de onzekerheid over de uiteindelijke dekkingsgraad per 1-1-2025. Daarnaast speelt ook de actuele rente op het moment van transitie een belangrijke rol op de evenwichtigheid van onze afspraken. De hoogte van de rente heeft een directe impact op de dekkingsgraad, maar het beïnvloedt bijvoorbeeld ook de werking van de doorsneesystematiek in de huidige regeling. Bij een lagere rente is er sprake van een kleinere subsidie van jong naar oud en is er dus minder compensatie nodig en vice versa.

Op basis van door de toezichthouder gepubliceerde scenario's hebben wij de impact die een hogere of lagere rente dan op het moment van schrijven onderzocht. Daarbij hebben wij geanalyseerd wat de impact is van een rente die op moment van invaren 1%-punt lager of hoger ligt ten opzichte van de rentestand op 30-06-2024. Hieronder zijn de verschillende analyses ter onderbouwing opgenomen, waaronder de analyses bij een wijziging van de rente met plus of min 1%-punt. Op basis van deze analyses concluderen wij dat de gemaakte afspraken robuust zijn voor zowel een lagere als een hogere rente van 1%-punt. Wij concluderen dit zowel op basis van de relatief beperkte kwantitatieve impact als op basis van het feit dat de afspraken tot stand zijn gekomen op basis van kwalitatieve overwegingen.

Beoordeling transitie-effecten in mediane pensioenverwachting

Onderstaande figuur toont de wijziging in de mediane pensioenverwachting over de gehele levensloop voor actieven (tot en met leeftijd 66), gepensioneerden (vanaf leeftijd 67) en slapers (tot en met leeftijd 66) voor het basisscenario en de verschillende alternatieve scenario's.

---

⁷ Uit paragraaf 4.b.1. is af te leiden dat de uiteindelijke hoogte van het af te splitsen MVEV, voorzieningen en operationele reserve in totaal 5,4% bedraagt. In de transitie-effecten wordt nog rekening gehouden met 5,0% (werkhypothese). Omdat is beoordeeld dat aanpassing hiervan in termen van transitie-effecten niet tot een ander beeld zou leiden, zijn de transitie-effecten hier niet op aangepast.

Als we kijken naar de verandering van de reële uitkeringen in de mediaan voor actieven en gepensioneerden in het basisscenario (**dekkingsgraad van 120%**), dan zien we dat onder het nieuwe contract alle deelnemers profiteren van het direct toekennen van rendementen en lagere buffers. Over de gehele levensloop bezien gaat iedereen er in het basisscenario in verwacht pensioen op vooruit. Jonge deelnemers profiteren met een langere beleggingshorizon in grotere mate van het nieuwe contract dan oudere deelnemers met een kortere horizon, simpelweg omdat het geld van jongeren langer rendeert. Slapers gaan er naar verwachting meer op vooruit dan actieven, zij profiteren namelijk bij invaren over hun gehele kapitaal van het uitdelen van de buffer en de gemiddelde beleggingshorizon is langer. Voor alle deelnemers is het uitgangspunt dat zij er ten minste niet op achteruitgaan als gevolg van de transitie. Dit is in lijn met transitiedoelen 1 en 2 van de sociale partners. In het basisscenario (DG120) en diverse andere doorgerkende scenario's die van toepassing kunnen zijn op het invaren geldt dat iedereen er naar verwachting op vooruit gaat.

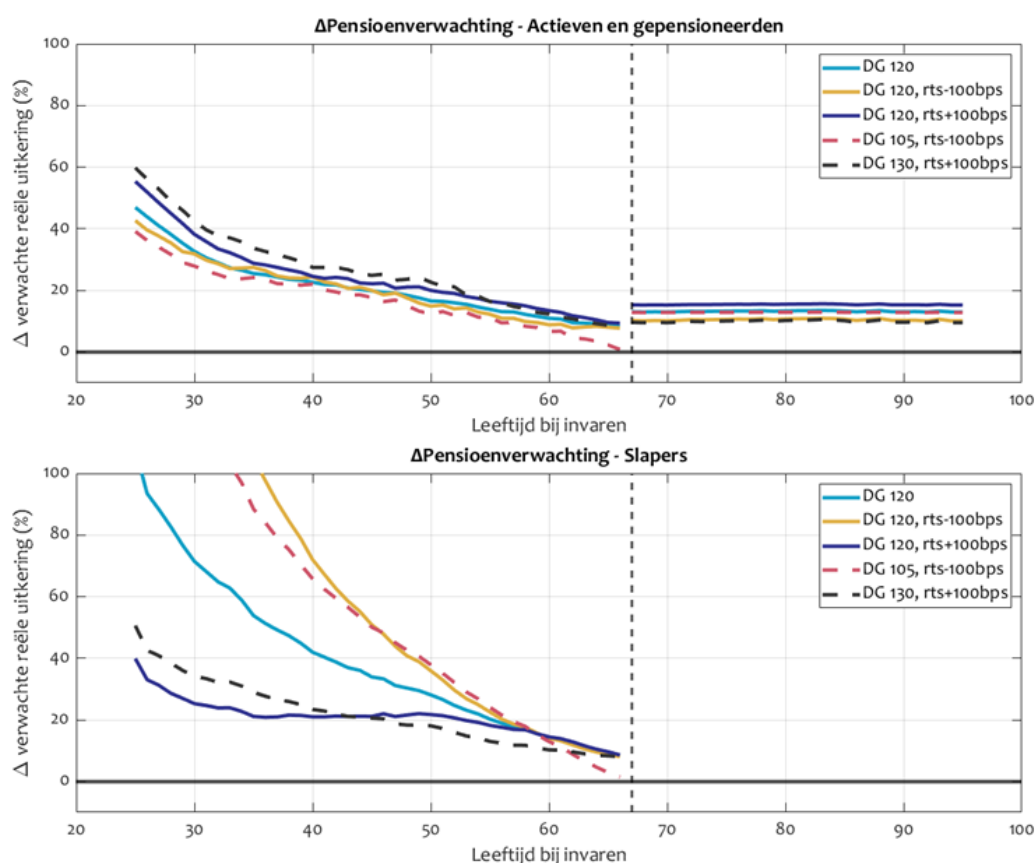
Voor jonge deelnemers wordt naast een hogere pensioenverwachting ook een grotere variatie geaccepteerd dan voor oudere deelnemers. De risicohouding verschilt immers ook per leeftijd: hoe jonger, hoe meer risico deelnemers bereid zijn om te nemen en hoe meer risico zij ook kunnen dragen. Deze verschillen zijn vertaald in de financiële opzet. Hierdoor gaat het verwachte pensioen van jongeren sterker omhoog dan voor ouderen en gepensioneerden, maar zijn de risico's voor jongeren ook groter. Dit vertaalt zich in grotere uitlagen bij jongeren die afnemen naarmate de leeftijd toeneemt. In vergelijking met het huidige stelsel is meer maatwerk naar leeftijd mogelijk. De stelselwijziging leidt bij PPF APG dus tot een hoger verwacht pensioen voor jongeren. Overigens is de belangrijkste factor van de betere resultaten dat de fiscale begrenzing aan de jaarlijkse verhoging van pensioenen wordt geschrapt. Dat is een rechtstreeks gevolg van de stelselwijziging. Dit gaat om beoogde effecten van de stelselwijziging die passend zijn bij de (risicohouding van de) deelnemerspopulatie van PPF APG. De uitkomsten voor jongere deelnemers zijn sowieso met meer onzekerheid omgeven door de langere prognosehorizon. Hierdoor zijn de transitie-effecten ook veel minder robuust en sterker afhankelijk van de gebruikte scenariosets. Ook hierdoor worden ruimere bandbreedtes geaccepteerd voor jongere dan voor oudere deelnemers en gepensioneerden. De onzekerheid heeft ook als meer technische oorzaak dat er in de scenariosets resultaten worden geëxtrapolerd bij lange looptijden omdat er geen markt bestaat voor die looptijden.

Ten aanzien van de verhoging van het opgebouwde pensioen bij invaren met hogere dekkingsgraden dan 110% zijn bewust verschillen aangebracht. Belangrijk element daarbij is dat de mate waarin het opgebouwde / ingegane pensioen ineens kan worden verhoogd bij invaren afhangt van de leeftijd: dit lijkt ongelijk, maar dit is juist evenwichtiger als je de stelsels op langere termijn vergelijkt. De manier waarop hogere dekkingsgraden neerslaan bij generaties in het FTK is vertaald in een rekenregel met 10-jaar spreiding voor een verhoging ineens bij invaren. Op korte termijn leidt dit ertoe dat het pensioen van jongeren in sterkere mate wordt verhoogd, maar daarmee wordt voorkomen dat een nadeel ontstaat bij de transitie op langere termijn omdat in het FTK op langere termijn jongeren ook meer voordeel genieten van een hoge dekkingsgraad.

De mate waarin het opgebouwde / ingegane pensioen kan worden verhoogd hangt ook af van de indexatie-achterstand. In het FTK kan deze achterstand pas bij heel hoge dekkingsgraden worden ingehaald. Nu een deel van de benodigde buffer vrijvalt vanwege de stelseltransitie hebben Sociale Partners ervoor gekozen dat een deel van deze indexatie-achterstand ineens zal worden goedge maakt bij het invaren. De mate waarin hangt af van de dekkingsgraad bij invaren. Ook kan deze indexatie-achterstand per individu verschillen, maar is gemiddeld wat hoger bij oudere deelnemers en gepensioneerden dan bij jongere deelnemers.

Daarnaast kan sprake zijn van compensatie voor de afschaffing van de doorsneesystematiek. Dit is een compensatie ineens voor toekomstig te missen opbouw voor actieve deelnemers die hier nadeel van ondervinden. De compensatie is afhankelijk van de leeftijd omdat het nadeel van de afschaffing van de doorsneesystematiek afhangt van de leeftijd. Daarmee gaat de compensatie over het nadeel over alle toekomstige jaren van pensioenopbouw. Het opgebouwde pensioen gaat hierdoor bij invaren ineens fors omhoog, waardoor deze groep beter af lijkt. De evenwichtigheid ligt ook hier bij een vergelijking van de stelsels op lange termijn. De groep die benadeeld wordt door de afschaffing van de doorsneesystematiek gaat er als gevolg van de compensatie ineens ten aanzien van het verwachte pensioen op lange termijn in vergelijkbare mate op vooruit als andere groepen. De wetgever schrijft voor dat de compensatie voor afschaffing van de doorsneesystematiek plaatsvindt voor gemiste toekomstige pensioenopbouw. Dat betekent dat slapers niet door PPF APG gecompenseerd worden, maar dat de werkgever waar nu opbouw plaatsvindt hiervoor verantwoordelijk is omdat het effect van de afschaffing van de doorsneesystematiek ziet op toekomstige opbouw. Daarmee is dit verschil in behandeling evenwichtig.

Pensioenverwachting – mediaan in verschillende scenario's

In het bovenstaand figuur is ook een scenario opgenomen met een **dekkingsgraad van 105% met een renteschok van min 1%-punt**. Wanneer de rente daalt is de verwachting dat de dekkingsgraad van het fonds ook daalt, daarom rekenen we in dit scenario met een lage dekkingsgraad. Wanneer de rente op invaarmoment 1%-punt lager is dan de rente per 30 juni 2024, dan is dat van invloed op hoe de baten van de transitie over de verschillende generaties worden verdeeld. Bij een lagere rente is de contante waarde van de pensioenverplichtingen hoger, waardoor in Euro's gemeten alle budgetten van de transitiedoelen toenemen. Deze doelen zijn namelijk uitgedrukt als percentage van de voorziening. Alleen voor het doel compensatie geldt dat het benodigde budget voor dit doel niet meebeweegt met

de voorziening. Deze is namelijk afhankelijk van de totale pensioengrondslagen per leeftijd. Zodoende kan er bij een lage rente met een zelfde percentage van de voorziening een groter deel van de enkele transitielast worden gecompenseerd.

Het beeld voor actieven en gepensioneerden wijzigt relatief beperkt in de verwachtingsmaatstaven. Wel is het beeld bij een dekkinggraad van 105% minder evenwichtig dan bij dekkinggraden vanaf 110%, maar gegeven de baten die over alle generaties heen bezien gemoeid zijn met de transitie en het belang van een gevulde solidariteitsreserve, zijn wij van mening dat er sprake is van een proportionele inzet van het fondsvermogen per invaardstelling. Voor slapers zijn de verschillen groter, maar is de verwachting in alle mediane scenario's positief. Voor slapers geldt dat zij bij een lagere rente relatief beter af zijn ceteris paribus. Zij ontvangen een hoger bedrag bij invaren en hebben een groot voordeel van de verwachte rentestijging in de toekomst in combinatie met de niet volledige bescherming tegen renterisico. Vergelijkbare effecten voor actieven, gepensioneerden en slapers ontstaan bij een dekkinggraad van 120% met een renteschok van min 1%-punt.

In het bovenstaand figuur is verder ook een scenario opgenomen met een **dekkinggraad van 130% met een renteschok van plus 1%-punt**. Wanneer de rente op invaarmoment 1%-punt hoger is, dan is dat van invloed op hoe de baten van de transitie over de verschillende generaties worden verdeeld. Bij een hogere rente neemt de waarde van de pensioenaanspraken af, waarbij deze waardedaling voor jongeren veel sterker doorwerkt dan ouderen. Als gevolg daarvan krijgen gepensioneerden relatief iets meer vermogen mee bij invaren. Daarnaast is bij een hogere rente de contante waarde van de pensioenverplichtingen lager, waardoor in Euro's gemeten alle budgetten van de transitiedoelen, welke zijn uitgedrukt als percentage van de voorziening, afnemen. Alleen voor het doel compensatie geldt dat het benodigde budget voor dit doel niet meebeweegt met de voorziening, deze is namelijk afhankelijk van de totale pensioengrondslagen per leeftijd. Zodoende kan er bij een hoge rente met een zelfde percentage van de voorziening een kleiner deel van de enkele transitielast worden gecompenseerd. Echter wordt dit gecompenseerd door het feit dat bij een hogere rente de dekkinggraad naar verwachting hoger is, waardoor het een groter percentage van de voorziening aan compensatie wordt toegekend.

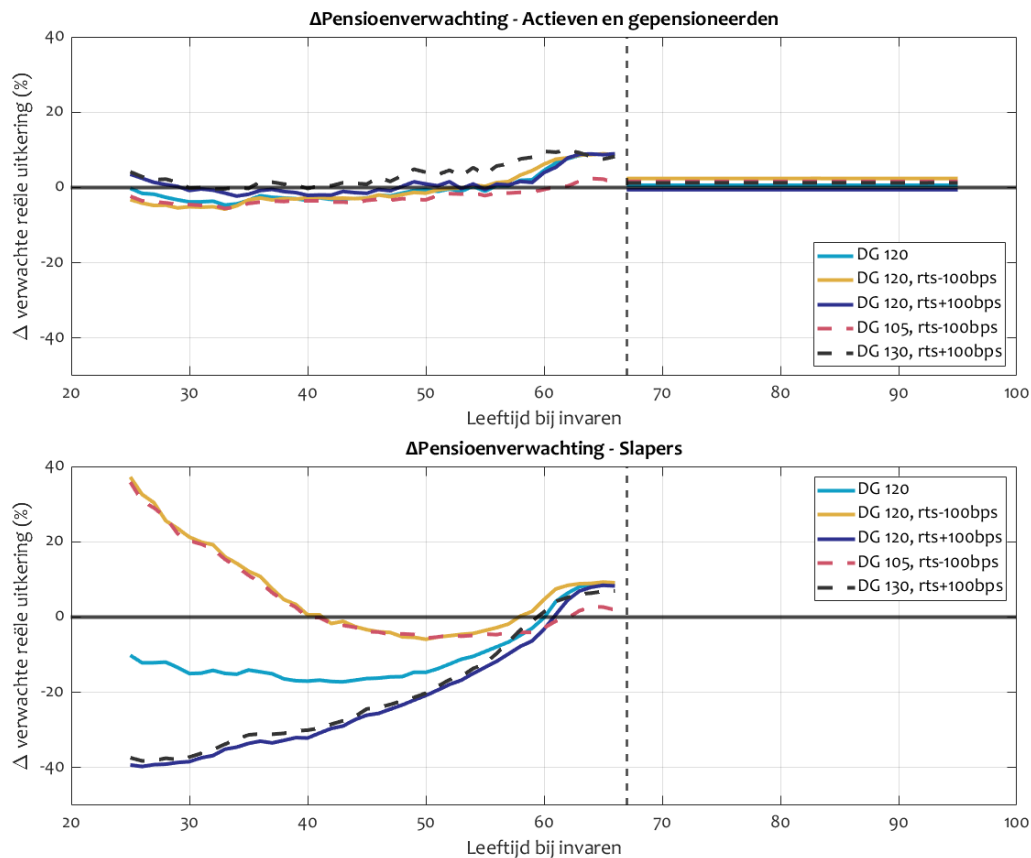
De verwachtingsmaatstaven voor actieven en gepensioneerden worden slechts beperkt beïnvloed door de hogere rente. Voor jonge slapers zien we een groter effect op de verwachtingsmaatstaven. Bij een hogere rente krijgen zij relatief minder vermogen bij invaren. Daarnaast worden zij onder het FTK via de dekkinggraad beschermd tegen een verwachte rentedaling, maar dit is onder de nieuwe regeling niet langer het geval. Daardoor zien zij in dit scenario maar een beperkte toename in verwacht pensioen. Vergelijkbare effecten voor actieven, gepensioneerden en slapers ontstaan bij een dekkinggraad van 120% met een renteschok van plus 1%-punt.

Beoordeling transitie-effecten in slechtweer pensioenverwachting

Onderstaande figuur toont de wijziging in de slechtweer pensioenverwachting over de gehele levensloop voor actieven (tot en met leeftijd 66), gepensioneerden (vanaf leeftijd 67) en slapers (tot en met leeftijd 66) voor het basisscenario en de verschillende alternatieve scenario's.

De impact van de transitie op de reële uitkeringen in slechtweer wordt in grote mate beïnvloed door het door PPF APG gekozen risicoprofiel per cohort in de nieuwe regeling versus de mate waarin de risico's onder de huidige regeling in het FTK doorwerken per cohort. De mate van risicoblootstelling per cohort is door ons onderbouwd in de risicohouding. In de nieuwe regeling geldt dat wij gericht risico kunnen toedelen dat past bij de leeftijd. Daarbij delen wij meer risico toe aan jonge deelnemers en loopt dit risicoprofiel af met de leeftijd.

Pensioenverwachting – slechtweer in verschillende scenario's

Voor jonge actieven bestaat meer onzekerheid over het verwachte pensioen in slechtweer, omdat de horizon langer is en wij ook meer risico toedelen, omdat dat past bij de risicovoorkeuren van deze groep, zie ook de onderbouwing bij de mediaan. Zodoende is een lichte achteruitgang in slechtweer ten opzichte van het huidige contract ook acceptabel, omdat daar ook een hoger verwacht pensioen tegenover staat. Voor gepensioneerden geldt dat zij er in verwachting op vooruitgaan, ook bij slecht weer in de meeste scenario's, mede door het uitdelen van een deel van de reserve bij invaren. De verschillen tussen de scenario's zijn daarbij zeer beperkt voor de gepensioneerden. Onder de Wtp kan het, bij een lage invaardekkinggraad en slechtweer, voorkomen dat de solidariteitsreserve (bijna) leeg is. Onder het nieuwe contract worden dan de pensioenen sneller verlaagd, wat in onze ogen evenwichtiger is richting jongeren.

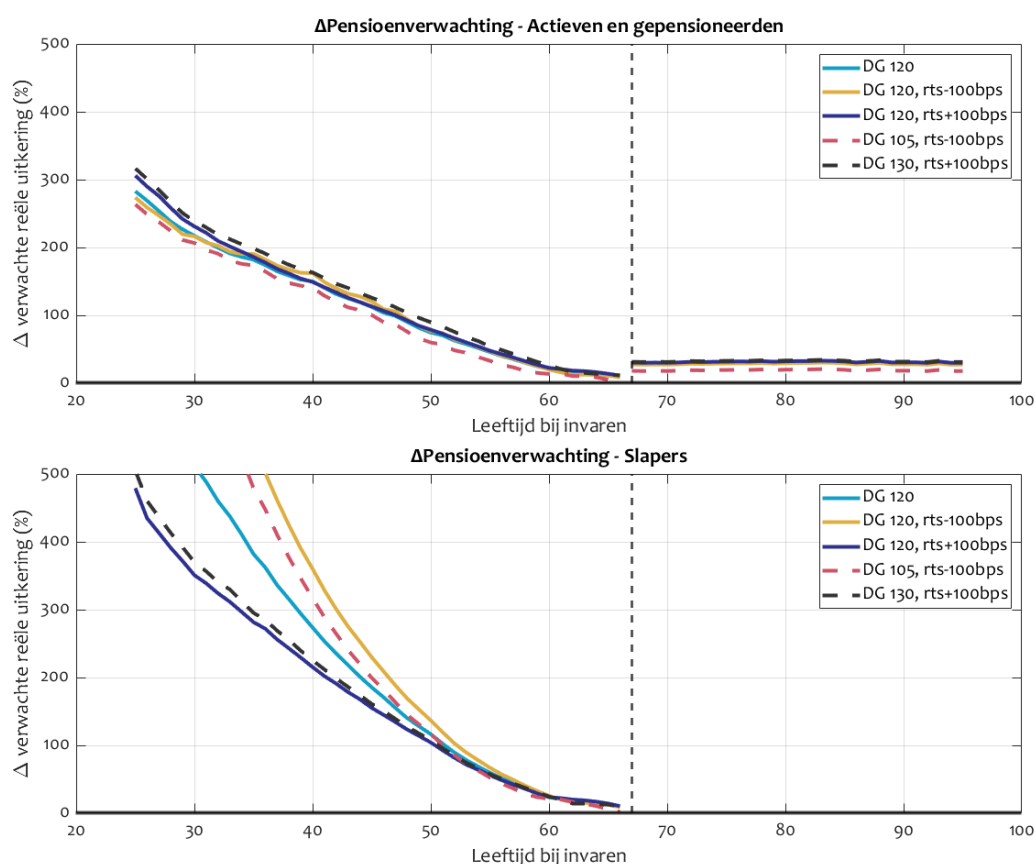
Voor slapers merken we op dat we maar een deel van de werkelijkheid zien waardoor we de negatieve uitslagen accepteren. Wij zien de plussen of minnen die slapers bij PPF APG ervaren op basis van een stukje van hun totale pensioenopbouw, maar we zien niet de plussen of minnen die zij elders ervaren. Voor het overgrote merendeel van de slapers is de aanname dan ook niet correct dat de levenslange pensioenopbouw alleen bij PPF APG plaatsvindt. In het overgrote deel van de gevallen zal de situatie vergelijkbaar zijn met actieven omdat nieuwe pensioenopbouw bij andere pensioenaanbieders de risico's mitigeert. Stel dat zij de eerste tien jaar pensioen opbouwen bij PPF APG en dertig jaar elders, dan lukt hen het niet een koopkrachtig pensioen op te bouwen als we slapers als gepensioneerden zouden behandelen (dit zou wellicht wel een logische uitkomst zijn als je puur kijkt naar de transitie-effecten). Uitgangspunt van PPF APG is daarom dat, als wij slapers in staat willen stellen een koopkrachtig pensioen te realiseren, wij hen dan –in de toedeelregels- gelijk moeten behandelen met actieven.

Dit impliceert wel dat we het risico accepteren dat er ook enkele slapers kunnen zijn die hun pensioenopbouw niet elders voortzetten. Voor hen nemen de risico's fors toe. Dit risico accepteren we omdat in Nederland als geheel een overgroot deel van de werkenden pensioen opbouwt. En daarnaast omdat we van mening zijn dat als ex-werknemers van APG als zzp'er aan de slag gaan, we een verhoogd pensioenbewustzijn mogen aannemen. Kortgezegd zien we dat nieuwe pensioenopbouw de risico's fors verkleint, waardoor de positie van slapers vergelijkbaar wordt met de positie van actieven. Voor de overgrote meerderheid van de slapers denken we op deze wijze het beste invulling te kunnen geven aan hun risicobereidheid.

Beoordeling transitie-effecten in goedweer pensioenverwachting

Onderstaande figuur toont de wijziging in de goedweer pensioenverwachting over de gehele levensloop voor actieven (tot en met leeftijd 66), gepensioneerden (vanaf leeftijd 67) en slapers (tot en met leeftijd 66) voor het basisscenario en de verschillende alternatieve scenario's.

Pensioenverwachting – goedweer in verschillende scenario's

Evenals bij slechtweer, wordt de impact van de transitie op de reële uitkeringen in het 95e percentiel in grote mate beïnvloed door het door PPF APG gekozen risicoprofiel per cohort in de nieuwe regeling versus de mate waarin de risico's onder de huidige regeling in het FTK doorwerken per cohort. De mate van risicoblootstelling per cohort is door ons onderbouwd in de risicohouding. De daar gemaakte keuzes komen ook hier terug in de onder- en bovengrenzen. In de nieuwe regeling geldt dat wij gericht risico kunnen toedelen dat past bij de leeftijd. Daarbij delen wij meer risico toe aan jonge deelnemers en loopt dit risicoprofiel af met de leeftijd.

Ook hier bestaat voor jonge actieven onzekerheid over het verwachte pensioen in goedweer, de horizon is langer en wij delen ook meer risico toe, omdat dat past bij de risicovoorkeuren van deze groep. Daarom achten wij het ook acceptabel dat zij in goedweer meer profiteren. In onze analyses

gaan we ook uit van een gelijkblijvende premie. Wij achten het echter onwaarschijnlijk dat Sociale Partners in een dergelijk goedweeer scenario de premie niet zouden verlagen. Deze mate van uitlagen verwachten wij dan ook in de praktijk niet terug te zien. Voor deelnemers in de uitkeringsfase geldt dat zij er in goedweeer naar verwachting minder op vooruit gaan dan andere cohorten, omdat zij minder risico krijgen toebedeeld en een kortere horizon hebben. Wij achten het dan ook evenwichtig dat zij er in goedweeer relatief wat minder op vooruit gaan.

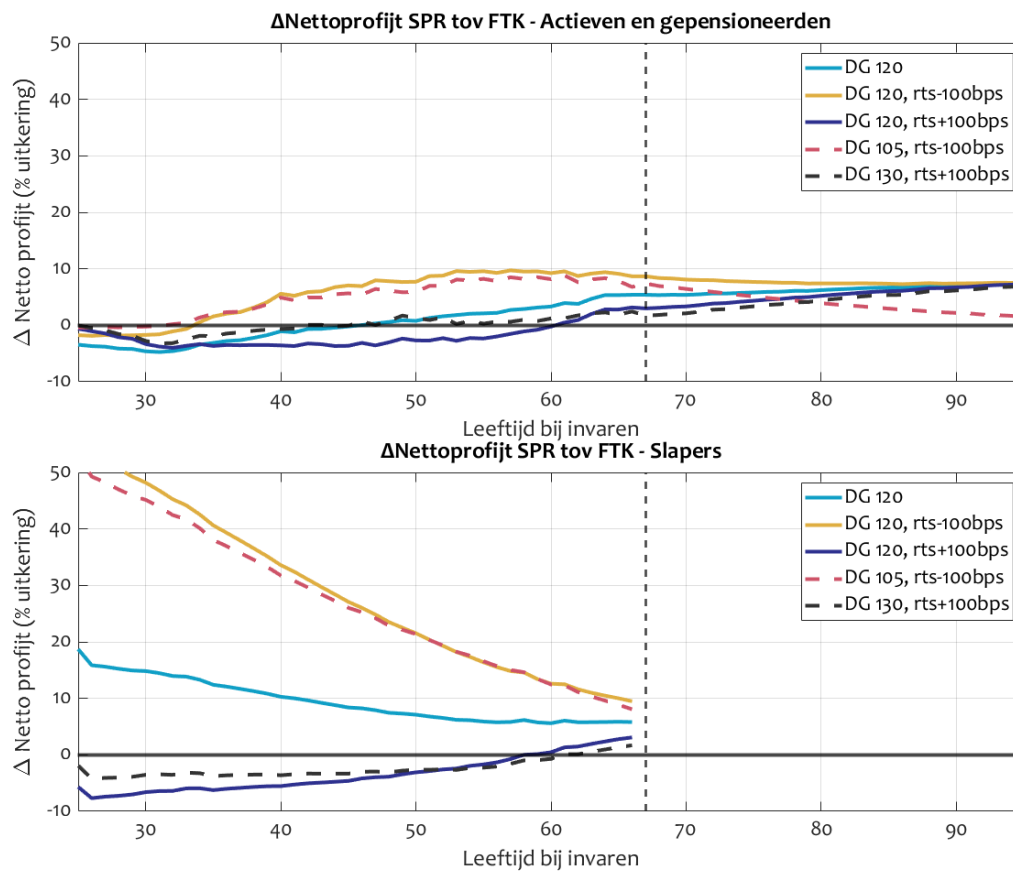
Voor slapers zien we net als bij slechtweeer in de berekeningen maar een deel van de werkelijkheid. Wij zien de plussen of minnen die slapers bij PPF APG ervaren op basis van een stukje van hun totale pensioenopbouw, maar we zien niet de plussen of minnen die zij elders ervaren. Voor het overgrote merendeel van de slapers is de aanname dan ook niet correct dat de levenslange pensioenopbouw alleen bij PPF APG plaatsvindt. In het overgrote deel van de gevallen zal de situatie meer vergelijkbaar zijn met actieven omdat nieuwe pensioenopbouw bij andere pensioenaanbieders de risico's mitigeert. PPF APG accepteert voor slapers dan ook een grotere verandering van de transitie-effecten dan voor actieven.

Wat in beide gevallen ook tot een relatief gunstig resultaat leidt in de goedweeer scenario's is een aanpassing in de fiscaliteit, waardoor de begrenzing in het FTK komt te vervallen op een volledig geïndexeerd pensioen. In het FTK stijgt de dekkingsgraad fors in dergelijke scenario's en in de WTP resulteert dit in een hoger pensioen. Daarmee is het zeker bij goed weer lastig om de resultaten uit het FTK en de WTP te vergelijken.

Beoordeling transitie-effecten in netto-profijt

Onderstaande figuur toont de netto-profijt effecten voor actieven (tot en met leeftijd 66), gepensioneerden (vanaf leeftijd 67) en slapers (tot en met leeftijd 66) voor het basisscenario en de verschillende alternatieve scenario's.

Pensioenverwachting – netto-profijt in verschillende scenario's

Bij de transitie naar de nieuwe pensioenregeling zullen er herverdelingseffecten optreden. In termen van netto-profijt betekent dit dat als er deelnemersgroepen op vooruit gaan, andere (toekomstige) deelnemersgroepen in netto-profijt een achteruitgang kunnen zien. Een verandering van het netto profijt van 0% voor iedereen zou betekenen dat er geen verschillen in generatie-effecten zijn tussen beide contracten. Daarbij geldt wel dat onder het FTK sprake is van meer buffervorming, waardoor het uitdelen van deze buffer kan bijdragen aan een positiever netto-profijt voor (alle) deelnemers. Wij achten het acceptabel dat sommige deelnemers een positief netto-profijt ervaren van de transitie en anderen juist een negatief effect. In de huidige regeling onder het FTK zijn namelijk ook onevenwichtigheden ingebakken in het pensioencontract.

Ten aanzien van de verhoging van het opgebouwde pensioen bij invaren met hogere dekkingsgraden dan 110% zijn bewust verschillen aangebracht. Belangrijk element daarbij is dat de mate waarin het opgebouwde / ingegane pensioen ineens kan worden verhoogd bij invaren afhangt van de leeftijd: dit lijkt ongelijk, maar dit is juist evenwichtiger als je de stelsels op langere termijn vergelijkt. De manier waarop hogere dekkingsgraden neerslaan bij generaties in het FTK is vertaald in een rekenregel met 10-jaar spreiding voor een verhoging ineens bij invaren. Op korte termijn leidt dit ertoe dat het pensioen van jongeren in sterkere mate wordt verhoogd, maar daarmee wordt voorkomen dat een nadeel ontstaat bij de transitie op langere termijn omdat in het FTK op langere termijn jongeren ook meer voordeel genieten van een hoge dekkingsgraad. Hiermee worden de netto-profijt effecten voor jongeren al deels gedempt.

De mate waarin het opgebouwde / ingegane pensioen kan worden verhoogd hangt ook af van de indexatie-achterstand. In het FTK kan deze achterstand pas bij heel hoge dekkingsgraden worden ingehaald. Nu een deel van de benodigde buffer vrijvalt vanwege de stelseltransitie hebben Sociale

Partners ervoor gekozen dat een deel van deze indexatie-achterstand ineens zal worden goedge maakt bij het invaren. De mate waarin hangt af van de dekkingsgraad bij invaren. Ook kan deze indexatie-achterstand per individu verschillen, maar is gemiddeld wat hoger bij oudere deelnemers en gepensioneerden dan bij jongere deelnemers. Hierdoor zie je per saldo een wat positiever netto-profijt voor ouderen dan voor jongeren.

Daarnaast kan sprake zijn van compensatie voor de afschaffing van de doorsneesystematiek. Dit is een compensatie ineens voor toekomstig te missen opbouw voor actieve deelnemers die hier nadeel van ondervinden. De compensatie is afhankelijk van de leeftijd omdat het nadeel van de afschaffing van de doorsneesystematiek afhangt van de leeftijd. Daarmee gaat de compensatie over het nadeel over alle toekomstige jaren van pensioenopbouw. Het opgebouwde pensioen gaat hierdoor bij invaren ineens fors omhoog, waardoor deze groep beter af lijkt. De evenwichtigheid ligt ook hier bij een vergelijking van de stelsels op lange termijn. De groep die benadeeld wordt door de afschaffing van de doorsneesystematiek gaat er als gevolg van de compensatie ineens ten aanzien van het verwachte pensioen op lange termijn in vergelijkbare mate op vooruit als andere groepen.

De wetgever schrijft voor dat de compensatie voor afschaffing van de doorsneesystematiek plaatsvindt voor gemiste toekomstige pensioenopbouw. Dat betekent dat slapers niet door PPF APG gecompenseerd worden, maar dat de werkgever waar nu opbouw plaatsvindt hiervoor verantwoordelijk is omdat het effect van de afschaffing van de doorsneesystematiek ziet op toekomstige opbouw. Daarmee is dit verschil in behandeling evenwichtig.

Ten aanzien van de netto-profijttuitkomsten ontstaan er ook verschillen tussen generaties, die beoogd zijn met de stelselwijziging en waarbij compensatie niet aan de orde is: diverse vormen van herverdeling die bij PPF APG in het huidige stelsel plaatsvinden, komen te vervallen. Hierdoor gaan jongeren er doorgaans licht op achteruit, oudere actieven er doorgaans licht op vooruit en gepensioneerden gaan er in alle sets licht op vooruit:

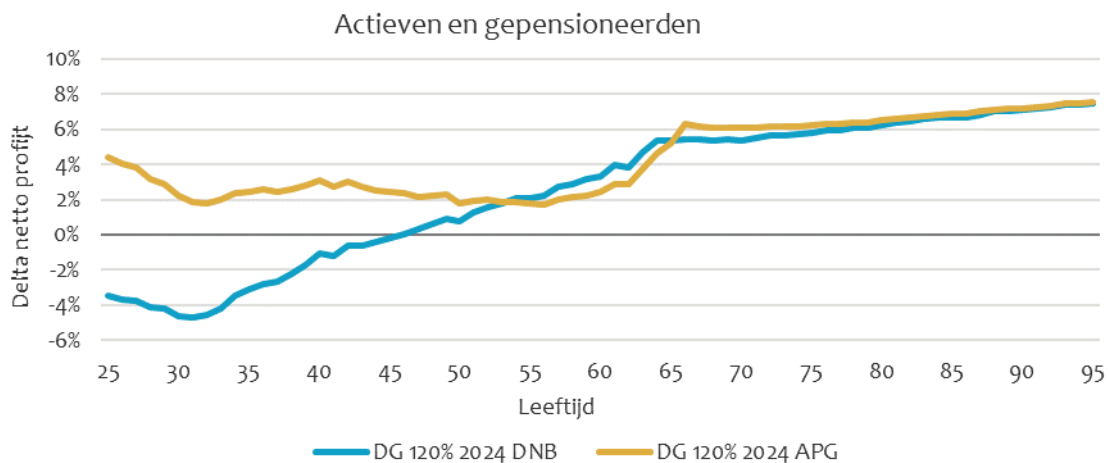
- Jongeren gaan er in netto-profijttermen licht op achteruit doordat er in het nieuwe stelsel minder herverdeling plaatsvindt. Voor de jonge actieven geldt onder het FTK dat zij bij een lage rente kunnen profiteren van een lage premiedekkingsgraad en dat zij tevens profiteren van de aanwezigheid van een buffer die is opgebouwd door eerdere generaties. Deze elementen zijn onder het nieuwe contract niet of in mindere mate aan de orde, waardoor er minder herverdelingseffecten zijn van het liggende fondsvermogen richting nieuwe opbouw. Hierdoor zien wij dan ook dat het netto-profijt in de meeste doorrekeningen licht negatief is voor een 25-jarige. Hier staat een veel hoger verwacht pensioen tegenover. Ook is op jonge leeftijd nog nauwelijks sprake van pensioenvermogen, waardoor compensatie naast niet wenselijk, ook niet effectief is. Hiervoor keken we naar de 25-jarige maatmens. Deze heeft nog geen pensioen opgebouwd, dus je kan ook niet iets extra's geven als % van zijn/haar pensioen, want er is nog geen pensioen. Desondanks zie je hier de grootste negatieve uitslag in netto- profijt. Met andere woorden: de uitkomst geeft puur het verschil in netto-profijt over beide regelingen, want in beide contracten start de deelnemers zonder vermogen. Het verschil in netto-profijt is dus het verschil in herverdelings-effecten in beide regelingen. Daarbij hebben we bij de financiële opzet en netto profijt berekeningen voor de solidariteitsreserve geconcludeerd dat we de nieuwe regeling evenwichtig vinden. Hoe meer pensioenopbouw een deelnemer heeft, hoe groter het effect van de invaarverdeling op de netto profijttuitkomsten. Hoe kleiner het opgebouwde pensioen, hoe groter het effect van nieuwe opbouw (FTK) of premie-inleg (SPR) op de netto profijt uitkomst, met als 'extreme' de 25 jarige zonder startvermogen. Aanvullend is nog gekeken naar een alternatief voor het aanwenden van de herverdelingsruimte bij invaren door het niet toepassen van compensatie voor indexatie-achterstanden en het

uitdelen aan jonge deelnemers. Dit leidt echter alleen in een scenario met een rentestijging tot meer evenwichtige resultaten en niet in andere scenario's. PPF APG heeft mede hierdoor besloten dit niet toe te passen.

- Oudere actieven gaan er in netto-profijttermen over het algemeen op vooruit, maar de uitkomsten zijn mede afhankelijk van de rente. Zo kennen de deelnemers tussen de 50 en 65 jaar bij een lagere rente een forse verbetering van netto-profijt terwijl bij een hogere rente sprake is van een verslechtering, dit laatste in tegenstelling tot deelnemers onder de 50 jaar.
- Bij gepensioneerden zien we een voordeel in netto-profijttermen doordat er minder hoge buffers nodig zijn en er meer maatwerk naar leeftijd mogelijk is in het nieuwe stelsel. Hierdoor kunnen risico's worden verlaagd zonder dat dit ten koste hoeft te gaan van de koopkracht van gepensioneerden. Belangrijk aspect daarbij is dat gepensioneerden in het huidige stelsel veel renterisico dragen van actieven. In het nieuwe stelsel kan er niet langer sprake zijn van te lage premiedekkingsgraden bij actieven en andere renterisico's die gepensioneerden via de dekkingsgraad mede moeten opvangen (de looptijd van verplichtingen van jongeren is natuurlijk veel langer dan van ouderen, waardoor de renterisico's van jongeren relatief veel impact hebben op de dekkingsgraad).

De uitkomsten voor jongere deelnemers zijn sowieso met meer onzekerheid omgeven door de langere prognosehorizon. Hierdoor zijn de transitie-effecten ook veel minder robuust en sterker afhankelijk van de gebruikte scenario's, zie ter illustratie ook onderstaand figuur met een vergelijking van de DNB set en de eigen set. We concluderen daarbij dat het bijzonder moeilijk is om op basis van netto-profijt objectief te bepalen welke deelnemer er beter of slechter af is met het nieuwe stelsel. Zo verschillen correlaties tussen aandelen en obligaties (positief in DNB set, negatief in APG set), is sprake van een hogere mate van mean reversion in rentes in de DNB set, zit er verschil in het aantal beleggingscategorieën in combinatie met rebalancing en zitten er verschillen in de wijze van interpolatie (voor alle looptijden) en wijze van extrapolatie (voor lange looptijden waar geen markt meer voor is).

Pensioenverwachting – netto-profijt in verschillende scenario's

Voor wat betreft slapers komt de risicohouding bij PPF APG overeen met de risicohouding van actieven. Slapers willen een koopkrachtig pensioen en zijn bereid daartoe vergelijkbare risico's te dragen. Bij de transitie-effecten zien we echter maar een deel van de werkelijkheid. Wij zien de plussen of minnen die slapers bij PPF APG ervaren op basis van een stukje van hun totale pensioenopbouw, maar we zien niet de plussen of minnen die zij elders ervaren. Voor het overgrote deel van de slapers is de aanname niet correct dat de levenslange pensioenopbouw alleen bij PPF APG plaatsvindt. In het merendeel van de gevallen zal de situatie meer vergelijkbaar zijn met actieven omdat nieuwe pensioenopbouw bij

andere pensioenaanbieders de risico's mitigeert. Uitgangspunt van PPF APG is daarom dat, als wij slapers in staat willen stellen een koopkrachtig pensioen te realiseren, wij hen dan gelijk moeten behandelen met actieven. Stel dat zij de eerste tien jaar pensioen opbouwen bij PPF APG en dertig jaar elders, dan lukt hen het niet een koopkrachtig pensioen op te bouwen als we slapers als gepensioneerd zouden behandelen (dit zou wellicht wel een logische uitkomst zijn als je puur kijkt naar de sommen die we moeten maken). De keuze leidt er toe dat er grotere verschillen in transitie-effecten kunnen optreden.

Dit impliceert wel dat we het risico accepteren dat er ook enkele slapers kunnen zijn die hun pensioenopbouw niet elders voortzetten. Voor hen nemen de risico's fors toe. Dit risico accepteren we omdat in Nederland als geheel een overgroot deel van de werkenden pensioen opbouwt. En daarnaast omdat we van mening zijn dat als ex-werknemers van APG als zzp'er aan de slag gaan, we een verhoogd pensioenbewustzijn mogen aannemen. Kortgezegd zien we dat nieuwe pensioenopbouw de risico's fors verkleint, waardoor de positie van slapers vergelijkbaar wordt met de positie van actieven. Voor de overgrote meerderheid van de slapers denken we op deze wijze het beste invulling te kunnen geven aan hun risicobereidheid.

4.b.11. Onderbouwing evenwichtige belangenbehartiging

PPF APG constateert dat bij alle besluiten van zowel bestuur als sociale partners omtrent de invulling van de nieuwe pensioenregeling sprake is geweest van een evenwichtige belangenafweging en dat de uitkomsten evenwichtig en uitlegbaar zijn. Hierbij zijn onder meer de afschaffing van de doorsneesystematiek, de overstap op een nieuwe pensioenregeling, het wel of niet invaren en de eventuele compensatie vanuit een integraal perspectief van evenwichtige belangenafweging bekeken. Het beoordelen van de evenwichtigheid van de transitie is gedaan met behulp van het in kaart brengen van de transitie-effecten van het geheel aan wijzigingen. Ook zijn separaat de baten en lasten van de solidariteitsreserve voor de verschillende cohorten in kaart gebracht en is geconstateerd dat deze in lijn zijn met de doelstellingen van de solidariteitsreserve.

Conform het gehanteerde beoordelingskader in onderstaande tabel is de beoordeling per onderdeel opgenomen. Daarbij is tevens aangegeven ten opzichte van welk alternatief de beoordeling heeft plaatsgevonden. Ook merken wij op dat de evenwichtige belangenafweging veelal een kwalitatieve beoordeling betreft op basis van deze criteria en dat het niet mogelijk is scores te wegen en/of op te tellen. Onder de tabel zijn de belangrijkste conclusies per onderdeel met betrekking tot de evenwichtige belangenafwegingen opgenomen.

	Contract- keuze	Regeling, premie en doel	Financiële opzet	Solidariteits- reserve	Transitie- doelen
<i>Ten opzichte van:</i>	<i>FPR</i>	<i>FTK</i>	<i>FTK</i>	<i>n.v.t.</i>	<i>FTK</i>
Algemene principes					
Solidariteit	++	+	+	++	++
Proportionaliteit	+	0	+	+	+
Effectiviteit	+	+	+	+	+
Continuïteit	+	+	+	+	+
Te verantwoorden					
- actieven	+	++	+	+	0
- slapers	+	0	+	+	+
- gepensioneerden	+	0	+	++	+
- werkgever	+	+	0	0	+
Guiding principles					
Balans	+	+	+	0	n.v.t.
Koopkracht	+	++	+	-	+
Stabiel	+	n.v.t.	+	+	+
Complexiteit	0	+	0	-	-
Missie, etc.	+	+	+	+	+
Verantwoordelijk	SP	SP	Bestuur	SP en Bestuur	SP

Score oplopend van - - zeer negatief tot + + zeer positief

Samenvatting beoordeling evenwichtige belangenafweging

Transitie

De basis voor de evenwichtigheid van de transitie is door sociale partners gelegd bij de transitiedoelen en de ordening van deze doelen. Bij de beoordeling van de doelen en prioritering is er gekeken naar rechtvaardigheid bij het recht doen aan onvoorwaardelijke en voorwaardelijke aanspraken in het huidige contact, het waarborgen van de continuïteit en de kwaliteit van de nieuwe regeling naar de toekomst en de hiërarchie in de pensioenbehoeftes van deelnemers. Het bestuur onderschrijft deze aanpak en is van mening dat in het proces de belangen van verschillende deelnemersgroepen en generaties zorgvuldig zijn afgewogen. Belangrijk element is dat daarbij middels de transitiedoelen de solidariteit tussen generaties op meerdere manieren is gewaarborgd. Bijvoorbeeld bij de ordening van doelen, waar het bieden van gelijke pensioenen voor gepensioneerden voor de doelstelling van gelijke verwachte pensioenen voor actieven wordt gesteld. De argumentatie is dat actieven nog handelingsperspectief hebben, terwijl gepensioneerden deze uitkering nu nodig hebben om in hun basisbehoeften te voorzien. Daarnaast is er sprake van solidariteit tussen gepensioneerden door het toezeggen van gelijke aanpassingen bij invaren. Dit leidt volgens PPF APG tot een beter uitlegbare transitie, zeker ook omdat in de nieuwe regeling gepensioneerden jaarlijks in gelijke mate hun uitkering zien veranderen. Daarmee zorgt deze maatregel tot een grotere mate van continuïteit van het beleid.

Verder hebben sociale partners afspraken gemaakt over invaren bij dekkingsgraden tussen 105% en 140%. Bij een dekkingsgraad van ten minste 105% worden gelijke (verwachte) pensioenen gerealiseerd, vindt gedeeltelijke directe compensatie plaats voor afschaffing doorsneesystematiek en wordt de solidariteitsreserve in beperkte mate gevuld opdat verlagingen van ingegane pensioenen ook in de eerste jaren na de transitie zoveel mogelijk kunnen worden voorkomen. Hierdoor ontstaat voor alle groepen een evenwichtig beeld. Bij hogere dekkingsgraden (hoger dan 110%) ontstaat ook ruimte voor een directe verhoging van de pensioenen / pensioenvermogens op het moment van invaren. Vanaf een dekkingsgraad van 117% ontstaat er ook ruimte voor (enige) inhaalindexatie. Dit is veel eerder dan in het huidige stelsel, waardoor invaren ook gunstig is voor groepen met indexatieachterstanden.

Dit alles komt samen in de beoordeling van de effecten in termen van de maatstaven netto-profijt en de verwachte pensioenuitkeringen (in drie scenario's) en het vaststellen van boven- en ondergrenzen voor deze maatstaven, en heeft voor PPF APG tot de keuzes en onderbouwing van grenzen geleid zoals opgenomen in bijlage 3 van dit document en meer uitgebreid in de Onderbouwing Evenwichtige Belangenafweging. Daarbij stellen we voorop dat evenwichtig voor PPF APG niet per se betekent dat alle deelnemers er in dezelfde mate en in elk scenario op vooruit zullen gaan. PPF APG is van mening dat de verschillen in de vraag of en in welke mate deelnemers erop vooruitgaan logisch, verdedigbaar en doorgaans ook juist wenselijk zijn. Door deze verschillen ontstaat juist een evenwichtige situatie. De belangrijkste keuzes met betrekking tot grenzen waarbinnen de transitie nog als evenwichtig wordt beschouwd zijn een ondergrens van minimaal 0% voor de verwachte verandering van de reële pensioenuitkering voor alle deelnemers in de mediaan in lijn met de transitiedoelen, aflopende grenzen met de leeftijd in lijn met de risicohouding en bredere grenzen voor slapers aangezien deze deelnemers in het merendeel van de gevallen elders pensioen op gaan bouwen en we ze voor een koopkrachtig pensioen als actieven moeten beschouwen in lijn met hun risicohouding.

Uiteindelijk verwacht PPF APG over het geheel genomen op basis van het basisscenario een evenwichtige transitie in termen van netto-profijt en de verwachte pensioenuitkeringen, aansluitend bij de transitiedoelen van de sociale partners. Ook in goed- en slechtweeer scenario's kan in veel gevallen nog sprake zijn van een evenwichtige transitie, waarbij realistische grenzen zijn gekozen waarbinnen PPF APG het geheel als evenwichtig beschouwt.

Solidariteitsreserve

PPF APG constateert dat bij de keuzes voor de solidariteitsreserve sprake is geweest van een evenwichtige belangenafweging en dat de uitkomsten evenwichtig en uitlegbaar zijn. Om tot de vullen uitdeelregels te komen heeft PPF APG ten alle tijden de belangen van de verschillende groepen geanalyseerd en beoordeeld. De solidariteitsreserve is bij uitstek het middel om solidariteit binnen de pensioenregeling vorm te geven. Door te vullen in goede tijden via het overrendement en uit te delen in slechtere tijden wordt deze solidariteit vorm gegeven. PPF APG heeft de keuzes omtrent de solidariteitsreserve dan ook zo ingestoken om hier zo goed mogelijk gebruik van te kunnen maken. Daarbij acht PPF APG de solidariteitsreserve als voornaamste instrument om een stabiel pensioen te realiseren, wat een van de belangrijkste kwalitatieve doelstellingen van PPF APG is. Voor actieven worden grote schokken in overrendement gemitigeerd. Op basis van de uitgebreide kwalitatieve en kwantitatieve beoordeling constateert PPF APG dat de invulling van de solidariteitsreserve over de gehele levensloop evenwichtig is. Voor alle onderzochte maatmensen geldt dat zij zowel baten als lasten van de solidariteitsreserve hebben. Daarbij is PPF APG van mening dat in geen van de getoonde voorbeelden een groep deelnemers een onevenredig nadeel ondervindt van de solidariteitsreserve.

Contractkeuze

De solidaire premiereregeling (SPR) biedt meer mogelijkheden voor (passende) solidariteit dan de flexibele premiereregeling. Solidariteit is een belangrijk algemeen principe en tevens een van de guiding principles van PPF APG. Ook de deelnemers hechten veel belang aan solidariteit. Zo staat een forse meerderheid (76%) van de ondervraagden in de RPO (zeer) positief tegenover solidariteit in de pensioenregeling. Daarnaast geven ze aan belang te hechten aan een stabiel pensioeninkomen jaar op jaar. De SPR sluit beter aan bij deze voorkeuren. Met de mogelijkheid tot opbouw en inzet van de solidariteitsreserve kunnen pech- en gelukgeneraties worden voorkomen. Tevens is door gebruik van indirect beschermingsrendement enige deling van renterisico mogelijk. Verder kan via de SPR een stabiel en koopkrachtiger pensioen worden bereikt voor alle generaties dan mogelijk is via de FPR. Wel scoort de SPR neutraal op het beperking van complexiteit. Gegeven de vele instrumenten binnen de SPR en de samenhang tussen de instrumenten is er sprake van enige complexiteit. PPF APG heeft ten alle tijden wel een afweging gemaakt tussen extra complexiteit en de toegevoegde waarde en evenwichtigheid voor de verschillende deelnemers. Samenvattend constateert PPF APG dat de solidaire premiereregeling leidt tot uitkomsten die evenwichtiger en beter uitlegbaar zijn dan wanneer voor de flexibele premiereregeling wordt gekozen.

Pensioenregeling, premie en doel, complexiteit en afschaffen doorsnee systematiek

PPF APG constateert dat bij de keuze voor de pensioenregeling, premie en haalbaarheid sprake is geweest van een evenwichtige belangenafweging en dat de uitkomsten evenwichtig en uitlegbaar zijn. De premie stelt PPF APG in staat om de huidige pensioenambitie voort te zetten, waarmee dit besluit goed scoort op effectiviteit en continuïteit. Tevens kan met de vastgestelde premie een naar verwachting koopkrachtig pensioen worden gerealiseerd. Ook bereiken ten opzichte van het FTK alle groepen een vooruitgang in verwacht pensioen. Ook al beweegt het pensioen onder het nieuwe contract meer mee met de economie; blijven de schokken in pensioen beperkt. Dit alles bij gelijke premie, wat wenselijk is voor de betaalbaarheid van het pensioen. Verder wordt door de afschaffing van de doorsneesystematiek een ongewenste herverdeling tussen jongere en oudere actieven beëindigd. Daarmee acht PPF APG dat er meer sprake is van (passende) solidariteit dan onder het huidige contract. Tot slot hebben sociale partners gekozen voor zo min mogelijk complexiteit in de pensioenregeling. Zo wordt de netto-pensioenregeling beëindigd en worden aanvullende modules en maatwerk beperkt.

Financiële opzet

Om tot de financiële opzet te komen heeft PPF APG ten alle tijden de belangen van de verschillende groepen geanalyseerd en beoordeeld. Zowel de guiding principles als de kwalitatieve doelstellingen hebben daarbij een belangrijke sturende functie gehad in het beoordelen van de resultaten en het maken van keuzes. Uiteindelijk zorgt de gekozen financiële opzet voor een stabiel en koopkrachtig pensioen voor de verschillende generaties. Zo gaan alle deelnemers er op vooruit in termen van verwacht pensioen. Verder sluit de financiële opzet aan bij de risicohouding van deelnemers. Keuzes met betrekking tot de toedeelregels, de inzet van de solidariteitsreserve en de collectieve uitkeringsfase dragen allemaal bij aan evenwichtige uitkomsten en een passende solidaire pensioenregeling. Hierbij is het van belang dat alle genomen besluiten apart genomen evenwichtig zijn en dat deze besluiten in samenhang leiden tot een evenwichtig geheel. Daarbij was het uitgangspunt dat altijd sprake moet zijn van gepaste solidariteit en dat deze solidariteit niet structureel eenrichtingsverkeer mag zijn. PPF APG is van mening dat hier met de gekozen set aan instrumenten onder de financiële opzet aan wordt voldaan.

Voor een uitgebreidere onderbouwing van de evenwichtige belangenafweging, inclusief een beschrijving van het gevolgde proces, die beoordeling van de pensioenverwachting en netto-profijt wordt verwezen naar de Onderbouwing Evenwichtige Belangenafweging.

4.b.12. Beschrijving en onderbouwing evenwichtigheid invaardeckingsgraad

PPF APG zal geen gebruik maken van het Transitie-FTK. Hierdoor is de invaardeckingsgraad die als input dient voor het overbruggingsplan niet van toepassing.

5. Transitieplan

5.a. Besluitvormingsproces transitieplan

De pensioenfondssensector staat voor de uitdaging de verschillende generaties mee te nemen in de totstandkoming van evenwichtige besluitvorming en deze ervan te overtuigen dat het uitgangspunt van evenwichtige belangenafweging tussen verschillende generaties, ondanks de onzekerheid van pensioen, nog altijd kern van het pensioenbeleid van elk fonds is.

Om de overgang van het oude- naar het nieuwe pensioenstelsel evenwichtig- en zorgvuldig te laten verlopen, worden kaders geboden voor een evenwichtige transitie (incl. overgangsrecht). De transitie ziet toe op de overstap naar een premiereregeling met een leeftijdsonafhankelijke premie, inclusief alle afspraken over invaren (van de oude rechten) naar de nieuwe pensioenovereenkomst, compensatie en een evenwichtige uitkomst.

De afschaffing van de doorsneesystematiek, de overstap op een nieuwe pensioenregeling, het wel of niet invaren (inclusief het al dan niet opteren voor het transitie-ftk) en de eventuele compensatie moet vanuit een integraal perspectief van evenwichtige belangenafweging worden bekeken.

Het waarborgen van een voor alle generaties evenwichtige transitie is een verantwoordelijkheid van zowel de sociale partners als het pensioenfonds. Een evenwichtige belangenafweging draagt bij aan de kwaliteit van het besluit en de acceptatie van (gewezen-)deelnemers, pensioengerechtigden, andere aanspraakgerechtigden en werkgever en hiermee draagvlak voor het besluit.

Voor vertrouwen en draagvlak voor het nieuwe stelsel is een goede invulling van deze open norm en duidelijke communicatie hierover essentieel. Het bestuur van PPF-APG heeft de werkgroep een hiervoor een beoordelingskader evenwichtige belangenafweging gebruikt. Dit mede aan de hand van eerdere kaders die het bestuur en sociale partners hebben vastgesteld, zoals de missie, visie, kernwaarden, strategische doelen en guiding principles.

De sleutelfunctiehouders hebben na de beeld- en oordeelsvorming door het bestuur een risico-opinie opgesteld. Aan deze risico-opinie is door de werkgroep WTP van PPF APG opvolging gegeven gedeeld met het bestuur. Het bestuur heeft op basis van de beschikbare informatie op 24 augustus 2023 het bestuurlijke gesprek gevoerd over de evenwichtigheid van de transitie en hier een voorgenomen besluit over invaren genomen

In september en oktober 2023 is dit voorgenomen besluit en de overwegingen van het bestuur die hieraan ten grondslag liggen gedeeld met het VO (adviesrecht) en de RvT (goedkeuringsrecht). Beide gremia hebben extra vergaderingen gepland om hierover te spreken, zowel met bestuur als fondsadviseurs.

In oktober heeft het Verantwoordings-Organ positief advies uitgebracht over het voorgenomen invaarbesluit. Bij dit positieve advies zijn vanuit het VO aanbevelingen gedaan aan het bestuur van PPF APG.

De Raad van Toezicht heeft in november 2023 goedkeuring verleend op het voorgenomen invaarbesluit. De Raad van Toezicht heeft het bestuur van PPF APG aanbevelingen gedaan in aanloop naar het definitief te nemen invaarbesluit op 7 december 2023. Door het bestuur is een reactie op deze aanbevelingen opgesteld en gedeeld met de RvT.

5.b. Wijze van vaststelling evenwichtigheid transitieplan

Om besluiten te beoordelen op evenwichtigheid hebben sociale partners en bestuur gebruik gemaakt van een beoordelingskader waarin zoveel mogelijk aansluiting is gezocht bij het huidige beleid. Voor de beoordeling van de evenwichtigheid worden zowel kwalitatieve doelstellingen als kwantitatieve maatstaven gebruikt.

Als onderdeel van de financiële opzet zijn de volgende **kwalitatieve** doelstellingen vastgesteld:

- Beperken verlagen pensioenen.
- Beperken schommelingen actieven.
- Gelijke aanpassingen (structureel).
- Gewenste aanvangshoogte pensioen ($\geq$ huidig).
- Pensioen dat meegroeit met inflatie.

In de WTP is al geregeld dat voor de kwantitatieve beoordeling van de evenwichtigheid van de transitie de maatstaven netto profijt en verwachte pensioenuitkeringen (in drie scenario's) inzichtelijk moeten worden gemaakt. Sociale partners en bestuur hechten met name waarde aan een beoordeling van de evenwichtigheid op basis van een vergelijking van de pensioenverwachtingen omdat deze maatstaf begrijpelijker is en een eenduidiger beeld geeft.

Om de evenwichtigheid te beoordelen onderscheiden we de volgende basisgroepen:

- Actieve deelnemers
- Gewezen deelnemers
- Pensioengerechtigden/uitkeringsgerechtigden
- Werkgevers

Indien de beoordeling daartoe aanleiding geeft wordt ook de impact op verschillende leeftijds-cohorten in ogenschouw genomen.

Onderdeel van het beoordelingskader zijn criteria vastgesteld om de evenwichtigheid te beoordelen. Deze zijn afgeleid uit de algemene principes, uit de guiding principles en uit de missie, visie, kernwaarden en strategische doelen van het bestuur en zijn hieronder verder uitgewerkt. Overigens vormt dit evenwichtigheidskader ook de basis voor toekomstige beoordelingen van besluiten.

5.b.1. Algemene principes

Algemene uitgangspunten als **solidariteit**, **proportionaliteit**, **effectiviteit** en **continuïteit** vormen de kern van het kader voor de evenwichtige belangenafweging, zie figuur. De uitgangspunten solidariteit en proportionaliteit vormen daarbij de kern als het gaat om evenwichtige belangenafweging. Daarnaast vinden sociale partners en bestuur het van belang dat een genomen besluit **te verantwoord** is: een besluit moet van goede kwaliteit zijn en bovendien ook goed uit te leggen.

Figuur 3 Uitgangspunten evenwichtige belangenafweging

Deze uitgangspunten zijn met elkaar verbonden: je kunt ze eigenlijk niet los van elkaar bekijken en ze staan soms ook op gespannen voet met elkaar.

- Binnen het uitgangspunt 'solidariteit' wordt antwoord gegeven op de vraag wie de lasten en de lusten met elkaar moeten delen. Daarbij wordt afgewogen of de indeling in basisdoelgroepen voor een bepaald vraagstuk afdoende is, of dat het nodig is om ook naar specifieke subdoelgroepen te kijken.
- Proportionaliteit gaat over of en hoe die lasten en lusten verdeeld worden. Wie krijgt welk deel en wat vindt bestuur hierin passend? Het gaat om het "in passende verhouding" (proportioneel) verdelen van de lusten en lasten die niet vooraf zijn toebedeeld aan specifieke deelnemers of groepen. Het bestuur bepaalt hierbij welke verhouding passend is. Concreet betekent dit dat de besluitvorming niet mag leiden tot grote ongelijkheid tussen groepen, maar dit betekent niet dat alle groepen gelijk moeten worden behandeld. Om die afweging te kunnen maken moet het bestuur beschikken over voldoende informatie.
- Te verantwoord gaat vooral over de vraag of het besluit verdedigbaar is naar de stakeholders. Dit criterium ligt in het verlengde van uitlegbaarheid en gaat ook over de kwaliteit van het besluit.

Voor de evenwichtige belangenafweging zijn de criteria effectiviteit en continuïteit van belang:

- Bij effectiviteit gaat het erom dat met de oplossing of het voorgenomen besluit ook daadwerkelijk wordt bereikt wat het bestuur wil bereiken. Oftewel biedt het besluit een oplossing voor het probleem of de vraag.
- Continuïteit gaat zowel over de continuïteit van het fonds zelf, als over het consistent zijn in de besluiten die worden genomen. Een besluit mag de continuïteit van het fonds niet in gevaar brengen. Daarnaast wil het fonds consistent zijn in beslissingen en handelen. Dat laatste is van belang omdat deelnemers en werkgevers niet voor verrassingen willen komen te staan, "ze zoeken stabiliteit". Daarom wordt niet alleen gekeken naar de consequenties nu, maar ook naar die op langere termijn. Daarmee zijn beslissingen ook langer houdbaar. Tegelijkertijd is het niet de bedoeling star en onbuigzaam te worden. De default moet consistent zijn, maar daar moet vanaf kunnen worden geweken als de situatie daar echt om vraagt.

5.b.2. Guiding principles

Om de keuzes en besluiten over het nieuwe stelsel te ondersteunen heeft het fondsbestuur naast de algemene principes samen met sociale partners zogenaamde guiding principles opgesteld. Deze guiding principles zijn opgenomen in onderstaand figuur.

Uitlegbaarheid is de basis en belangrijk voor realistische verwachtingen van het pensioen en de ontwikkeling daarvan

Er dient een afweging gemaakt te worden tussen **betaalbaarheid, pensioendoelstelling en risicohouding**

Een **goed pensioen** is zo **hoog en stabiel** mogelijk op basis van de ingelegde premie, waarbij collectiviteit en solidariteit de pijlers blijven

Complexiteit bij maatwerk en keuzes moeten waar mogelijk worden **beperkt**, maar tegelijk moet het pensioen afdoende keuze bieden om passend te zijn voor de diversiteit van de deelnemers

Passende solidariteit: samen risico's delen met als doel om voor- en tegenspoed met elkaar te delen

Uitkomsten moeten **evenwichtig en uitlegbaar** zijn. Daartoe is inzicht nodig in de transitie-effecten voordat keuzes over compensatie worden gemaakt.

Figuur 4   Guiding principles PPF APG ten behoeve van WTP

Zoals blijkt uit bovenstaande figuren, is er sprake van enige overlap tussen de algemene principes en de guiding principles. Zo sluit bijvoorbeeld de guiding principe “uitlegbaarheid” aan bij het principe “te verantwoorden” en komen ook “passende solidariteit” en “solidariteit” overeen. Verder is het guiding principe “uitkomsten moeten evenwichtig en uitlegbaar zijn” uiteraard de insteek van voorliggende notitie.

In de beoordeling van de evenwichtige belangenafweging worden derhalve van de guiding principles alleen “afweging tussen betaalbaarheid, pensioendoelstelling en risicohouding”, “goed pensioen, hoog en stabiel” en “beperking complexiteit bij maatwerk en keuzes” beoordeeld. Verder is “goed pensioen” uitgesplitst naar “hoog” en “stabiel”, waarbij “hoog” is vertaald naar “koopkrachtig” wat aansluit bij de kwalitatieve doelstellingen van PPF APG waarbij men streeft naar een pensioen dat meegroeit met inflatie.

5.b.3. Missie, visie, kernwaarden en strategische doelen

In het kader van de opdrachtaanvaarding toetst het bestuur de besluiten verder ook aan de missie, visie, kernwaarden en doelstellingen van het fonds. Deze zijn herijkt in verband met de overgang naar het nieuwe stelsel.

1. Missie:

PPF APG is een fonds van, voor en door APG. Onze missie is om nu en in de toekomst meerwaarde te bieden voor onze deelnemers. Dit doen we met hoogwaardige en passende dienstverlening, dichtbij de deelnemers en met een direct aanspreekbaar bestuur.

2. Visie:

PPF APG streeft naar een hoog, stabiel, solidair en uitlegbaar pensioen. We doen dit op basis van een kostenbewuste, zo eenvoudig mogelijke regeling, met een geoptimaliseerd en verantwoord beleggingsbeleid.

3. Kernwaarden:

- We handelen integer
- We houden bij het nemen van besluiten rekening met de belangen van alle betrokkenen (solidair, zorgzaam, evenwichtig en met de menselijke maat)
- We voeren een degelijk financieel beleid (stabiel, met oog voor de lange termijn en verantwoord)
- We communiceren duidelijk, begrijpelijk en passend bij de doelgroep (persoonlijk, eenvoudig, transparant en zowel digitaal als fysiek)

4. Strategische doelen:

- De pensioenregeling en dienstverlening zijn passend bij de voorkeuren van deelnemers en zijn getoetst aan de samen met sociale partners opgestelde guiding principles
- Een volwassen uitbestedingsrelatie, gebaseerd op de zelfstandigheid en onafhankelijkheid van PPF APG met marktconforme kosten en condities
- Verantwoord beleggingsbeleid, passend bij de voorkeuren van deelnemers en waarbij impact op rendement, risico, kosten en ESG worden gewogen bij beleggingsbeslissingen

Het beoordelingskader waarmee PPF APG de evenwichtige belangenafwegingen beoordeelt, is zodoende de combinatie de kwalitatieve en kwantitatieve doelstellingen op basis van de gekozen basisgroepen. De criteria om de evenwichtigheid te beoordelen zijn vervolgens afgeleid van de algemene principes, de missie, visie, kernwaarden en strategische doelen en de guiding principles van PPF APG.

Wij merken op dat de evenwichtige belangenafweging veelal een kwalitatieve beoordeling betreft op basis van deze criteria en dat het niet mogelijk is scores te wegen en op te tellen. Ook kan een besluit tegen een andere uitgangssituatie/alternatief worden afgezet dan andere besluiten. In de beoordeling geven we duidelijk aan waar het besluit tegen is afgezet en hoe het scoort op de verschillende criteria. Voordat we ingaan op deze uitgebreide beschrijving per besluit, geven wij in het volgende hoofdstuk eerst een samenvatting van de evenwichtige belangenafweging door PPF APG.

5.c. Wijze van vaststelling uitvoerbaarheid transitieplan

PPF APG heeft door de pensioenuitvoerder APG een uitvoeringstoets laten uitvoeren. Hierbij zijn de pensioenregeling en financiële opzet beoordeeld op 'maakbaarheid en haalbaarheid' van de voorgenomen besluiten. Daarbij heeft APG ook de begrijpelijkheid en uitlegbaarheid van de pensioenregeling voor onze deelnemers beoordeeld. Deze bevindingen zijn voorafgaand aan het definitieve besluitvormingsmoment met de Commissie Communicatie & Pensioenen besproken. Vanuit de beoordeling door APG en na interne consultatie door de Commissie Communicatie & Pensioenen zijn er geen belemmeringen v.w.b. de haalbaarheid vastgesteld.

De afspraken uit het transitieplan worden begin 2024 omgezet in een pensioenreglement en een uitvoeringsovereenkomst.

5.d. Toets op conformiteit transitieplan

Hierbij is getoetst of de wijze waarop door het fonds uitvoering zal worden gegeven aan de nieuwe pensioenovereenkomst in overeenstemming is met de toepasselijke wet- en regelgeving, waaronder de gelijke behandelingswetgeving. Hieraan is aandacht in dit plan gegeven in H 2e met een nadere onderbouwing in Hoofdstuk 4. Verder is de toepasselijke regelgeving getoetst via het voorgeschreven invaarsjabloon van DNB.

5.e. Toelichting op afwijking transitieplan

Er zijn geen afwijkingen ten opzichte van het transitieplan.

5.f. Financiële grenzen voorwaardelijk aan transitieplan

Sociale Partners hebben afspraken gemaakt over invaren bij dekkinggraden tussen 105% en 140%.

Sociale partners zijn het erover eens dat indien de dekkinggraad onder de 105% zakt, de vier belangrijkste transitiedoelen niet haalbaar zijn. Zo is geconstateerd dat bij een dekkinggraad van 105% gedeeltelijke compensatie enkel mogelijk is uit het fondsvermogen (ongeveer 2,1%-DGpunt) en wordt een deel van het vermogen aan de solidariteitsreserve toegevoegd (ongeveer 2,2%-DGpunt). Op basis van alleen deze verdeling van het vermogen oordelen sociale partners dat de transitie niet evenwichtig zou zijn, omdat deelnemers tussen de 45 en 55 jaar er naar verwachting relatief weinig op vooruit gaan in vergelijking met omliggende cohorten. Sociale partners gaan dan opnieuw met elkaar in gesprek. Het meest voor de hand liggende scenario om op een later (gunstiger) moment in te varen, zal dan worden onderzocht en besproken. De dekkinggraad is tot nu toe boven de 120% gebleven, waarmee de kans dat de dekkinggraad onder de 105% uitkomt steeds kleiner wordt. Bovendien heeft het fonds enkele instrumenten ter bescherming van de dekkinggraad geïmplementeerd. Het doel van deze instrumenten was de kans verkleinen dat de dekkinggraad (fors) omlaag gaat. Als de dekkinggraad in de komende maanden tot 1 januari 2025 toch onder de 105% uitkomt is het gezien de korte duur tot 1 januari 2025 niet mogelijk om alsnog tot een nieuwe evenwichtige belangenafweging te komen. Het invaren in het nieuwe pensioenstelsel wordt in dat geval uitgesteld tot een later moment, uiterlijk 1 januari 2028. Gezien de uitvoeringsagenda van de

uitvoerder (APG) is invaren per 1 januari 2028 dan het meest waarschijnlijk. PPF APG acht dit echter een staartrisiko. Zo is de kans op een dekkingsgraad < 105% tot 1 januari 2025 zeer laag (slechts 0,4%, berekening per Q1 2024), zoals wordt gemonitord met de dekkingsgraadmonitor. Consequentie van uitstel is dat deelnemers pas later van de voordelen van de stelselwijziging kunnen profiteren.

Bij een dekkingsgraad van ten minste 105% worden gelijke (verwachte) pensioenen gerealiseerd, vindt gedeeltelijke directe compensatie plaats voor afschaffing doorsneesystematiek en wordt de solidariteitsreserve in beperkte mate gevuld opdat verlagingen van ingegane pensioenen ook in de eerste jaren na de transitie zoveel mogelijk kunnen worden voorkomen. Hierdoor ontstaat voor alle groepen een evenwichtig beeld. Bij hogere dekkingsgraden (hoger dan 110%) ontstaat ook ruimte voor een directe verhoging van de pensioenen / pensioenvermogens op het moment van invaren. Vanaf een dekkingsgraad van 117% ontstaat er ook ruimte voor (enige) inhaalindexatie. Dit is veel eerder dan in het huidige stelsel, waardoor invaren ook gunstig is voor groepen met indexatieachterstanden.

Naast de bandbreedte voor de dekkingsgraad is er ook een bandbreedte afgesproken waarbinnen de rente zich dient te bevinden. Buiten deze bandbreedte zijn geen analyses gedaan en is de evenwichtigheid van de transitie dus niet onderbouwd. De gemaakte afspraken door sociale partners gelden binnen een bandbreedte voor de hoogte van de rente van +/-2%-punt ten opzichte van de 30-jaars wettelijke rente per 30 juni 2023. Per 30 juni 2023 bedroeg de 30-jaars wettelijke rente 2,41%, wat betekent dat de afspraken gelden binnen een bandbreedte voor de 30-jaars rente van 0,41% tot 4,41%.

Tot slot hebben Sociale Partners in overleg met het bestuur van PPF APG ook grenzen gesteld aan de kwantitatieve uitkomsten van de transitie-effecten. Op basis van overleg met DNB en een kortere horizon is in de tweede helft van 2024 gekeken naar de bandbreedtes voor evenwichtig invaren en zijn deze door het bestuur versmald op basis van onder andere een rente plus en min 100 basispunten. Deze vallen binnen de grenzen die door de Sociale Partners zijn vastgesteld. Deze grenzen zijn opgenomen in bijlage 3 van dit document.

Aanvullend lichten we graag toe dat bij een dekkingsgraad op het invaarmoment tussen de 105% - 110% sprake is van een bijzondere situatie. Komt de dekkingsgraad uit tussen de 105 en 110% bij invaren, dan gaat de werkgever aan de slag met een individuele – arbeidsvoorwaardelijke - compensatie buiten de pensioensfeer. De werkgever zal (laten) uitrekenen welke deelnemers er minder dan 6,2% op vooruit gaan; deze medewerkers ontvangen van de werkgever APG een tijdelijke toelage om het verschil te overbruggen. Sociale partners hoeven hiervoor dus niet opnieuw om tafel.

5.g. Afspraken bij overschrijding financiële grenzen transitieplan

In het transitieplan zijn meerdere kwantitatieve begrenzings opgenomen (zie sectie 5.f), welke als doel hebben om de evenwichtigheid van de transitie te waarborgen.

Wanneer de dekkingsgraad en/of de 30-jaars swaprente buiten de hierboven opgenomen bandbreedtes dreigen te vallen richting het invaarmoment van 1 januari, dan gaan sociale partners vroegtijdig opnieuw met elkaar in overleg om afspraken te maken over het invaarproces.

Het pensioenfonds zal de dekkingsgraadrisico's richting 1 januari 2025 monitoren en sociale partners periodiek (in ieder geval elk kwartaal) over de ontwikkelingen. En sociale partners op de hoogte stellen wanneer zij van mening zijn dat invaren per 1 januari 2025 in gevaar komt op basis van de gemaakte afspraken. Dit is ook het moment waarop wij wederom met elkaar om de tafel gaan om de alternatieven te overwegen.

Als de invaardekkingsgraad in oktober 2024 onder de 105% uitkomt, zal het invaren uitgesteld worden tot 1-1-2028. Door de dekkingsgraadbescherming die ingericht is, en de resterende maanden tot aan het invaarmoment, achten wij de kans zeer onwaarschijnlijk dat de dekkingsgraad van ca 125% per einde augustus buiten de genoemde grenswaarden zal komen. Monitoring van de dekkingsgraad vindt maandelijks plaats, sociale partners worden ook maandelijks geïnformeerd over de dekkingsgraad. Als onderdeel van de mijlpalenplanning met GO/No-Go momenten, hebben wij voorzien om in oktober '24 – op basis van de dan te publiceren DNB Q4 set – geactualiseerde berekeningen te maken en te bepalen hoe deze uitkomsten passen binnen de afgesproken bandbreedtes.

Richting het invaarmoment zal het bestuur van PPF APG een formeel go/no-go-besluit nemen omtrent invaren. Als onderdeel van dit besluit zullen de transitie-effecten herberekend worden op basis van de op dat moment meest recente door DNB gepubliceerde scenario'set. Met deze berekeningen wordt getoetst of het voorliggende transitie-besluit past binnen de afspraken en grenzen die tussen Sociale Partners en bestuur overeengekomen zijn. Bij deze berekening zullen de volgende uitgangspunten worden gebruikt:

- De berekening van de transitie-effecten vindt plaats op basis van de maatmensen die zijn afgeleid van de gemiddelde samenstelling van een cohort. Een cohort is hier gedefinieerd als deelnemers van hetzelfde geboortjaar. Hiermee is dus niet gegarandeerd dat transitie-effecten voor alle deelnemers, zoals gecommuniceerd via het transitie-UPO, ook binnen deze grenzen vallen.
- De berekeningen zullen uitgaan van de op dat moment meest recente versie van de financiële opzet en het strategisch beleggingsplan.
- De berekeningen worden uitgevoerd op basis van de meest recente door DNB gepubliceerde P- en Q-scenarioset. Deze grenzen zijn gebaseerd op deze sets, inclusief een 100 basispunten renteschok (omhoog en omlaag). Vervolgens is een afronding toegepast.

Het bestuur zal Sociale Partners informeren over de uitkomsten van deze berekening. Wanneer er sprake is van een overschrijding van (een van) de bandbreedtes zal het bestuur met Sociale Partners in overleg treden en zal gezamenlijk een beoordeling plaatsvinden of er met deze resultaten wel of niet sprake is van een evenwichtige transitie. Een overschrijding van een bandbreedte betekent niet noodzakelijkerwijs dat er niet langer sprake is van een evenwichtige transitie. Zo is het bijvoorbeeld mogelijk dat de bovengrens van 1650% aan het verwacht pensioen in een goedweer scenario voor een 25-jarige slaper wordt overschreden. Deze overschrijding betekent niet noodzakelijkerwijs dat er geen sprake is van een evenwichtige transitie, maar met het overschrijden van deze grens wordt wel het proces in gang gezet om gezamenlijk de uitkomsten integraal te beoordelen en niet zonder aanvullende goedkeuring in te varen. In dit proces zullen ook het Verantwoordingsorgaan en de Raad van Toezicht betrokken worden. Wanneer de resultaten binnen de gestelde bandbreedtes blijven is een aanvullende goedkeuring niet nodig.

Wanneer blijkt dat niet aan de kwantitatieve grenzen voor invaren wordt voldaan en daarbij tevens het oordeel is dat er niet langer sprake is van een evenwichtige transitie op basis van de gemaakte afspraken, dan zullen sociale partners opnieuw met elkaar in gesprek gaan.

Daarbij zijn er verschillende mogelijke uitkomsten:

- Als sociale partners op tijd nieuwe afspraken maken, kan op basis van deze afspraken per 1 januari 2025 worden ingevaren.
- Als sociale partners niet op tijd tot nieuwe afspraken kunnen komen, kan invaren worden uitgesteld tot een later moment, maar niet later dan 1 januari 2028.

Bijlage 1. Beschrijving programma organisatie APG Pensioen van Straks

Programma directie - Het programma wordt aangestuurd door een programmadirectie, bestaande uit de programmadirecteur en een overall programmamanager, aangevuld met de operationeel directeurs van het pensioenuitvoeringsbedrijf FB/DWS en het beleggingsbedrijf APG AM. De programmadirectie is gemandateerd door de Raad van Bestuur van APG om besluiten te nemen en rapporteert direct aan de stuurgroep Pensioen van Straks, die wordt gevormd door de RvB van APG, aangevuld met de programmadirectie. De stuurgroep Pensioen van Straks bewaakt de voortgang van het programma, neemt strategische besluiten en bepaalt scope, budget en tijd. Een en ander in regelmatige afstemming met de belangrijkste stakeholders: fondsklanten, toezichthouders, aandeelhouders en (onder-)uitbestedingspartners.

Operationele sturing – Voor de operationele besturing van het programma is een MT-Pensioen van Straks gevormd, dat bestaat uit de overall programmamanager en de vier blokleads, aangevuld met enkele managers en consultants die binnen het programma verantwoordelijk zijn voor kwaliteit, operational readiness, GRIP-planningen, en (keten-)testen.

Lijndirecties in klankbordgroep – Er is binnen APG een klankbordgroep gevormd voor het programma Pensioen van Straks, dat bestaat uit senior users en senior suppliers van het programma. Deze senior users en suppliers zijn directeurs met lijnverantwoordelijkheid binnen FB/DWS en APG AM. In de rol van senior users en senior suppliers hebben zij een formele rol in het aftekenproces voor belangrijke besluiten in het kader van het programma, die betrekking hebben op de activiteiten, processen en systemen waarvoor zij verantwoordelijk zijn. Daarnaast vormen zij gezamenlijk een klankbord voor de programma directie om te sparren over belangrijke ontwikkelingen in het kader van het programma, zowel voor APG als voor de fondsen en hun deelnemers waarvoor APG werkt.

Ondersteunend programmabureau – Het programmabureau ondersteunt de directie en het MT van het programma. Het bereidt stukken voor, maakt planningen en rapportages, houdt overzicht op het totale proces, bewaakt voortgang en budget, deelt inzichten en adviseert directie en MT. Ook de interne communicatie, HR en Finance zijn onderdeel van de programma-aansturing.

Staffuncties PvS – Binnen het programma Pensioen van Straks is verder een aantal staf-functies ingericht, te weten:

- Team Kwaliteitsmanagement functioneert als volwaardig eerstelijns Quality Assurance en Quality Control-team. Dit team heeft korte lijnen met de vier blokken, operational readiness, Group Risk & Compliance van APG (de 2e lijn), Group Internal Audit (de 3e lijn van APG), de Pensioenfederatie en de G5 alsmede de externe accountant (4e lijn).
- Het Expert team geeft adviezen aan directie en MT over complexe beleidstechnische onderwerpen en vraagstukken waar men in het programma tegen aan loopt. Het team beoordeelt die onderwerpen integraal door er vanuit verschillende perspectieven en expertises naar te kijken.
- Het Decentraal Health Team (DHT) draagt (mede) zorg voor een gezond en toekomstvast IT- en datalandschap. Waar Quality Assurance zich vaak richt op de processen om ergens te komen, richt het Health team op de resultaten van die processen.

Onder de regie van het Pensioen van Straks-programma valt ook het traject Operational Readiness, om ervoor te zorgen dat de APG-organisatie tijdig 'ready' is voor de WTP. Aandachtsgebieden zijn onder meer opleidingen/training, (tijdige) resourcing, de veranderkundige voorbereiding van leidinggevenden en medewerkers. Dit traject wordt uitgevoerd in nauwe samenwerking tussen het programma en de lijnorganisatie .

Bijlage 2. Lijst onder uitbestedingen PPF APG

Dienstverlener	Dienstbeschrijving	APG onderdeel
SAP Nederland B.V.	Beheer en hosting van SAP HANA inclusief opslag van fondsdata	FB & DWS
T&T COMPET&T B.V.	Beheer van de volgende diensten:	FB & DWS
	- dienst BRP, Aansluiting Basis registratie personen	
	- dienst HR, Aansluiting Handelsregister (KvK)	
	- dienst BBX, Aansluiting Berichtenbox MijnOverheid	
Adobe Systems Software Ireland LTD	Hosting van de tool Marketing Automation	FB & DWS
Microsoft B.V.	Gebruik CRM Online voor relatiebeheer met werkgevers, koepels, fondsen en sociale partners	FB & DWS
Cloudera	Technisch management van het APG Data warehouse platform	FB & DWS
Data eXcellence B.V.	Migratie van de data en het uitvoeren van de invaarberekening (PvS)	FB & DWS
Microsoft B.V.	Beheer en hosting van kantoorautomatisering Microsoft Office 365	Groep
Salesforce (vh Mulesoft)	Beheer van Enterprise Service Bus (Mulesoft), Subscription Anypoint Platform Program en Mulesoft CloudHub	Groep
Microsoft B.V.	Beheer en hosting van Azure IAAS/PAAS	Groep
The Bank of New York Mellon SA/NV	Fondsboekhouding voor externe mandaten	AM
J.P. Morgan Bank Luxembourg S.A	Fondsboekhouding voor externe mandaten	AM
FIS Capital Markets US LLC	Trax, betalingsverkeer software	AM
Intertrust	Fondsadministratie AOP fonds	AM
Externe managers	Portefeuillebeheer	AM
Tripolis Services B.V.	Tripolis maakt sjablonen waarmee content experts APG mails kunnen samenstellen. Hiertoe kunnen deze content experts aanloggen via het web. Tripolis verzendt informatieverstrekende nieuwsbrieven en e-mails aan deelnemers op grond van bestanden samengesteld door APG DWS.	FB & DWS
(vh Add to Favourites B.V.)		

Dienstverlener	Dienstbeschrijving	APG onderdeel
DMSB data-print-mail	Printen, couverteren en voorbereiden van verzendingen ten behoeve van deelnemers en werkgevers communicatie	FB & DWS
Festina Finance EQUANS Engie Cofely EUR Software One (vh Comparex Nederland B.V.)	Levering software oplossing die geschikt is voor de kapitaal en polisadministratie (PvS)	FB & DWS Groep Groep
	Housing: faciliteren van tweede datacenter ten behoeve van uitwijk	
	Beheer en hosting van Qradar (dienstverlening door IBM)	
	- dienst BBX, Aansluiting Berichtenbox MijnOverheid	
Fruition partners	Beheer en hosting van ServiceNow	Groep
EUR Software One (vh Comparex Nederland B.V.)	Beheer en hosting van MVISION (Skyhigh for Shadow IT) Technisch management van het APG Data warehouse platform	Groep FB & DWS
(vh NTT Com Security Netherlands B.V.)	Migratie van de data en het uitvoeren van de invaarberekening (PvS)	FB & DWS
DTX BV Dutch Technoly Experts	Beheer en hosting van Rapid7 - Nexpose	Groep
IlionX Group B.V.	Beheer en hosting van SentinelOne endpoint protection	Groep
ABN Amro	Bankdiensten en continuous linked settlement (CLS) dienst voor FX transacties	AM
Bloomberg	Order management system (AIM)	AM
Blackrock	Softwareoplossing voor administratie alternatieve beleggingen (product: eFront's Frontinvest)	AM
Factset	Kennismanagementsysteem voor beleggingsonderzoeken (Code Red)	AM
SAS Institute	Enterprise datawarehouse	AM
DTCC	Centraal trade-matching platform (CTM)	AM
Finastra	Trade confirmation matching oplossing (product: Fusion CMS)	AM

Dienstverlener	Dienstbeschrijving	APG onderdeel
Ortec	Oplossing voor prestatiemeting en attributie t.a.v. beleggingen (product: Pearl)	AM
RStudio (Posit) SS&C Advent Trioptima ISS	Software voor programmeertaal R voor data science doeleinden (Server Pro Enterprise)	AM
	Software voor fondsboekhouding (product: Geneva, Tradex)	AM
	Collateral management oplossingen (product: Triresolve)	AM
	Platform voor het uitbrengen van stemrechten	AM
Flextrade Systems inc.	Orderexecutiesysteem (product: Flextrade)	AM
Markit Group (S&P)	Ordermanagementsysteem (product: Thinkfolio)	AM
Murex	Murex	AM
SWIFT	Financieel berichtenverkeer (product: Alliance Cloud)	AM/FB DWS/Groep
Bank of New York Mellon	Global custody diensten (waaronder een gebruikersportaal)	AM
JP Morgan	Global custody diensten (waaronder een gebruikersportaal)	AM
State Street	Global custody diensten (waaronder een gebruikersportaal)	AM
CAS Golden Copy	Systeem voor het vastleggen en onderhouden van bankrekeninggegevens	AM
TLM Recs Premium	Reconciliatiesysteem voor financiële transacties	AM
Alteryx	Self-service tool voor het voorbereiden en analyseren van data	AM
Qlik Sense	Self-service tool voor data visualisatie	AM
PrRoMMiSe	Tool voor de administratie en taxatie van hypotheek portefeuilles	AM
Acadiasoft	Ondersteuning collateral management proces (Marginsphere)	AM
Alpha Financial Software	MBS clearance & settlement systeem (product: Mortgage Master)	AM (US)

Bijlage 3. Kwantitatieve bandbreedtes transitieplan

Kwantitatieve maatstaven: Maatstaven per invaard doelstelling

In onderstaande tabel worden de verschillende invaard doelstellingen gekoppeld aan meetbare maatstaven en de daarbij vastgestelde bandbreedtes behorende bij de gemaakte afspraken:

Invaard doelstelling	Maatstaf	Ondergrens	Streven	Bovengrens
1 Ten minste gelijke uitkeringen	Verandering uitkering per 1-1-2025	0%	N.v.t.	25%
2 Ten minste gelijk verwacht pensioen	Verandering mediane uitkering bij transitie-effecten	Zie leeftijdsafhankelijke grenzen aan de verandering van de mediane pensioenverwachting.		
3 Compensatie afschaffing doorsneesystematiek	Mate van compensatie als % van de enkele transitielast	30%	60%	100%
4 Voorkomen toekomstige verlaging	Omvang van de solidariteitsreserve bij invaren	2%	5%	15%
5 Voorkomen van grote vermogensschokken	Omvang van de solidariteitsreserve bij invaren	2%	5%	15%
6 'Borgen' indexatieambitie	Percentage uitdelen via standaard-methode t.o.v. totale VPV	0%	5%	7%
7 Inhaalindexatie	Percentage inhaalindexatie t.o.v. van totale achterstand	0%	20%	25%

Kwantitatieve grenzen per invaard doelstelling.

Hieronder wordt per doelstelling de begrenzing toegelicht:

1. **Geen verlaging van ingegane uitkeringen**

De verandering van de uitkering na invaren mag niet negatief zijn en dus is er sprake van een ondergrens van 0% voor de verandering van de uitkering. De bovengrens is van 25% stelt dat de uitkering na transitie niet meer dan 25% mag toenemen. Deze grens is ruim genomen, omdat een hoge aanpassing van de uitkering op zichzelf staand niet tot een onevenwichtigheden leidt. De mate waarin uitkeringen kunnen worden verhoogd bij invaren is geborgd in doelstelling 6.

2. **Ten minste gelijk verwacht pensioen**

Voor deze maatstaf kijken wij naar de mediane verandering in verwacht pensioen op basis van de wettelijke definitie. Daarbij verwijzen wij naar de bandbreedtes per cohort welke voor de wettelijke maatstaven zijn vastgelegd.

3. **Compensatie afschaffing doorsneesystematiek**

Deze maatstaf heeft betrekking op de compensatie die gefinancierd wordt vanuit het fondsvermogen en betreft de mate van compensatie uitgedrukt als percentage van de enkele transitielast. Met de enkele transitielast bedoelen wij het nadelige effect dat optreedt voor actieve deelnemers als we binnen de huidige wetgeving (nieuw Financieel Toetsingskader) de doorsneespremie zouden afschaffen. Doordat we tegelijkertijd overstappen naar een nieuwe pensioenregelingen ('dubbele transitie') met bijkomende positieve effecten, wordt dit nadelige effect deels teniet gedaan. Hierdoor is niet 100% compensatie nodig op basis van deze 'enkele transitielast'. Doordat bijvoorbeeld in het nieuwe stelsel minder buffers nodig zijn, stijgen de verwachte pensioenen en is in totaal gezien minder compensatie nodig dan wanneer alleen wordt gekeken naar de negatieve effecten van het afschaffen van de doorsneesystematiek. In de discussie onder Sociale Partners is besproken dat ten minste 1/3e van de enkele transitielast aan compensatie nodig is. Dit is ook bij benadering de omvang van de compensatie bij de laagste dekkingsgraad van 105%. Voor de begrenzing hebben we dit afgerond naar 30%. Op basis van

de transitie-effecten hebben Sociale Partners een streefniveau voor de compensatie vastgesteld van ongeveer 2/3e van de enkele transitielast. Dit niveau wordt bij de gemaakte afspraken bereikt bij een dekkingsgraad van ongeveer 110%. Vanaf dat niveau wordt ook budget toegekend aan de doelstellingen die lager in prioriteit staan, alvorens er meer budget vrijkomt voor compensatie. De bovengrens voor compensatie is tevens de wettelijke bovengrens: er mag immers niet meer compensatie geboden worden dan er aan nadeel ervaren wordt door het (enkele aspect van het) afschaffen van de doorsneesystematiek.

4. Toekomstige verlaging voorkomen

Het behalen van dit doel kan nooit worden gegarandeerd, maar de kans op verlagingen kan aanzienlijk worden beperkt door te zorgen dat bij de start van het nieuwe contract sprake is van een (deels) gevulde solidariteitsreserve. Wij stellen daarom een ondergrens voor de omvang van de solidariteitsreserve van minimaal 2% van het totale fondsvermogen. Bij deze omvang van 2% en een relatief budget van de solidariteitsreserve van 20% zou er 0,4% van het vermogen beschikbaar zijn om een verlaging te voorkomen. Daarmee kan naar verwachting een verlaging van ongeveer 12-14% worden voorkomen. De afgesproken maximale omvang van de solidariteitsreserve is 15%.

5. Voorkomen van grote vermogensschokken

Het volledig voorkomen van vermogensschokken is in de praktijk niet haalbaar, bij deze doelstelling is er dan ook meer sprake van het dempen van schokken. Om een redelijke demping te kunnen bieden dient de solidariteitsreserve wel enige omvang te hebben bij invaren. Bij de ondergrens van 2% is het niet de verwachting dat de solidariteitsreserve een noemenswaardige demping biedt. Echter, het belang van deze doelstelling is in prioriteit achtergesteld en het realiseren van deze doelstelling is dan ook geen vereiste om toch te kunnen invaren. Ook wanneer deze doelstelling namelijk niet gehaald wordt, zijn de verwachte toekomstige baten voor alle deelnemers dermate hoog, dat invaren toch gunstig is. Het streven is om de solidariteitsreserve te vullen met 5% van het vermogen. Bij dit niveau kan bij een negatief overrendement van ongeveer -17,5% (circa gelijk aan 5e percentiel) grofweg 2% à 2,5%-punt van deze schok worden opgevangen. De bovengrens van het budget aan deze doelstelling is wederom 15%, de maximale (wettelijke) omvang van de solidariteitsreserve.

6. 'Borgen' indexatieambitie

De mate van realiseren van deze doelstelling meten we via het percentage uitdelen van de dekkingsgraad via de standaardmethode. Dit percentage geeft ook aan in welke mate de uitkering direct of gespreid in de toekomst kan stijgen als gevolg van invaren. De ondergrens is 0%, omdat hier sprake is van een doelstelling met relatief lagere prioriteit. Bij lage dekkingsgraden is het acceptabel dat de uitkeringen niet stijgen, zolang nominale pensioen behouden blijven. Onze berekeningen laten namelijk zien dat ook in dit geval op lange termijn de verwachte pensioenen hoger liggen in het nieuwe stelsel. Het streefniveau is 5%. Vanaf dat niveau wordt er ook budget gemaakt voor inhaalindexatie. De bovengrens betreft het percentage dat via de standaardmethode wordt verdeeld bij een dekkingsgraad van 140%.

7. Inhaalindexatie

De mate van realiseren van deze doelstelling drukken we uit als het percentage van de totale indexatieachterstand op fondsniveau welke bij invaren kan worden toegekend. Deze doelstelling heeft de laagste prioriteit, waardoor een ondergrens van 0% geoorloofd is. Als bovengrens geldt 25% van de totale opgelopen achterstand op fondsniveau. Dit niveau wordt bereikt bij een dekkingsgraad van 140% binnen de gemaakte afspraken. Het streefniveau dat Sociale Partners overeengekomen zijn is ongeveer 1/5e deel van de totale achterstand per 1 januari 2023. Dit niveau wordt bij de gemaakte afspraken gerealiseerd vanaf een dekkingsgraad van 120%.

Kwantitatieve maatstaven: Verandering reële uitkering – mediaan

In onderstaande tabel zijn de bandbreedtes per cohort opgenomen voor de wettelijke maatstaf in de mediaan.

	Leeftijds-cohort	Bovengrens mediaan	Ondergrens mediaan
Actieven	27 en jonger	85%	30%
	28 t/m 32	50%	25%
	33 t/m 37	40%	20%
	38 t/m 42	35%	15%
	43 t/m 47	30%	15%
	48 t/m 52	25%	10%
	53 t/m 57	20%	5%
	58 t/m 62	15%	0%
	63 en ouder	15%	0%
Uitkerings-gerechtigden	69 en jonger	20%	5%
	70 t/m 74	20%	5%
	75 t/m 79	20%	5%
	80 t/m 84	20%	5%
	85 t/m 89	20%	5%
	90 en ouder	20%	5%
Slapers	27 en jonger	195%	30%
	28 t/m 32	175%	20%
	33 t/m 37	125%	20%
	38 t/m 42	85%	20%
	43 t/m 47	60%	15%
	48 t/m 52	45%	15%
	53 t/m 57	30%	10%
	58 t/m 62	20%	5%
	63 en ouder	15%	0%

Bandbreedtes verandering reële uitkering op pensioendatum of na 10 jaar in de mediaan.

Kwantitatieve maatstaven: Verandering reële uitkering – 5e percentiel

In onderstaande tabel zijn de bandbreedtes per cohort opgenomen voor de wettelijke maatstaf in het 5e percentiel (slechtweer) .

	Leeftijds-cohort	Bovengrens 5e percentiel	Ondergrens 5e percentiel
Actieven	27 en jonger	10%	-7.5%
	28 t/m 32	10%	-7.5%
	33 t/m 37	10%	-7.5%
	38 t/m 42	10%	-5%
	43 t/m 47	10%	-5%
	48 t/m 52	10%	-5%
	53 t/m 57	10%	-5%
	58 t/m 62	10%	-5%
	63 en ouder	10%	0%
Uitkerings-gerechtigden	69 en jonger	5%	-5%
	70 t/m 74	5%	-5%
	75 t/m 79	5%	-5%
	80 t/m 84	5%	-5%
	85 t/m 89	5%	-5%
	90 en ouder	5%	-5%
Slapers	27 en jonger	35%	-40%
	28 t/m 32	30%	-40%
	33 t/m 37	20%	-40%
	38 t/m 42	5%	-35%
	43 t/m 47	0%	-30%
	48 t/m 52	0%	-25%
	53 t/m 57	0%	-20%
	58 t/m 62	10%	-10%
	63 en ouder	10%	0%

Bandbreedtes verandering reële uitkering op pensioendatum of na 10 jaar in het 5e percentiel.

Kwantitatieve maatstaven: Verandering reële uitkering – 95e percentiel

In onderstaande tabel zijn de bandbreedtes per cohort opgenomen voor de wettelijke maatstaf in het 95e percentiel (goedweer) .

	Leeftijds- cohort	Bovengrens 95e percentiel	Ondergrens 95e percentiel
Actieven	27 en jonger	430%	235%
	28 t/m 32	270%	190%
	33 t/m 37	215%	150%
	38 t/m 42	175%	115%
	43 t/m 47	145%	85%
	48 t/m 52	105%	45%
	53 t/m 57	70%	20%
	58 t/m 62	40%	10%
	63 en ouder	20%	0%
Uitkerings- gerechtigden	69 en jonger	35%	15%
	70 t/m 74	35%	15%
	75 t/m 79	35%	15%
	80 t/m 84	35%	15%
	85 t/m 89	35%	15%
	90 en ouder	35%	15%
Slapers	27 en jonger	1070%	410%
	28 t/m 32	920%	320%
	33 t/m 37	635%	255%
	38 t/m 42	425%	190%
	43 t/m 47	280%	130%
	48 t/m 52	170%	80%
	53 t/m 57	90%	35%
	58 t/m 62	45%	10%
	63 en ouder	20%	0%

Bandbreedtes verandering reële uitkering op pensioendatum of na 10 jaar in het 95e percentiel.

Kwantitatieve maatstaven: Verandering netto profijt

In onderstaande tabel zijn de bandbreedtes per cohort opgenomen voor de voor de verandering in netto profijt.

	Leeftijds-cohort	Bovengrens Netto profijt	Ondergrens Netto profijt
Actieven	27 en jonger	5%	-7.5%
	28 t/m 32	5%	-7.5%
	33 t/m 37	5%	-7.5%
	38 t/m 42	10%	-5%
	43 t/m 47	10%	-5%
	48 t/m 52	10%	-5%
	53 t/m 57	10%	-5%
	58 t/m 62	10%	-5%
	63 en ouder	10%	0%
Uitkerings-gerechtigden	69 en jonger	10%	0%
	70 t/m 74	10%	0%
	75 t/m 79	10%	0%
	80 t/m 84	10%	0%
	85 t/m 89	10%	0%
	90 en ouder	10%	0%
Slapers	27 en jonger	55%	-10%
	28 t/m 32	55%	-10%
	33 t/m 37	45%	-10%
	38 t/m 42	40%	-10%
	43 t/m 47	30%	-5%
	48 t/m 52	25%	-5%
	53 t/m 57	20%	-5%
	58 t/m 62	15%	-5%
	63 en ouder	15%	0%

Bandbreedtes verandering netto profijt.